I. Lipsii
Lovanium

1610

3825
3821
3823
3818
3819
3820

86701.

IVSTI LIPSI

LOVANIVM:

id eſt,

OPIDI ET ACADEMIÆ EIVS DESCRIPTIO.

LIBRI TRES.

Alterâ editione, quæ eſt ab vltimâ Auctoris manu, aucti & correcti.

ANTVERPIAE,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Ioannem Moretum.
cIↃ. IↃc. x.
Cum Priuilegijs Cæſareo & duorum Regum.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

ILL^{MO} ET EXCELL^{MO}

PRINCIPI

CAROLO,

DVCI CROYO

ET ARSCHOTANO,

S. R. I. PRINCIPI,

EQVITI AVREI VELLERIS.

LOVANIVM & HEVERLEAM, quæ deſcripſi, & quamquam nota, in maiorem notitiam & lucem protraxi, ea cui potiùs, quàm tibi Ill^{me} PRINCEPS donarem & dicarem? Scis vetus vinculum meum, & obſequij velut ſacramentum, quo obſtringor: ſed ipſa res huc etiam ducit, quid dicam

temporis huius opportunitas? De re, ecce LOVANIVM, quid niſi veteri affectu & incolatu eſt tuum? Inhabitaſti, & amaſti olim, & optimas ibi artes hauſiſti: quarum fructu ſuauiter paſceris, & aut otia temporum fallis, aut triſtitias ac curas, quæ (vt ſunt humana) interueniunt, mitigas ac ſolaris. Sicut Helena illa, apud Homerum, pharmacum habuit ac propinauit

*Νηπενθές τ' ἄχολόν τε, κακῶν τ' ἐπίληθον ἁπάντων:

*Quod luctum atque iras minuat, mala denique tollat.

tale ſunt amœniores, & magis grauiores illæ litteræ, quas Philoſophiam appellamus. Vtraſque Louanium, noſtra Helena, propinauit: & gratiam debes, ac refers; & vel HEVERLEA tua dicet. Quæ tu illic opera ſub terrâ, & ſupra eam paraſti, aut paras? quot ædificia, vias, hortos, fontes, arboreta inſtruxiſti & adornaſti, ingenio vel effectu admiranda? Certè LOVANIVM, & in eo ſtudioſi,

id

id eſt è pleraque Europâ iuuentus, obligantur, & voluptatem ac delectationem ſuam DVCI CROYO & ARSCHOTANO inſcribunt. Magne & magnanime PRINCEPS, fruere hac gloriâ: & illud à maximo Ariſtotele dictum tibi habe:

*Οὐ γὰρ εἰς ἑαυτὸν δαπανηρὸς ὁ μεγαλοπρεπὴς, ἀλλ᾽ εἰς τὰ κοινά. *Non qui in ſe inſumit, magnificus; ſed qui in publica.

Alij in luxum, conuiuia, aleam impendunt, vt nunc ſunt mores: tu poſteritatem habes in oculis, & vix, niſi alienum fructum, in operibus tuis ſpectas. Ergo iure hæc vtraque tua TIBI offero: & offero, niſi fallor, Opportunè. Quid enim? Nuptiæ tuæ ſunt, quas Belgica noſtra fauore & plauſu proſequitur: & priuatim multi votis, quæ voce, ſcriptis, donis teſtificantur, & conſignant. Viſum idem facere, monumento quod æuum ferre poſſet, & memoriam ad poſteros propagare magnæ huius diei. Iungitur tecum ſtirpe illuſtriſſima, dotibus animi

ac corporis laudatiſſima, DOROTHEA CROYA, cognata tua: &, iungitur vinculo, quod niſi ſola mors non diſſoluit. O felicem copulam! coëunt Regum & Principum ſtemmata: & cùm vtrimque Hungariæ ſceptra fulgeant, illa etiam Hieroſolymorum adfert & miſcet. Nomen ipſum ſponſæ quanti eſt! DIVINVM DONVM: & ita accipe, magne PRINCEPS, atque è pulchrâ arbore ſtirpem ac propaginem Deum poſce. Ecce patrem eius, Ill^{mum} Principem CAROLVM-PHILIPPVM, Marchionem Haurechium, inter Belgicæ culmina; idem vouet, & tacitâ futuri gaudij ſpe pectus eius ſuauiter fouetur. Quid nos tui? palàm vota concipimus, eáque duplicia: TE cum TVA incolumes eſſe, & ex VTROQVE ſupereſſe, qui nomen & gloriam maiorum referant, & in natos natorum propagent. Homini-

bus

bus ſingulis breue curriculum, & mortalitas: ſtirpe & ſatione æterni fiunt. Eſtote. & conceptis verbis proferam:

DEVS ET FECVNDITAS
GENTI CROYAE
STIRPE, MERITIS, GLORIA
ILLVSTRISSIMAE,
POSTEROS IN AEVVM,
ET IN BONVM PVBLICVM,
DONATE.

Louanij ſcripſit & vouit

EX^{TIÆ} TVAE

P.P. cliens

I. LIPSIVS.

AD

AD LECTOREM.

DAMVS *aliquid ſubitarium, & ex occaſione natum, Lector, quam in Præfatione meâ vides. Hiſtoricum eſt, ſed anguſtioribus finibus clauſum, & noſtros iſtos Louanienſes vix exit. Ita nunc libuit, & decuit: alioqui fateor, eodem tenore & penè labore, Brabantiæ hiſtoriam prætexere potuiſſem. Nam initia tenebras aut ſalebras ſuas habent: reliquus curſus eſt in procliui. Quædam ab alijs, & præſertim* Petri Diuæi, *huius vrbis ciuis, & talium rerum diligentis, ſcriptis hauſi: plura meâ induſtriâ addidi, & è remotioribus etiam ſcriptoribus conduxi. Non iacto. componi vellem: ſed illud addo, pleraque omnia accuratiùs inquiſita hîc eſſe, quæ alij* * ἀλ χερῶς, *& quomodocumque tradita porrò tradunt,*

* ex facili,

Securi, cadat an recto ſtet fabula talo.

Nos Veritati, nos Fidei litare, ſtudium habuimus: & vbi non liceret, inopiam profiteri, nec impuris victimis ſacrum profanare. Accipe, Lector, qualecumque hoc munus: & laborem noſtrum pietatis titulo (patriam ornatum iuimus) vel excuſa, vel quod malim ama. Ego te, & ſalue hoc natali meo quinquageſimo nono, XV. *Kal. Nouembr.* ∞. IↃC. V.

IVSTI LIPSI

LOVANIVM:

id eſt,

OPIDI ET ACADEMIÆ EIVS DESCRIPTIO.

LIBER PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.

Occaſio ſermonis, & in rem præparatio.

AMBVLATIVNCVLA inſtituta nobis fuit ſereno die, menſe Sextili, ad collem vrbi vicinum: idque viſendæ antiquitatis. Fama tenebat & tenet, arcem illîc veterem fuiſſe, alij à Iulianis, alij à Normannicis temporibus: cuius veſtigia exſtarent: & cupido nos ſubijt videre, & arbitrari. Feceram olim (probè memini) ante annos triginta, duce *Petro Diuæo*, qui rerum noſtratium, & quæ ad hiſtoriam veterem pertinerent, cupiens admodum ſed & ſciens erat: feceram, ſed neque attenderam valdè, & in illo æuo vnicus Romanarum rerum, in con-

temptu ferè ceterarum eram. Nam fateor hoc ſtudium meum, ſiue morbum: nihil afficiebat, præter antiqua, & noſtri aut paullò ſuperioris æui omnia, vt Barbarica & ſordentia, contemnebam. Nunc in parte mutaui iudicium: & quamquam illa immenſum præfero, tamen & hæc in ſubſeciuis habeo, & iuuat etiam maiorum noſtrorum res, ingenia, mores noſſe, & quædam ex ijs in vſum aut exemplum transferre. Ergo hac mente in collem illum iui: qui ad Orientem vrbi huic imminet, & ſubiectum *Diliam* flumen parte vnâ ad Septemtrionem habet; alterâ, verſus Auſtrum, *Loam* collem & ſiluam; antrorſus autem, interiectam vrbi planiciem, pulchram, latam, & viridarijs aut pratis peramœnam. *Keſſelium-montem* vocant: an non à *Caſtello* (quaſi *Caſtel-berch*) quod olim illîc fuit? Sic appâret, nec aliud reperio: ſed ad rem, illuc iuimus, & comites fuerunt quattuor è ſtudioſâ noſtrâ iuuentute ſelecti. Miniſtrum meum addo: & quid omitto? canes meos maiores duos, qui auidè ſunt aſſectati, aut præcurrerunt, vt feruor & ingenium illorum amat. *Mopſulus* meus domi ſeruauit: nec ille viſus, corpore paruo, ætate grandiuſculâ, ad longiuſculum hoc iter eſſe. Nec mei quidem volebant me, niſi equitem, ire: ſed libuit vires poſt morbum experiri, & montana illa ac prærupta equo non faciebant. Ergo iuimus: in viâ è meis vnus; Lipſi, ab exteris ego venio, & è Batauiâ recèns: quàm iuuaret ſcire de Louanio veſtro vlteriora paullò & veteriora! Louanio, quod famâ ſic diffuſum eſt; Louanio, quod mœnibus etiam & ambitu ſic magnum. Et fuítne res tanta? an verum eſt, famam in maius omnia ferre: & maius hîc nihil, quàm

quod

quod oculis vſurpamus, affirmandum? LIPS. Imò affirmandum. ſcitote Louanium rem inſignem, rem hiſtoriâ & notitiâ dignam fuiſſe: ſed fuiſſe, & fato rerum humanarum huc redactum. Quid enim nunc, niſi vos pauci ſtudioſi, ſuſtinetis? Pauci, ſi meum adoleſcentiæ æuum video: & ante annos trigintaſeptem, ſcio ad ſeptena aut octona millia eorum, qui Muſis operabantur, domicilium hîc habuiſſe. Pulcher aſpectus! cùm Bataui, Friſij, Menapij, vlteriores Germani, & magna nobilitas occurreret: cùm Galli, Britanni, Hiſpani, Itali, & è longinquis etiam gentibus Europæ. Hæc nos vidimus, & mixti ijs fuimus: nunc, *Heu*! neque aliud, quàm *Heu*, dico. AVD. At Lipſi, bone doctor, quin tu inter ambulandum paullò altiùs repetita hæc nos edoces: & tempus viamque fallimus delectabili ſermone? LIPS. Licet. nam amo locum, eiuſque memoriam cupio ire propagatum. quídni? veteris meæ parentis, & pænè patriæ: quoniam & *Iſca* mea hanc dominam & velut matrem vrbem agnoſcit: & maiores etiam mei quidam originem iſtinc ducunt. Vt hæc non ſint; Muſæ & illæ artes, quas colimus, hîc locum habent: & noſipſi quot iam annos aut diſcimus hîc, aut docemus? Certè adficior, & illuſtrare opidum ingenio, ſtilo, voce capior: & iam audite. Nam ordior. vos ingeniorum Muſæ præſides, tu mater earum Memoria, adſpirate, & per obliqua aut oblîta æui euntem ducite, & in tenebris prælucete. Tenebris, quas paucitati ſcriptorum aſſignamus: & malo fato, neque noſtrâ neque aliâ linguâ, res maiorum curioſè aut fideliter proditæ; & pauca quæ exſtant, fabulis aut ludibrijs aſperſa, melior mens non admittit.

Vulgus probat, imò iactat, ſcio: & ab Hectore & Phrygibus, aut Romanis, ſiue etiam Scotis, petimur; & ſeries deinde texitur: dij deæque, quàm non vana ſolùm, ſed ridicula! & pueri, qui fari incipiunt, aſpernentur. Itaque talia ne exſpectate: vera & ſeria amamus; & vbi ea deſunt, ſilere aut opinari.

CAP. II.

De æuo & nomine Louanij, reiectæ opinationes leues, aut fabellæ.

* Valdè celebrem

VENIAMVS ergo ad inclytam hanc, & Homeri verbo * ἀριδείκετον vrbem: à capite inquiramus. *Quando*, *Quanta*, *Qualis* fuerit: & diſtinctè de Æuo, Magnitudine eius, & Progreſſu aut Regreſſu dicamus. Hi limites ſermonis noſtri erunt: non excedam: ordinem amo: ſi facio, reprehendite me, & intra metas coërcete. AVD. Certè ordinem amas, gloriari potes: & eâ re palmam non aufert hæc, fortaſſe nec prior ætas. LIPS. Tu amanter, vt ſoles: ſed *baccare frontem mihi cinge*: nos pergamus. Quæſiui, *Quando*? & hanc inter primas laudes opida ſibi vindicant, antiquitatem & æuum habere. An noſtrum Louanium? Si nomen hoc vides, non opinor: perantiquum non eſt. ſi quorumdam ſenſum aut opinationes; Cæſarem & Romanos licet iactare. *Grudios* ille memorat: ecce ſunt, qui Louanienſes interpretentur. AVD. Bonâ veniâ. non ſunt illi, minimè gentium: & Brugenſes iam ſibi varijs argumentis adſumpſerunt. LIPS. Per me habeant: vtrumque opidum amo, & vtraſque, vt olim appellaui, Belgicæ noſtræ

ſtræ Athenas. Sed mihi crede, neque hîc neque ibi firmitas eſt: ventuli opinionum ſunt, quibus nimis indulgent, & ferri ſe ijs patiuntur ingenia quædam huius æui. Conuenit in illos hoc magni vatis:

* —— ψεύδεα πολλὰ λέγειν, ἐτύμοισιν ὅμοια. ** dicere vana haud abſona veris.*

A V D. At alia opinio veracior, *Leuacos* Cæſaris eſſe: & magis, ſi *Louacos* ſcribas. Quid caput moues? L I P S. Etiam abnuo. Ecce *Leuacos* noſtros finitimos, *Levvenſes* eſſe, nónne vero, certè verbo, propiùs aſſidet? Quis autem feret te aut alium, pro arbitrio reſcribentem? Dicamus, quod res eſt: ignota hæc eſſe, & Æui caligine quâdam inuoluta, aut ſepulta. At ipſum *Louanij* nomen ſatis priſcum eſt: & inuenio ante annos circiter DCCXX. *Reginoni* nominatum. Quin vetuſtius tamen fuerit, vix ambigo: ſed firmo teſtimonio (quod ad opidum quidem attinet) aut de ſcripto, aliam tabellam vix licet proferre. A V D. Imò alia teſtimonia. Annales noſtri habent, *centum ſexaginta* ante Chriſtum natũ annis, *Lupum* quemdam Scotorum dynaſtam ſiue regulum, hoc opidum condidiſſe, & nomen à ſe indidiſſe. L I P S. Qui Annales? illíne plebeij & triti, quos pleroſque (& initia præſertim) ſomniculoſa anus condidiſſe videatur? Da veniã rem dicenti: ſunt hæc * παίδων ἀθύρματα, & verè * ἀδρανέοντες ὄνειροι. ** Luſus puerorum, * Somnia tenuia.* Atquin etiam hoc audiendum eſt, Lupum iſtum nomen à ſe dediſſe opido, & *Lupoſinam* appellaſſe: quod Galliſſantes *Lou-ſin* mox dixerunt. O bellaria! diripiamus. Nugæ, nugæ, ſine capite, ſine auctore: tam herclè quàm illud, tempore Iulij Cæſaris templum *Veſtæ* hîc fuiſſe, ipſo loco (viden' quàm ſignatè?) vbi nunc *Diui Michaelis* eſt: & quia ibi laudes dijs ſolent dicere, quod no-

ſtrâ linguâ *Louen* eſt, *Louanium* appellatum. Quid tibi dicam? piget vel tangere, quæ alij amplectuntur: & quis huic narratiunculæ color? Scilicet templum Veſtæ in opidi portâ ſolent condere: (nam ita ibi eſt) aut laudare deos tantùm in Veſtę. Quòd ſi alibi, & in alijs opidis: cur hæc nomenclatura hîc eximia? At ego nugas ago, cùm refello: de re cenſeo. Louaninm, quod nunc compâret, ſub illa Normannica tempora atque annos qui in Reginone, conditum fuiſſe: (mox videbimus) nomẽ autem ab ipſo ſitu, linguâ noſtrâ inditum olim tractui huic eſſe. Eſt ad Orientem, quò nunc imus, ex aduerſo ecce collis & ſilua iſta: quam *Lo* etiamnunc vocant, & *Lo-bergh*, & *Lo-boſch*: eſt & ſubiecta iſta pulcherrima planicies, ad flumẽ, quam vetus lingua *Vên* dixit. Inde *Venæ* Batauorum etiam hodie, vnde ceſpes ille vſtibilis eruitur: & ſuperioribus annis, certò comperi in pratis hîc Martiniẽſium, quæ vocamus, idem genus eductum. Ergo *Louanium*, ſiue vt vulgata & vera vox eſt, *Louen*: dictum quaſi *Lo-uen*, humida planicies iſta *Loæ* ſubiecta. Latini* *Louanium* fecerunt, Gallicam magis pronunciationem *Louuain* ſecuti: & nos retinemus. etſi in priſcis diplomatibus aut libris, mutato genere, *Louaniam* plerumque legi. Neque aliter ſanè [1] Thomas Cantipratanus, qui ante trecentos quinquaginta circiter annos hîc vixit, ſcripſitque. Virum perdoctum etiam noui, qui in ſuis ad me litteris ſemper *Lovvanium*, duplici *vv*. ſcribit: ſed quâ cauſsâ, & an cauſsâ, fateor me ignorare.

* Verius *Loueniũm*

NOTA.

1. Thomas Cantipratanus inter diſcipulos Alberti Magni, atque ordinis eiuſdem ſiue cœtus, obijt anno ∞ CCLXIII. Scripſit

de

de Apibus myſticis varium & iucundum opus, ſalubribus monitis exemplisque refertum: ſunt & qui Ariſtotelis verſionem veterem, quæ in ſcholis obtinet, illi eant adſcriptum.

CAP. III.

Conditus opidi ad Normannica tempora relatus: & de ijs igitur prædictum, & immani tunc vaſtitate.

DE nomine, hoc ſcio: de primo conditu, diuinum oporteat eſſe, qui certò dicat. Illud habeo aſſerere, Normannicis illis temporibus clarum fuiſſe, aut certè inclaruiſſe: & maximè à ſtrage, quam piratica & prędatoria ea gens ingentem & memorabilem hîc eſt paſſa. Res ita habet. Normanni, colluuies hominum, à Septemtrionis oris, itemque viciniore Germaniâ, exigua primò manus, mox pro ſucceſſu auctis viribus, ingentes claſſes, multa hominum millia, per annos aliquot, imò ſæcula, in Galliam, Britanniam, Italiam, Siciliam, Græciam ipſam immiſerunt. Incredibile dictu eſt, quas clades dederint: & Gothi, Hunni, Vandali, modeſtiæ laudem habeant (ſiquis comparat) præ iſtorum rapinâ, cæde, flammâ. Horror me tenet, fateor, recolentem: & priores illi Barbari impetu valuerunt, & velut fulmen percuſſerunt, abierunt; iſti iterarunt, redierunt, & repetitis tamquam ictibus Europam, irâ quâdam Numinis, non dicam afflixerunt, ſed perdiderunt. Prima origo à *Saxonibus*, qui claſſibus littora infeſtarunt, iamtum à *Conſtantini* temporibus: & ſcriptores ab eo ęuo, aut infrà, meminerũt. Iidem iuſto exercitu Britannias inuaſerunt, ceperunt, tenuerunt: deniq; mox Normanni in vicem locumque veniunt, & ab anno Anno Chriſti, cccc xx-vii. Chri-

Chriſtiano DCCC. auditum hoc nomen & formidatum. *Caroli Magni* imperio primùm innotuêre, & nihil vim aut magnitudinem viri reueriti, Galliæ & Germaniæ limitem inuaſerunt. Sed primò limitem: mox per fluuiorum ora ſe inſinuantes, ipſa penetralia petiuerũt florentiſſimarum regionum. Quod maximè accidit *Caroli Calui* imperio, circa annum DCCCXLVI. cùm *Godefridus* eorum rex in Friſiam appulit, claſſe ducentarum nauium: prœlijs aliquot incolas & accolas vicit: ac denique vectigalis nomine *centum viginti argenti libras* accipiunt, & in annos paciſcuntur. *Friſiam* autem latè illa ætas appellat, & Hollandiam ipſam (obſeruaui) includit. Nam & *Rineburga* & *Fladertinga*, Friſiæ (ſiue, vt ipſi, *Freſiæ*) vrbes memorantur. Atque hæc vaſtatio viginti annos tenuit: cùm domum reuerſi, ciuili factione & bellis diſ-
Anno DCCCLXVI. tinentur: non tamen in longum: iterúmque Galliam repetunt, atque *oram Ligeris fluminis occupantes, Nannetenſem, Andegauenſem, Pictauenſem, Turonicam prouinciam crudeliter ſunt depopulati.* Ita Regino & Sigebertus: & vidéſne florentiſſima Galliarum attrita? atque illinc in Germaniam auſi, à *Ludouico Secundo* Imp. repulſi ſunt, ſed non cæſi aut fracti. Nam ecce iterùm mox in Galliam, & *duo ſimul reges* (verba Regino-
Anno DCCCLXXXII. nis dabo) *Godefridus & Sigefridus, cum* INÆSTIMABILI MVLTITVDINE *peditum & equitum aduenêre.* Peruagati deinde ſunt (è Sigeberto aſſumo) *Franciam & Lotharingiam, Ambianum, Atrebates, Corbeiam, Camaracum, Taruennam, fines Morinorum,* [1] *Menapiorum, Brachatenſium, omnémque circa Scaldim fluuium terram. Inde VValam fluuium ingreſſi, totam Batauiam,*
pala-

palatium etiam Neomagi (ingentis magnitudinis, ait Regino, *miriq́ operis) incendunt*. Heu cladem! & vis metiri? metire animo maximas & pulcherrimas regiones. Breui ſermone hæc dicuntur, & tranſeuntur: ſed attenta miſerationem habent, & ſtuporem. Neque etiam finis. *Per Moſam mox aſcendunt, & Leodicum, Traiectum, Tungros, Coloniam Agrippinam, Bonnam, cum adiacentibus caſtellis comburunt. Aquis in palatio equos ſtabulantur, & palatiū incendunt: prætereà monaſterium Stabulaus, Malmundarium, Indam, Pruniam*. Hæc ita Sigebertus: Regino & alij addunt, *combuſtum Tulpiacum, Iuliacum, Noueſium*, alia minora. Et modicâ quiete ſumptâ, anno ſequenti Moſellâ flumine ſubuecti, *Treuerim incendunt, & Metim vſq́ perueniunt, ibiq́ prœlio vincunt, & Epiſcopum occidunt*. Bone Deus, quod flagellum, imò quam procellam iræ tuæ in Europam immiſiſti? neque alia exſequor: iuiſſe in Italiam, Siciliam, Græciam, & Byzantium ipſum.

N O T A.

1. Menapij, quos alij *Menapiſcos*, & *Pagum* item *Menapiſcum* ſcribunt, fuere ſupra Morinos, id eſt, ſuperiora Flandriæ tenuerunt. Orti ab illis Cæſaris Menapijs videntur, & migratione huc veniſſe.

C A P. IIII.

Louanij Normanni fuerunt, ſederunt, & graui ibi prœlio attriti, aut deleti.

AD rem meam & inſtitutum apto. Illi igitur, anno pòſt, *Franciam repetentes* (ait Regino)* *Sonum* *Hodie *Somona*: in ſcidis, *Somna*.

fluuium intrant, ibíque conſederunt. Et poſt multas incurſiones, à Carlomanno, rege Francorum, duodecim millia argenti probati pondo, pro tributo, exigunt: & ſic in duodecim annos pacem promittentes, mare repetunt. Ecce pactionem: etiámne pacem? non fuit: & ô perfidiam! Pecuniâ illâ, alijsque muneribus acceptis, ſtatim poſt annum, mortuo Carlomanno, redeunt: cauillati, *ſe cum rege Francorum, non etiam cum Francis fœdus pepigiſſe*. Atque ita, vt ad noſtra iam veniamus, *à Sono exeunt* (ait Regino) *& in regnum Lotharij rurſus reuertentes, in loco, qui dicitur* LOVEN, *caſtra metati ſunt: & continuis infeſtationibus vtraque regna fatigant*. Quæ vtraque? Galliæ, & Lotharingiæ: quæ iam auulſa erat, vt in loco dicemus. AVD. Satis hæc mihi mira: quippe piratas, & nauibus adueniſſe eos facis: & tamen narrationes tuæ ad penetralia terrarum ducunt. Sanè Louanium noſtrum ſatis longinquum à mari eſt: quid *Treuiri*, *Atrebates*, *Camaracum*, & quæ narraſti? LIPS. Et verè narraui: ſed tetigi obiter & prædixi (parùm à te obſeruatum) fluminibus ſe inſinuaſſe, atque ita ad vlteriora & interiora veniſſe. Præſumendum igitur, magnas minoresque naues habuiſſe: atque illis in ſtatione alibi relictis, his minoribus aſcendiſſe, & quæ etiam tuta ab eâ peſte videbantur, vaſtaſſe. Sic Louanium nunc veniſſe: etſi Dilia noſter grandiorum nauium non eſt tolerans, ſed modicas tamen admittit. Ergo iam Louanij ſunt, & hærent. placuit amœniſſima planicies, & in ambitu agri fertiles: nec procul Scaldis & mare, ad quod in diſcrimine recurrant. Miſit quidem in eos exercitum *Carolus Craſſus* Imp.

Anno DCCCLXXXV.

ſed,

ſed, præter dedecus, nihil retulit: atque ipſi animo auctiores, biennio pòſt *à Louanio exeuntes* (iterùm Regino) *Sequanam ingrediuntur, & Pariſios obſidione cingunt.* Mittit & tunc Imp. *Henricum Ducem*, cum valido exercitu: ſed illi aſtu militari, foſſas leui ſtipulâ & terrâ integunt, & Henricum neſcium præcipitant, turbant, cædunt. Denique poſt annuam ferè obſidionem, argento accepto, abeunt: pars in *Normanniam, quam ad incolendum à rege accepit*; pars aliò delapſi, & hoſtiliter *Burgundiam, Senones, Trecas vrbem incendunt, & Virdunum ac Tullum vſque omnia populantur*. Videtis per florentiſſimi regni membra, & ipſa, vt ſic dicam, vitalia, graſſari Barbaros? Pergunt etiam, & Britanniam atque Aremoricos petunt: ſed repulſi, *duodecim millia ſuorum amittunt*. Ita Lotharingiam noſtram iterùm repetunt, Anno DCCCXCV.
& circa Moſam fluuium, obuijs Arnulphi Imperatoris copijs, *cùm torrentem qui dicitur Gulid tranſiſſent, ſubſtiterunt*. Ingens ibi pugna, ſed Barbaris pro meliore fuit: & cadit inter alios *Sundolchus* (quibuſdam *Sundaroldus*) Archiepiſcopus Moguntinus; cadit & *Arnulphus* Comes, limitis Præfectus; & ex alijs multa millia. AVD. Ne graue ſit, quis ille *Gulid* torrens? & iuuet noſſe à clade iſtâ memorabilem, nec longinquum nobis locum. LIPS. Haud liquidò dicam. ſuſpicor eſſe in *Falckenburgenſi* tractu, paullò infra *Traiectum* opidum: vbi *Vll* riuus cernitur, & quà Moſâ excipitur, pagus qui *Guel* nomen etiamnunc habet. Eſt & *Guelpen* in viciniâ riuus, & pagus: veſtigia illius nomenclaturæ. Sanè Regino paullò pòſt, *Guliæ locum* etiam dixit. Sed iam adeſte, & tot iſtis triſtibus lętiora ſubnectamus. Arnulphus enim

Imp. ſeriò iam excîtus, & de ſalute non de dignitate ſolùm anxius, pace cum Sclauis Morauiſque factâ, *vires vtriuſque regni* (Germaniæ & Galliæ) *contrahit*, & ipſe approperat, ſuo ductu rem geſturus. *Quod illi cernentes* (Reginonem recito) *ſuper fluuium, qui Thilia dicitur, ligno & terræ congerie, more ſolito ſe communiunt: & cachinnis & exprobrationibus agmina laceſſunt, ingeminantes vt memorarentur Guliæ, turpisq; ibi fugæ.* Hæc & in Fuldenſibus Annalibus reperio, ſed corrupta, his verbis: *Normanni, deuaſtatâ ex maximâ parte regni Hlotarici regione, prope fluuium* * *Clyla, loco qui dicitur* * *Louonnium, ſepibus (more eorum) munitione ſeptâ, ſecuri conſederunt.* Facile ea ad verum dirigere: nos ad pugnam & victoriam eamus. Imperator enim, propinquo diſcrimine, ſuos excitat: iniurias illorum, atque impia facta, commemorat. *Nam cui ſexui, ordini, ætati tot annos, in tot regionibus, peperciſſe? non ſenibus, non pueris, non ſacrati ordinis viris fœminiſque: quos viles ad prædam, ludibrio mactaſſent. Immanes*, inquit, *belluas, non homines, niſi à facie, videtis. Nihil auaritiæ, nihil libidini, nihil ſæuitiæ exceptum: nec imperium aut gloriam, prædam ſuam & alienum exitium quærunt tantùm. Et hominum dico? tectorum & ædium: templorum etiam, & contemptu religionis in Diuos ipſos ferrum ignémque capiunt, & graſſantur. Exardeſcite. & dolorem veſtrum in vltionem, iram in virtutem conferte. Agite Dei hominúmque cauſſam, & pulcherrimum titulum induite, Orbis terrarum defenſores. En robora hîc Germaniæ, & Galliæ; quidquid virium aut ſpei eſt, in manibus veſtris poſuimus: has exſerite, viros oſtendite,*

* Vult *Diliam* dicere.
* Eſt *Louanium.*

dite, victores olim & nuper tot gentium, & noui imperij conditores. Pacem aut pacta cum hac latronum & ſacrile-gorum colluuie nemo cogitet: vincendum, aut moriendum eſt: & vincetis, ſi perſuaſi eritis mori. Iterùm dico, VINCETIS, *& in hoc omine ſigna canant.* Dixerat Imperator apud alacrem iam inſtinctumque exercitum: & quia hoſtes flumine aut palude claudebantur, nec in equis facile eos aggredi; omnes clamant equos dimit-tendos, hoſtem in receſſu ac latebris ſuis quærendum in-uadendumque: & faciunt. Nec illi ſegniùs pro ſalute arma expediunt, ordines inſtruunt, ſubſidijs firmant; tot prœlijs & victorijs docti, vel feroces. Concurritur, im-pellunt & impelluntur; cædes, gemitus, clamor mi-ſcentur; & ambigebat etiam Victoria, donec *Deo vires cælitus adminiſtrante, vſque ad internecionem ferro ho-ſtes caduntur: ita vt ex* INNVMERABILI *multitudine, vix reſiduus eſſet, qui ad claſſem nuncium reportaret.* Hæc Regino, quem libenter aduoco, haud longè nimis ab eâ ætate remotum. Sed & Fuldenſe Chronicum quædam ſuppeditat, ſcribitque in fugâ pleroſque flumi-ne merſos, *ita vt cadaueribus interceptus alueus, ſiccus appareret.* Cæſos etiam *duos eorum reges, Sigefridum & Godefridum; regia ſigna* XVI. *ablata, & in Baioa-riam, teſtimonium victoriæ, tranſmiſſa.* Addit & illud mirum, *à parte Chriſtianorum* VNVM *tantùm homi-nem occiſum, ídque compertum* affirmat. Quid Hel-moldus cognomento Presbyter? *Centum millibus paga-norum proſtratis in bello, vix* VNVS *de Chriſtianis ce-cidiſſe repertus eſt.* Quem Helmoldum ante annos circiter CCCC. in Germaniâ ſcitote ſcripſiſſe: & ex eo

Lib. I. Chron. cap. VII.

 obſer-

obſeruate de C. *millibus* (alij XCV. numerant) occiſis. Egregia victoria, & quæ furorem Barbaricum non repreſſit ſolùm, ſed exſtinxit.

NOTA.

1. *Guel nomen*] Neque enim ipſum *Iuliacum* eſſe arbitror (quod olim amicum video ſentire) etſi nomen alludit. Nam ex Reginone, ad ipſum Moſam hæc geſta, à quo diſſidet ſanè id opidum.

CAP. V.

Diei eius lætitia, & nunc etiam memoria. Initium interioris opidi, & poſteà portarum è lapide, ac murorum.

AVD. Certè egregia victoria: & ô felix Louanium, in cuius finibus ea parta! LIPS. Imò in oculis eius, & pænè dicam noſtris, parta. Videtíſne planiciem iſtam ad ſiniſtram, Diliam verſus, quæ montem *Keſſelium* (quò nunc imus) interiacet, & *Arſchotanam* portam? Prata ſunt, & quædam etiamnunc paluſtria: ego nihil ambigo in eoipſo loco pugnam hanc pugnatam. Sanè porta ea ab antiquo dicta, [1] *Duilach-poorte*: ſiue à paluſtribus (*Doy-laeghe* nos ſic appellamus) ſiue à mortuis, *Doo-laeghe*. & quòd cæſi ibi ſepulti. Victoriæ quidem eius illuſtris memoria hodiéque agitur, ſed non omnibus gnara aut obſeruata. Nam dies ille feſti publici, qui nunc inſtat, Kalendis Septembribus, quem Supplicatione annuâ, ludis, conuiuijs, lætitiaque celebramus, originem iſtam habet: & monumentum eſt feliciſſimæ illius pugnæ. Hoc Annales dicti Fuldenſes mihi aſſerunt, & diem hunc celebrem, auctore ipſo Arnulpho, probant. *Eodem in lo-*

in loco, inquiunt (vbi pugnatum) *die .... Kal. Leitanias rex celebrari præcepit: & ipſe, cum omni exercitu, laudes Deo canendo* PROCESSIT, *qui talem victoriam ſuis tribuit*. Habetis *Leitanias* & preces, habetis *Proceſſionem*: quæ pius Princeps pro militari triumpho vſurpauit, & diem eumdem poſteris ſacrauit. Quem diem? in Chronico deficit, & lacuna eſt: ſed facilè ſupplebitur, *die Septembr. Kalendarum*. Nam ſic res fuit, & memoria nunc manet. Atque hæc igitur (vt in argumenti mei lineam redeam) prima Louanij mentio eſt: neque opidi tamen, ſed loci. Obſeruate Reginonis verba: *in loco, qui dicitur Loueni*: & potuit ipſa planicies aut tractus ſic dici. Potuerunt & domus paucæ, aut vicus eſſe, more veterum Germanorum: de opido ſanè aut caſtro, nihil etiam lectũ. Et vultis ſententiam meam promam? Opinor ab hac victoriâ, & à Normannorum iſtic ſeſſione, Louanio ortum, aut certè frequentiam datam. Nam manſerũt, vt in opportuno loco, per annos circiter vndecim; ſi pugna iſta fuit anno DCCCXCV. vt Sigebertus atque alij numerant: aut octo, ſi anno DCCCXCII. vt quidam. Quomodocumque; probabile, imò verum eſt, quòd ſeſe tanto illo tempore munierint, ædes aut tabernacula ſtruxerint, ſibi receptaculum & ſuis prædis. Hoc diſertim in Reginonis verbis erat, ſi attendiſtis: *Ligno & terræ congerie* munitos fuiſſe: hoc in Fuldenſi Chronico, *ſepibus munitionem ſepſiſſe*. Intelligunt vallum feciſſe, more inferioris æui; terrâ infrà, ſupernè ſudibus infixis firmatum. Atque ego hoc initium opidi fuiſſe arbitror: & confluxiſſe ad felicem locum, & victoriâ recenti inſignem, plures accolas aut aduenas, & caſtra illa in vrbem vertiſſe. AVD. Víſne ergo interius
iſtud

iſtud opidum (nam de exteriore aliud eſt) Normannica illa caſtra & munitionem fuiſſe? Lips. Hoc volo. quid ergo? inquies. etiámne Portæ, & muri iſti ſunt ab illis? Hoc nolo. imò de muris conſtat ex archiuis vrbicis (etſi pauca talia ibi notantur) conſtat, inquam, è lapide primùm ſtructos anno ∞. C. LVI. quod fuit *Godofredo Tertio* Duce noſtro imperante. Diu herclè poſt Normannos: & eouſque è terrâ aut ligno manſiſſe. Quid Portæ? palàm vetuſtioris operis ſunt, & facilè ſexcenteſimum, aut vltrà, annum (ſiquid mei iudicij eſt) æquant. Inſpicite. & præſertim illam quæ* *Lupina* dicitur, domui meæ vicinam; illam *Sancto-Quintinianam*; illam *Michaëlinam*: manifeſta veſtigia æui & antiquitatis præ ſe ferunt. quod idem in reliquis etiam (credo octo eſſe:) ſiquis examinat, & à fundamentis curiosè luſtrat. Nam ſuperiùs, nouella manus ſæpè interuênit, & per partes, cùm labi cœperunt, ſunt inſtauratæ. Avd. Sanè de *Lupinâ*, veterem addico: & ſunt qui eam quoque trahant in argumentum *Lupi* illius conditoris. Lips. Gerræ. Lupi duo inſculpti, etſi nunc exoleſcentes, comparent, cum viro aliquo, ſiue Deo medio: & ſunt qui Martem fuiſſe opinentur. Tempus exêdit, neque lapis firmiſſimus eſt contra eius cælique iniurias: & ideò haud liquidò diſcernamus. Ceterùm reliquæ, duæ præſertim quas prædixi, nihil antiquitate huic cedunt. Quid tu Rubeni? nam dicturire aliquid videris. Avd. De lupis illis inſculptis, cauſſam requiro. Lips. Apollo ego ſum? & vis diuinem? Potuit fortuitum aliquid eſſe: & lupus aut lupi eo loci capti, ſiue interfecti. Potuit inſigne eſſe Martialis gentis: potuit & ab arbitrio ſculptoris ornamentum

* VVolff-poorte.

mentum

mentum aut parergon apponi. Quid etiam? Dei illius (ſiue Mars, ſiue Faunus potiùs capripes fuit, vt mihi videtur) comites atque aſſeclas liceat cenſere. Nam in iſtis trepido pede imus:

Quale per incertam lunam, ſub luce malignâ,
Eſt iter in ſiluis. vbi cælum condidit vmbrâ
Iupiter, & rebus nox abſtulit atra colorem.

Vnum illud ſcio, primum opidum ſine muris, ſine lapideis portis fuiſſe: & has tamen ante illos ſtructas: quid ita? quia maioris ſcilicet vſus, & pænè neceſſarij ſunt, ad claudendum, ad reſerandum. AVD. At ſatis mirum, tam ſerotinos muros circumiectos. LIPS. Non mirum. maiores noſtri non ſic curioſi, aut politi: neque Italiam cogita, aut Romanos. Adſpice vicinum iſtud & vetus *Leodicum*: nequeid quidem muros habuit, niſi à ſexcentis paullò ampliùs annis. Sigebertus: *Anno* DCCCCLXX. *Rogerus ordinatur Epiſcopus Leodicenſium. hic muro vrbem circumcinxit, & ædificijs boneſtauit.*

NOTA.

1. *Dulach-poorte.*] Aliquid conijciens & ambigens dico. Sed addo, poſſe videri dictum quaſi *D' wtlaege-poorte*: quia fluuio ibi grandi & coëunte, merces exponuntur & imponuntur: quod hodieque obtinet.

2. *Lupinâ.*] Quam audio, in ſchidis quibuſdam, *Portam Priapi* dici: quaſi illi imago inſculpta ſit eius Dei. Sed audio, non etiam vidi.

C CAP.

CAP. VI.

De Arce ſiue Burgo, non videri perantiquam: nec niſi Comitum domicilium fuiſſe.

OPIDI igitur hæc origo: quæ *Burgi*, vt vocamus, ſiue Arcis? Nam ea extra vetus hoc Louanium eſt, in colle qui flumini imminet, ad Septemtrionem obuerſa. *Julium Cæſarem* auctorem inſcribunt, ſcio, & indignentur abnuenti: tamen ego, vt Æneas, has vmbras opinionum gladio rationis diuerberem, & leui ictu fugem. Cæſarem hîc fuiſſe, non equidem eo negatum: quis dicit caſtra aut præſidium habuiſſe? quis arcem condidiſſe? Ipſa ſtructura ſcilicet! quæ adeò Iuliani aut Romani operis non eſt, vt vix Barbarici vllius vetuſti. Sunt in parte occiduâ muri, fateor, lapides aliqui exeſi, attriti: ſed ne imponant, & antiquitatem perſuadeāt, ex illo fragili genere, arenoſo, cinericio aut ſubruffo, & quod in puluerem ex facili ſoluatur. Non ſunt, inquam, ferendo æuo. Enimuerò ſiquis in Italiâ aut prouincijs antiqua opera vidit; primo adſpectu iſtud deſpuet: rude, vile, informe, & vt iterùm dicam, Barbaricæ ac nouitiæ ſtructuræ. Videtur tamen meminiſſe eius ante annos ferè quingentos Sigebertus: *Anno*, inquit, ∞. C. XII. *Henricus Imp. Godefridum Ducem cum exercitu in fines Bratuſpantium mittit, ad obſidendum caſtrum Louanium: ſed inefficax rediit*. Hoc ſcimus fuiſſe tempore *Lamberti* noſtri, primi Comitis: ſed cur de Arce magis, quàm opido accipiunt? Ego de iſto. & ſcio ſæpè *Caſtra* ab illius æui ſcriptoribus nominari ipſa opida (quia Caſtrorum militarium

rium ritu, vallo & foſſis clauſa:) arces autem, *Caſtella*. Ita *Caſtrum Antuerpiam*, *Gandam*, *Valentianas*, atque alia lego. Arcem igitur iſtam, ſiquis meum ſenſum quæ-rit, cenſeo à Comitibus noſtris ante quadringentos aut circiter annos ſtructam, ſibi domicilium: vt ſolent il-lâ tempeſtate libenter in edito ædificare, & habitare. Ar-gumentum, quòd *Henricum Primum* Comitem Anna-les tradunt *in Arce interfectum*. Ergo in eâ agebat: at-que etiam abſens *Burggrauium* (ſic vocabant; id eſt, *Ar-cis-comitem*, ſiue Præfectum) habebat, qui vice ſuâ incole-ret & curaret. Lego inſtauratum hoc ædificium, publico Senatus huius decreto & ſumptu, anno ∞. CCC. LXXV. atque ea eſt, quam nunc videtis. O antiquitatem! ridea-mus. Quid autem anteà fuerit, liquidò neſcio: maius aut elegantius ſuſpicari vix poſſum, etſi in æſtimatione locus habitus, quia vetuſta ſcilicet Comitum ſedes. Ita-que & liberos ſuos ferè hîc locabant, & alebant: etſi alibi iam, aucto imperio, domicilium ſuum haberent. Quod ad inferiora tempora obſeruatum, *Carolus* noſter *Quin-tus* dicet: qui cum ſororibus ſuis puer hîc eſt educatus. Lego & exteros Principes, ſiqui aduenirent, metationem accepiſſe, & velut per honorem in veteri Aulâ collocatos. Sic *Eduardus* ille, rex Angliæ, qui *Philippo* Galliæ bel-lum fecit, cùm in Belgicam veniſſet, ſocietatem & auxi-lia rogaturus; cum vxore totam hiemem in Arce egit. Et verò proſpectus circùm pulcherrimus eſt, aër etiam purus & ſalutaris. Puteus in eâ miræ profunditatis: egregium opus, & quod vnum ibi notes.

Anno ∞. CCC. XXX-VIII.

CAP. VII.

Opidi exterioris initium, mœnium operoſitas & magnitudo.

QVID iam? de Exteriore etiam opido requiritis? neque illud antiquum eſſe, ſed æuo pòſt, alteri circumiectum, oculi ſtatim affirmant. Scilicet vetus illud Louanium florere cœpit opibus viriſque, & auctâ deinde per lanificium maximè multitudine, opus fuit pomœrium producere, & vaſtum hunc ambitum includere, quem videtis. Quando id factum? Archiua produnt, *cœptos muros eos ſtrui anno* ∞. CCC. LVII. *& biennio ſtatim perfectos*. Id fuit *VVenceſlao & Ioannâ* Principibus, quorum imperio & floruiſſe & defloruiſſe hanc vrbem, verè dicam. Quid tibi eſt Santene? quid corrugas, & aſpernaris? AVD. Non equidem reijcio temerè; ſed diffido & ſubſiſto. Tantúmne opus *biennio*? nam ego oculis pedibuſque peragraui, & cogitatione menſus ſum: magnum, diffuſum, elegans, validum, multiplex: nec mihi videatur vel decennio vnum opidum confeciſſe. Opidum? prouincia ſi concurrat & conferat, multum ſit vel ſic abſolutum in eo ſpatio eſſe. LIPS. Atqui fuit, ne ambige, nec publicis ſcriptis fidem detrahe, quæ clarè adfirmant. Et quid potuit illo æuo teſtatius eſſe? At tu noſtram inertiam aut impotentiam conſideras fortaſſe: qui validi ſumus tantùm in vitia & luxum. Maiores noſtri priuatim haud diuites, publicè erant: & in patriæ vſum aut ornamentum liberaliter ſua impendebant. Sed caput rei, ſe quoque impendebant. id eſt,

id eſt, ipſi ciues atque incolæ, credo & accolæ, manus accommodabant: & gratuito labore magna pars hæc operum ſurrexit. Ipſi qui mercedem capiebant; exiguam, vt tunc res erat, & annonæ laxitas. atque ita hîc & alibi templorum moles, ædificia publica ſtruxerunt, quæ miremur magis, quàm imitemur. Sed totum igitur hoc opus biennio. quale? videte mihi foſſas iſtas primùm latas, profundas; atque eas ſæpè per viuum ſilicem, aut ſcrupoſam terram, percuſſas. Videte muros lateritio pulchro opere, & ſectis deinde lapidibus albis, latis magnisque, interſtinctos aut intectos. eoſdem validis fundamentis ab imâ foſſâ eductos: ſic vt operis tertia pars vix veniat in adſpectum. Videte turres denſas & altas, quæ diſtinguunt: atque infra eas fornices & cryptas, robuſto opere, ad condita, aut vſus militares. Videte & portas, & pontes alibi, magnifica omnia, & è candenti ſecto lapide: denique opus ipſum totâ facie æquabile & vniforme, quod nec Inuidia carpat. Iam ambitus, quantus eſt? non de opinione, ſed menſione dicam: quæ inſtituta anno ∞. CCCC. XXVII. procerum certamine fuit. Erant hîc Aulici complures cum ipſo Duce, per occaſionem inſtitutæ nuper Academiæ: & fortè ſermo de vrbis huius magnitudine, & ecquid aliæ finitimæ æquarent, aut ſuperarent? Sermo primùm, mox ſponſio: atque ea inter quattuor Dynaſtas, *Schonuorſtium, Veſemalium, Dieſthemienſem, Bergizomienſem*. Incaluerant, & miſerunt gnaros talium, & metiri iuſſerunt: compertumque eſt, *Louanium ſuperare Gandauum tribus virgis, Leodium octo, Lutetiam decem, Coloniam octodecim*. Hæc fideliter ex Archiuis: videtis, quid inter finitima opida interſit, quæ

magnitudine ſe iactant: videtis etiam, palmam Louanio eſſe datam. AVD. Videmus, & fauemus: ſed *Virgas* hîc quid appellas? LIPS. Perticas, quæ alibi *ſedecim pedum & ſemis* ſunt; hîc ferè *octodecim*, aut & *viginti*. Neque tamen adhuc iuſtam magnitudinem Louanij habetis: ſed ea vel ex ambulatione prompta eſt, & interiore mœnium ambitu (plus in exteriore) *ſeſquimilliare* noſtrum circiter continere ſæpè ſumus experti. AVD. Et ego tecum. ſed Roma illa quanto maior? LIPS. Et aliæ vrbium veteres: ſed has omitte, noſtra pro æuo mirare.

CAP. VIII.

Nomen Louanij paullo vetuſtius, itémque Comitum, qui huic loco fuerunt. Aliquid de Lotharingiâ præmiſſum.

ET opidum habetis. cui,[1] vt nunc eſt, etſi principium à Normannis dedi; tamen anteà aliquid hîc fuiſſe non abnuam, conuentum, ſiue pagum, ſiue ditionem ipſam hoc nomine inſignem. Nam *Comites Louanienſes* iam antiquitus reperio: vt in Flandriæ Annalibus, *viuente Pipino, Burchardum Liderici primi Foreſtarij filium, Comitem Louanienſem fuiſſe: eíque ſucceſſiſſe filium Eſtoredum, quem Vandali & Hunni Louanio pepulerunt*. Hæc eueniſſe aiunt annis DC. XLVII. & DCC-XXXVII. ſed me nonnihil ambigente, nec vndique huic narratiunculæ aſſentiente. Qui enim, vel vnde, in hoc tractu ſub id tempus Vandali, ſiue Hunni? non inuenio. Itaque magis fortaſſe certa memoria in vitâ *Diui Huberti*, cui vxorem *Floruinam* tribuunt, & ſocerum *Floribertum*,

bertum, Comitem Louanienſem. quod fuerit circa annum D C. LXX. diu ante tempora Normannorum. Imò & Clothario rege nominari inuenio, ſub annum D LXIV. *Anſtrogiſilum Comitem Louanienſem*: & in memorijs templi huius Diui Petri, *Anſelmum Comitem*, inter ſanctos. Quid mirum olim, & plures fuiſſe, cùm perpetui nondum eſſent, & alij atque alij, pro arbitrio regum, ſubſtituerentur? Itaque noſtri Annales tam altè non repetunt: & primum faciunt *Lambertum*, circa annum DCCCC. LXX. & ex eo ſeriem deinde continuam & ſtirpem texunt. AVD. Solent initia talium obſcura ſæpè eſſe: ſed placétne inquirere, & facem nobis allucere? LIPS. Si habeam vnde accendam, velim: ſed tenebræ meræ ſunt circa id æui, & intrantibus labyrinthi. Qui etiam ſcriptores, ad dirigendum aut firmandum? pauci, & ſparſim aliquid aut obiter tangunt. Sed colligam, diſponam, nectam: & ordine & fide, vt poſſum, dicam. Ab alto res petenda eſt. *Carolus Magnus*, qui rebus & virtutibus hoc cognomen meruit, imperium nouum in Occidente inſtituit: quo Italiam, Galliam, Germaniam eſt complexus. Tenuit vel auxit, quamdiu vixit: non ſic poſteri, & primùm *Ludouicus Pius* filius (præter hoc cognomẽ haud multa in eo pulchra) remiſſior fuit, & ab hoſtibus, ciuibus, liberis, clades aut ignominias accepit. Vtcumque tamen, imperium iunctum habuit: voluitque filius eius *Lotharius* natu maximus; ſed & alij duo, *Ludouicus* & *Carolus*, reſtiterunt, & ad diuiſionem verbis, mox armis vocarunt. Pugnata acris pugna in pago *Alcedronenſi* (alij, *Antiſſiodorenſi*) ad villam *Fontanatam*: ita inquam acris, vt *nulla ætas meminerit* (verba vete- Anno DCCC. XLII.

rum

rum Annalium) *tantam ſtragem in gente Francorum eſſe factam*. Pleraque nobilitas, & vetus miles, perijt: ipſum Imperium in diuiſionem venit, quia fratres duo videbantur viciſſe. Diuiſio, vt *Italia, Prouincia, Burgundia citerior*, Lotharij eſſet; tum magna illa *Belgica*, ab ipsâ *Burgundiâ* ordiendo, & quidquid terrarum intra *Moſam & Rhenum* ſupernè, infernè inter illum & *Scaldim* eſſet. Vaſtum ſpatium: & quia hæc pars à reliquâ Galliâ iam diuidebatur, quę regem ſuum ſeorſim habebat cum Franciæ titulo; placuit nouum huic nomen imponere, & à *Lothario*, *Lothariam*, vel noſtro verbo *Lotharijckiam* (quaſi *regnum Lotharij* dicas) appellare. Poſteri aut exteri deprauarunt, & molliùs *Lotharingiam* dixerunt. Hæc pars, quia plurimum Galliæ Belgicæ tenuit (non enim omnia, & vltra Scaldim ad Sequanam vſque deſunt omnia, itemque ſupra ad Matronam) ſed quia plurimum; confundunt ſcriptores, vt Otho Friſingenſis: *Lothario obuênit Gallia Belgica, quæ ex eius nomine Lotharingia eſt dicta*. Atque idem, & alij, *Belgarum Ducem*, hunc Lotharingum appellant: non verè aut exactè, vt dixi.

N O T A.

1. Diſertè ſcripſi, *vt nunc eſt*: neque nego antè aliquid hîc fuiſſe. At quas voces ſuſtinui, quia antiquius non facio? Dicunt *litteras* eſſe *Scabinales*, anni DCCCLX: ſed quid in ijs ſit, non addunt. Vidiſſe vellem, & tum arbitrari de fide ſcripti, ac de ſenſu. At illi, vt Veſtale ſecretum, ſeruant.

CAP.

CAP. IX.

Reges & mox Duces Lotharingiæ, itémque Archiduces: Comites noſtri in hac parte, & ſtirpe.

HÆC ita diuiſa: ſed & iterùm mox diuiſa, & vires magis magisque, præſertim in Lotharij parte fractæ. Nam ille iam ſenior, tædio rerum aut pietate, Deo ſe conſecrat, & ſpreto imperio in Prunienſe monaſterium concedit. Partitus tamen illud inter liberos priùs, his finibus. vt *Ludouicus* Italiam haberet; *Lotharius* cognominis, hanc noſtram; *Carolus*, Prouinciam Burgundiamque. Ita, quæ pulcherrimè anteà hærebant, diuulſa. nam conſideratione dignum, in primi Lotharij parte, licuiſſe ab Oceano ad mare Mediterraneum venire, itemque ab vltimâ Italiâ ad Belgarum extremos, non alio Dynaſtâ, qui interpellaret. At nunc abiuncta: iterumque magis, mortuo Lothario iuniore, qui cùm legitimos liberos non haberet, *Ludouicus* & *Carolus* patrui, vterque Lotharingiam ad ſe trahere, & armis ſuper eâ certare. Mox pace factâ, partiuêre: quomodo, dicet, non dicet *Diuiſio* quæ in Aimoino, itemque Pythœanis ſchidis exſtat. Nam confuſa eſt ipſa, & loca multa oblitterata: ſed lucem tamen aliquam eruet, qui intendet. Sed & aliæ mox partitiones, de quibus alibi videro: obſcurę item & multiplices; & pars Eccleſiaſticis, pars minutis Dominis abſtracta. Enimuerò confuſio hîc rerum, & ſcriptorum: & addo, nimbi ac tempeſtas temporum. cùm Normanni (vt prædixi) has partes paſſim inuaderent, & Galliæ reges, per ignauiam aut imbelliam, tuendis ſuis non eſſent. Itaque

Anno DCCC. LV.

factum, vt Germani totam eam ſui iuris facerent. quod
Anno DCCCXCVI. & ſeqq. cœpit *Arnulphus* Imp. ille victor Normannorum: nec iniuriâ; nam ipſe è faucibus eorum eripuerat, & iure quodam manuum habebat. Tenuit & *Henricus* Imperator. ſed ita vt *Duces* ei non Reges darent, & in *Comitatus* etiam diuiſam, beneficij ſui facerent hanc ditionem. Ita mox *Otho* Imperator, *Henrici* filius, *Bru-*
Anno DCCCC. LVI. *nonem* fratrem ſuum, Archiepiſcopum Colonienſem, donaſſe Ducatu Lotharingiæ legitur: quem tamen ille titulum mutauit, & *Archiducem* nouo nomine ſe ſcripſit. Obſeruate iuuenes. non antè ea vox aut dignitas: nec in Lotharingiâ quidem poſt illum hæſit. AVD. Sed quâ cauſsâ aut exemplo excogitauit? LIPS. Opinor ſolo *Archi-epiſcopi* nomine motum: & viſum ei decorum; illud *Archi* etiam in *Ducem* transferre. Exemplum quidem (quod ſciam) antè non fuit: & illi *Auſtriæ*, diu ſanè pòſt vſurparunt; mirum ni iſto præeunte. Sed ad rem noſtram, hoc *Brunonis* tempore, duo fratres fuêre, *Reginerius Longicollus* cognomine, & *Lambertus*: ille *Montenſium* (id eſt, *Hainauiæ*) iſte *Louanienſium* Comes. Hi duo è regum Franciæ proſapiâ, ius ſibi in Lotharingiam eſſe dicebant, & armis vindicabant. *Bruno* dolo graſſandum ratus, ne longo aut difficili bello impli-
Anno DCCCC. LIX. caretur, ſpecie pacis vtrumque *Valentianas* euocat, & *Reginerium* in vincla conijcit: *Lamberto* quid factum, non produnt. *Reginerius* igitur ibi fato aut fraude obijt: ſed duos filios reliquit, *Reginerium*, & *Lambertum*: qui concorditer inter ſe partiti, ille Montenſium, hic Louanienſium Comitatum vt haberent. Fruſtrà. *Bruno* turbauit, & *Reginerium* vi pepulit: nec alter auſus exſpe-
ctare,

ctate, vterque patriam Franciâ, & dynaſtiam exſilio mutarunt. Inde iræ, minæ, & apparatus: & Franci fauebant: ſed hæc tantùm. Intereà *Otho* Imp. obijt, itemque *Bruno*: & in ſucceſſore *Othone Secundo* non eadem vis vel auctoritas erat. Itaque liberè tunc duo fratres prorupêre, & ſuis ac Francorum copijs, *Garnerium* & *Reinoldum*, paterni patrimonij occupatores, acie vincunt. Id factum anno DCCCC. LXXII. vincunt, inquam, acie: nec tamen loca omnia occupant: & ad obſidia conuerſi, caſtellum *Buxidis* (*Boſſutium* hodiernum eſſe cenſent: quò ducit magis vetus ſcriptio, *Buxûdis*.) hoc, dico caſtellum muniunt, & refugium ſibi, ac prædis receptaculum, habent. Quas cùm effusè agerent, alijque Imperatorem, vt læſum, in partes vocarent: venit *Otho*, & caſtellum obſidet, expugnat, euertit. Fratres tamen elapſi. Imperator Montenſem Comitatum in duos diuidit, Anno DCCCC. LXXIIII. *Godefridum* & *Arnulphum*, illum *Arduennæ*, hunc *Flandriæ* Comitem, opibus potentes, eoque dilectos qui controuerſam ditionem tuerentur. Neque noſtros tamen animus, etſi melior fortuna, deſerit: colligunt iterùm copias, & montem *Caſtrilocum* obſident. dicti duo Anno DCCCC. LXXVI. Comites ſuppetias veniunt, pugna committitur, ambiguâ victoriâ: niſi quòd obſidio tamen ſoluta, & noſtri in Franciam relapſi. Illîc nouum regni fatum, res eorum & fata correxit. Erat *Hugo Capetus*, Pariſiorum tunc Comes: ſed potens opibus, & gratiâ, & addo aſtu & ingenio: quæ regnum ei mox pepererunt. Huius filiam *Hauidam* Reginerius vxorem capit; noſter Lambertus *Gerbergam*, Caroli filiam, qui frater *Lotharij* regis tunc Francorum erat. Ita fulti opibus, & aduerſarijs iam ter-

 ritis,

ritis, faciente etiam palàm & fauente Rege, vterque Comitatum ſuum recipit: & receptum, firmiter ipſi & poſteri tenuerunt.

N O T A.

Hîc & alibi *Hainauiam* ſiue *Hainouiam* appellaui, quæ vulgò *Hannonia* eſt, & incolæ *Hannones*: ſed vulgò; neque voces eas, aut analogiam, aut paullò vetuſtiorem auctoritatem habere, opinor. Appello ad ſchidas. Vera ſanè vox, *Hainau*: quaſi dicas, *Hainæ regionem*, qui fluuius eam interluit. Illa, inquam, vocula nobis hoc notat: atque ita *Bat-au*, *Mor-au*, *Rijn-au*, & plura formauimus: *Batiregionem* (vel *commodi bonique*. nam & id prior vox notat) *Paluſtrem regionem*, *Rheni regionem*. Ab his exemplis *Hainauia* Latinè: etſi reperio etiam *Haimegoiam*, vel *Henegoiam*: nimirum à litteræ *G.* inſitione, quæ interponi inter duas vocales εὐφώνως ſolet. Ita cùm *Haine-au* vellemus, *Haimegau* fecimus, & craſſiuſculè, *gou*, vel *goi*; vt *Auſter*, *Oiſter*, & quæ talia facilè notes. Sic & *Rijngauiam*, pro *Rijnauiâ* leges.

C A P. X.

Comites hîc perpetui: & de Carolo Duce dictum, à quo noſtra magnitudo.

Et iam certus primuſque (vt apparet) perpetuus Comes Louanienſium, *Lambertus* iſte eſt: & Annales ab eo numerant, neque vltrà tendunt. Nam quæ dixi de *Floriberto*, aut talibus; alia ratio eſt, & more priſco, poſt *Conſtantinum*, Comites, id eſt Iudices prouincijs ſiue opidis dabantur, quos Germanica lingua *Grauiones* appellat. Quidam à canicie vocem petunt, quia Seniores in hoc munere; alij à foſſis, quia ad limites; mihi leuiter incidit, Græciſſante voce, quaſi *Graphiones* dictos, & quia

rara

rara tunc inter barbaros, peritia ſcribendi, & Iudicibus vſurpata. Vtcumque ea res ſit, *Comites* mox facti perpetui, & in Principatum ac Dynaſtiam vox iuit. Sed de *Lamberto* priuſquam alia exſequar, de *Carolo* eius ſocero præmittam: quia illinc, & ab hoc capite, magnitudo præcipua Belgicæ eſt, quam miramur. *Carolus* igitur, è ſtirpe *Caroli* illius *Magni*, filius *Ludouici Quarti* Francorum regis fuit, frater autem *Lotharij*, qui tunc maior natu regnabat. Hic *Lotharius* bellum cum *Othone* Imp. habuit: ſed pace factâ, frater eius *Carolus* Ducatum Lotharingiæ, velut pignus illius, aut donum, accepit. Neque tamen totum accepit: multum Imperator deminuit, & aut Imperio, aut alijs adſignauit. Imperio, *Aquaſgrani*, *Nouefium*, *Antuerpiam* noſtram cum *Marchiâ Rienſi*, item Comitatum (vt ego opinor) *Bracbantiæ*: alijs, *Leodicenſi & Colonienſi* Epiſcopis, multum adiacentium terrarum, aut opidorum, quæ etiamnunc latâ ſatis iuriſdictione tenent. Scilicet de alieno, facile & in procliui erat, largum eſſe: & circumcidere etiam Lotharingiæ vires, inter conſilia habebatur. Tamen *Carolus* cetera tenuit, & quindecim ferè annos poſſedit. Intereà *Lotharius* rex nullis liberis, aut non diuturnis, obijt: & iſte regnum iure & more vindicabat. Sed vis aut fraus plus potuit: & *Hugo Capetus*, de quo dixi, cùm iam diu ambitioni ſuæ viam præſtruxiſſet, non ſolùm regnum obtinuit, ſed iſtum in vincula dedit, obijtque in ijs *Aureliani* ſexto circiter pòſt anno. O res humanas, & inſida ſceptrorum! Spectarunt alij, alij adiuuerunt: & quamquam huic proptia ſoboles eſſet *Otho*, qui Ducem Lo-

D 3 tharin-

thatingiæ agebat; tamen adſpirandi ad regnum, aut conandi, vel animus vel vires defuerunt, obijtque in ſuo Ducatu, cùm annos XIIII. circiter tenuiſſet. Hic eſt,
Anno ∞. V. quem *Epternaci* in Leucorum ditione ſepultum quidam credunt: vbi hodieque tumulus, in Benedictinorum cœnobio, cum inſcriptione:

Otho Comes, tibi ſit requies per ſæcula perpes.

Non putamus: & ecce *Comitis* modò titulum ille habet. Quid quòd alibi legi, Niuigellæ noſtræ hunc ſepultum eſſe? Quomodocumque, defuncto iam eo Lotharingiæ Ducatus datus ab Imperatore *Henrico* Comiti
Anno ∞. VI. Arduennati *Godefrido*: etſi Carolus filiam *Gerbergam*, vt dixi, collocaſſet *Lamberto* Comiti noſtro, anno ∞.II. vt ab *Edmundo Dintero* annotatum reperio: quæ iure ſanguinis eum vindicabat. Sed in alia hoc non valuit: dumtaxat *Comitatus Brachbantenſis*, & *Bruxellenſis*, cum ijs quæ adhærebant, apud Carolinam hanc ſtirpem manſerunt, & Comitatum Louanienſem inſigni acceſſione auxerunt. Idem alij tradunt de *Niuigellenſi*: quem *Niuellenſem* hodiernus ſermo dicit. Sanè de Bruxellenſi, certum eſt. vbi crebrò egit Carolus, & iam tunc iſte locus Genium habuit, vt ſic dicam, ad Principes alliciendos, & ſuaui ac ſplendido domicilio retinendos. Scribit *Dinterus* Carolum *hic principale dominium tenuiſſe, inter duo brachia Zennæ fluminis, prope Eccleſiam S. Gaugerici*. Locus etiamnunc notus, & vetus ibi (notent curioſi) in paruâ inſulâ Aula fuit. Idem Diuam opidi tutelarem *Gudilam*, à *Morzellâ* in vrbem tranſtulit, & in æde *S. Gaugerici* collocauit, donatam ipſam & ſacrorum miniſtros, fundis & vectigalibus, quæ
etiam-

etiamnum tenent. At non locum; & mox tranſlata in ſuperam partem fuit, vbi templum nunc ſuperbum viſitur, eius nomini ſacratum.

C A P. X I.

Lambertus Comes, aliique ex ordine, ad Godefridum primum Ducem.

LAMBERTVS igitur iam Comes, & viribus finibuſque auctior: ſed & plura appetebat. Nam ſpes de Lotharingiâ non deſerebat, & omnia occupandæ mouebat & turbabat: ideoq; *Godefridus* nouellus Dux, ſuis & Imperij viribus, in fines noſtros venit, ſummam, vt putabat, manum bello impoſiturus. Itaque Louanium ipſum obſedit, & Lambertum inibi clauſit. Qui ſunt auxilio? Deus, & ciues. atque iſti mirâ virtute & conſtantiâ, poſt varios conatus aut adſultus, hoſtem irritum irriſumque dimiſerunt. Ita finis belli, non ſpei. quam tamen interpellauit Leodicenſis Epiſcopus *Baldericus*, qui ſtatim anno ſequente bellum intulit, & iuxta *Hugardas* caſtra eſt metatus. Noſter aduênit, manum conſeruit, & cum cæde aliquâ (trecenti obijſſe dicuntur) Antiſtitem fugauit. Ille, quod bello non potuit, à religione voluit impetratum: & ſacrorum communione ipſum ciueſque arcuit, donec Comes *Horrentium* villam, velut luendæ culpæ, ipſi poſteriſque adſignauit. Iterumque cum *Godefrido* occupatore Lotharingię bellum. qui Hainouiam inuaſerat, quam *Reginerius*, ex fratre nepos huius noſtri, tenebat: ideoque ſtatim ſuppetias venit, & infelix prœlium inijt, in quo vitam amiſit. Id pugnatum circa Floren- Anno oo. XII.

Anno ∞. XLIII. *Florennas:* ſcribitque Sigebertus, *Phylacterium à collo pendulum habuiſſe Lambertum, in quo Diuorum reliquiæ: atque id in medio ardore prœlij excuſſum vel amiſſum diuinitus, & vitam ei mox ereptam.* Obijt pridie Idus Septembres, vir à puero variè exercitus, & animi magnus, medius fortunæ. Sepultus eſt *Niuigellis*; vbi & vxor eius Gerberga. Filium reliquit

HENRICVM. quem didici cum matre *Gerbergâ* res aliquamdiu adminiſtraſſe: ſed in pace. Memorabile quidem nihil inuenio, præter in vſus ſacrorum donationes quaſdam, vt pietas illa maiorum fuit. Præfuit ita *viginti quattuor* circiter annos, noſter, vt ſic dicam, Numa. Mors tamen tragica: & à captiuo quodam ſuo, viro nobili, *Hermanno* domi inſidiosè interfectus eſt, ſiue vt alij exprimunt, in Arce. Factum anno ∞. XXXVIII.

OTHO ſucceſſit, *Henrici* filius, breuis æui puer: neque annum ipſum in Principatu exegit.

Ergo patruus eius LAMBERTVS, *Baldericus* cognomento, eum excepit, filius illius *Primi*. Aliqui confundunt, malè. Hic eſt qui *Decimas agri Louanienſis, Collegio Canonicorum Diui Petri adſignauit*, octauo imperij ſui anno. Idem Diuæ *Gudilæ* corpus, quod Bruxellæ aſſeruatur, è *Gaugerici* æde ſublatum, in *S*^ti^ *Michaëlis* (ita tunc dicebatur) repoſuit: & ipſum illud templum auxit, vel ornauit, Canonicos inſtituit, & ampliter ſatis dònauit. Factum anno ∞. XLVII. vt monimenta in eo ipſo templo nunc docent: adiuuante & fauente in talibus optimâ coniuge Odâ, quæ filia fuit *Gozelonis Lo-*

tharin-

tharingiæ Ducis. Sed neque Martis expers hic Princeps fuit. Nam cùm Flandria bello arderet, quod *Henricus Tertius* Imp. inferebat *Balduino* Comiti, noſter arma cum vicino iunxit; ſed arma parùm fauſta. Flander variè petitur, vincitur, terrâ & mari: cùm Hollandi & Zelandi in partes Cæſarianas ducti aut tracti eſſent. Itaque *Clauſulis captis* (ait Sigebertus: & puto *Sluſas* hodiernas eſſe) multam cædem Imperator fecit: ipſum *Lambertum*, cùm Tornacum obſeſſum pergeret, obuiùm ſibi, aut in ipsâ obſidione (vt alij) interfecit. Obijt autem (memoriæ Louanienſes notant) XIII. Kal. Iulij, anno ∞. LIIII. Iacet Niuigellis. Et cur ibi primi ferè noſtri Comites? credo per religionem: quia certum, *Defenſores* & *Aduocatos* eius cœnobij fuiſſe.

Succeſſit HENRICVS *Secundus*, eius filius: cui vxor *Adela*, filia Landtgrauij Thuringiæ. Neque aliud de eo lego, quàm cum Hollandis variè pugnaſſe: & obijſſe anno ∞. LXVIII. Hunc *Ducem Carinthiæ* (addūnt aliqui, *& Auſtriæ*) ab *Henrico Quarto* factum, ſunt qui tradāt: & inter eos *VVolfgangus Lazius*, vir multæ induſtriæ, & lectionis: iudicium & fidem eſt vbi requiras. Sed tradunt: & hinc eueniſſe, vt inſignia vtriuſque Principatus (Louanienſis, & Auſtriaci) eadem ſint & concordent. Dubito, & Annales noſtri nihil produnt.

Huic HENRICVS *Tertius* ſufficitur, filius natu maximus: cui vxor *Gertrudis*, filia *Roberti* Comitis Flandriæ. Annos *viginti-octo* rexit, pacatè, id eſt beatè: nec belli aut tumultus ſub eo ſermo. Mortem in ludicro haſtarum certamine quæſiuit, à *Goſuino* viro nobili: quem

dum temerè prouocat,& inuitum ſecum concurrere adigit,vno ictu confoſſus, obijt. Is fuit annus ∞. XCVI. Et huius monumenta pietatis exſtant, donationes cœnobijs factæ, inprimis *Affliginienſi*. Sepultus eſt Niuigellis: liberos mares non reliquit. Itaque

Venit in locum frater GODEFRIDVS,duplici cognomine,*Barbatus*,& *Magnus*. Illud habuit à voce quâ ſe obligauit *barbam non ponere,donec Lotharingiæ,Ducatus diu debiti,compos eſſet*. Alterum ab iſtoipſo manauit, quòd eâ adiectione verè iam magnus eſſet;tum & animo ac virtute merebatur. Auctores habeo,qui tradant, quo tempore frater Henricus obijt, in Syriâ,nobili illâ *Godefridi* expeditione, captiuum fuiſſe: eóque communi patriç decreto,matrem *Adelam* rebus præfectam, donec de filio certiora adferrentur. Ad quem liberandum reducendumque *Oliuerius Leefdalius* vir nobilis, Bruxellâ miſſus, feliciter rem confecit, & optantibus ſuis Principem reſtituit. Statim redux *Sophiam*, filiam *Henrici Quarti* Imp. vxorem cepit: atque ea ad Ducatum Lotharingiæ gradum ſtruxit. Nam cùm *Henricus Quintus* patri bellum faceret, & à partibus huius *Henricus* Limburgenſis,Dux tunc Lotharingiæ, ſtaret; patre mortuo,cepit eum,& Ducatu ſpoliauit,tranſtulitque in hunc affinem ſuum *Godefridum*. Id factum anno ∞. C. VI. Ab hoc tempore potens iam iſte, & contra *Henricum* (cuſtodiâ elapſum) fortiter ſua defendit: itemque cum *Bertoutijs*, qui Mechliniæ,Grimbergæ,alijsque locis latè imperabant,acre bellum, etſi parùm felix, habuit. Cum Leodicenſibus autem,vario euentu. Nec in bellis *Cæſa-*

rem

rem facimus: in virtutibus, pietate, iuſtitiâ, benignitate, Annales noſtri palmam ſuper omnes donant. Cœnobia & religioſos cœtus inſtituit, vel auxit. Auxit *Affligi-nium*, *S. Trudonem*, *Bigardenſe monaſterium* ſupra Bruxellam, in ipsâ Bruxellâ *Præpoſituram Capellæ*, alia: inſtituit *Parcenſe* hoc nobile, item *Fliederbecenſe*, v-trumque nobis in propinquo. Obijt anno ∞. C. XL. cùm annos XLIIII. imperaſſet. Sepultus eſt Affliginij. Ab illo ſeries Ducum Lotharingiæ & Brabantiæ, mox & Burgundiæ atque Auſtriæ, qui in præſentem hanc magnitudinem creuerunt. quos nunc ſepono: neque ad rem Louanienſem propriè ſpectant. Septem dedi Comites: atque ecce breuíter, & in vno aſpectu, ſtirpem &

STEMMA.

MANASSES, *Comes Hainauiæ.* — LVDOVICVS IIII. *Rex Franciæ.*

REGINERIVS *ibidem Comes.* | LAMBERTVS *Louaniæ Comes, ſine liberis.* | LOTHARIVS *item Rex.* | CAROLVS, *Dux Lotharingiæ: vxor filia Comitis Trecenſis.*

REGINERIVS, *ibidem Comes.* | LAMBERTVS, *loco patrui, ibidem.* | GERBERGA *vxor Lamberti.* | OTHO *Dux Lotharingiæ, ſine liberis.* | ERMINGARDIS, *nupta Alberto, Comiti Namurenſi.*

MACHTHILDIS, *nupta Comiti Euſtathio Bononienſi & Bullionenſi. qui filium Euſtathium habuit, & ex eo nepotes Reges Hieroſolymorum.* | HENRICVS, *neſcitur vxor.* | LAMBERTVS *Baldericus, vxor Oda.*

OTHO, Ἄπαις.

HENRICVS *Secundus, vxor Adela.*

HENRICVS *Tertius, vxor Gertrudis.* Ἄπαις. | GODEFRIDVS *Barbatus, idem Magnus. Vxor Sophia. primus Dux Loth.* | REGINERIVS, *qui in Hasbaniâ cæſus.* Ἄπαις.

HENRICVS, *viuo patre Monachus Affliginij.* | GODEFRIDVS *Secundus, ſucceſſor.* | ADELA *nupta Regi Angliæ.* | IDA *nupta Comiti Cliuenſi.* | CLARISIA, *virgo.*

Genus ex his videre eſt, & ſanguinem vtrimque *Regium:* illum è vetuſtis *Merouéis*, hunc *Carolinis*. Adfinitates deinde, & ſanguis mixtus cum omnibus, ferè dicam, Europæ Imperatoribus, Regibus, Dynaſtis.

CAP.

CAP. XII.

De Marchionatu Rienſi, quis ille, & quando acceſſerit.

ORDINE iſti Comites: & augmenta paullatim habetis, denique Lotharingiam, tot annis debitam, exſpectatam, tandem impetratam. Quid etiam? *Brabantiam*, & *Marchiam Rienſem* addere debemus: ſed vtram priùs? difficile eſt dicere, & vno ferè tempore inuenio (de Comitibus noſtris loquor) titulos vſurpatos. In manuſcripto Chronico legi:

Henricus genuit Henricum Louanienſem,
Quilibet iſtorum Romani Marchio regni.

Hæc ſpectant ad *Henricum Secundum*, & *Henricum Tertium*, Comites (Catalogum in mente habete:) qui præceſſerunt *Godefridum Magnum*, Lotharingiæ primum Ducem. Itaque titulus ille anterior iſto Lotharingiæ: ſicut & Brabantiæ, quem *Henricus Tertius* in Diplomate ſumit, anni ∞. LXXXVI. Donatione Affligienſi: *Henricus, diuinâ propitiante Clementiâ, Bracbatenſis patriæ Comes & Aduocatus*. Poſteà de iſto, nunc de *Marchiâ*. Marchiam vocamus, limitem Lotharingiæ ad Scaldim fluuium: quem *Pagum Rienſem* olim dixerunt: qui continebat *Antuerpiam* hanc nobilem, *Liram*, *Bredam*, *Herendatum*, *Bergam*, & Campaniæ multos pagos. Lazius *Marchiam limitis Anglicani* appellatam vult: & *Vtilonem* Marchionem agnoſcit, iam olim anno ıↄ. XI. Adduntur alij: & denique ipſi Duces Lotharingię ab Imperatore impetrarũt, inter quos

Carolus Lamberti ſocer, & *Otho* filius, de quibus prædixi. Neque tamen *Lambertus* ipſe Comes obtinuit, vt apparet: legiturque *Godefridus Gibber*, Dux Lotharingiæ, Antuerpiæ interfectus, tamquam ibi Dynaſta & Marchio; itemque *Godefridus* filius Euſtathij, *Marchio Antuerpiæ* ſcribitur, & militem ibi collegiſſe, cùm ad ſacram & inclytam illam expeditionem iret. Ideò dubitatio ſubit de *Henrico Tertio* (etſi Epigrammatium ſuprà dixit:) cùm *Godefridus* ille *Gibber*, anno ∞. LXXVI. interfectus ſcribatur: qui tamen Lamberto Schafnaburgenſi *Gozilo* dicitur, re & tempore ijſdem. *Gozilo*, inquit, *Dux Lotharingorum cùm eſſet in confinio Lotharingiæ & Flandriæ, in ciuitate quæ dicitur Antuerpha, occiſus eſt*. At alij *Godefridum* hunc fratrem faciunt *Gozelonis*, quibus magis accedo. Sed quomodocumque, non potuit *Henricus Tertius* Marchio eſſe, aut non diu eſſe: præſertim cùm *Godefridus* ille alter eodem titulo ornetur, ſub annum ∞. XCVI. Niſi exiſtimat aliquis (nec de nihilo) Lamberti poſteros vſurpare voluiſſe, tamquam deberetur; etſi in poſſeſſione alij eſſent: aut, ſi fortè, vtroſque in parte poſſediſſe. At illud iam conſtat, *Godefridum Magnum*, vnà cum Lotharingiæ & hunc ſumpſiſſe, atque adeò rem tenuiſſe. Diplomata eius: *Godefridus Dei miſeratione, Dux & Marchio Lotharingiæ, Comes Louanij*: anno ∞. C. XXXVIII. In alio, Cœnobij Parcenſis donatione: *Ego Godefridus Dux, qui & Marchio*: & poſteri deinceps vſurparunt. Magna acceſſio fuit: notandumque à Brabantiâ & Lotharingiâ (etſi nunc in illâ cenſetur) Marchiam diuulſam fuiſſe. De Lotharingiâ, diſertè Schafnabur-

naburgenſis: *in confinio Lotharingiæ & Flandriæ fuiſſe.* Non quin olim in Lotharingiâ non fuerit: ſed nimirum Imperatores Germanici auellerunt, & ſibi aut ſuis, quibus gratificari vellent, eam ſeruarunt. Mos etiam vetus habebat, ad limites imperij aut flumina, *Marchias* iſtas habere, & in ijs præſidia contra hoſtes.

CAP. XIII.

Idem in Brabantiâ quæſitum: qualis, & vbi ea?

SEQVITVR de Brabantiæ acceſſione, à me poſitum & huc dilatum. Video quidem *Henricum Tertium* vſurpaſſe, verbis quæ dedi: iterumque in manumiſſione puellę cuiuſdam, quam manuſcriptam vidi, *Ego Henricus Comes & Aduocatus* [1] *Brachbantinenſis patriæ:* ſed *Comitem* ſe, non *Ducem* ſcribit. Et verò idem titulus in Sigefrido, actis anni DCCCC. XCVII. *Ansfridus, cùm* [2] *Comes fuiſſet Bratuſpantium, depoſito militiæ cingulo, factus eſt Epiſcopus Vltraiectenſis.* Idem titulus, ſed in alio (quod miremur) ſub idem tempus: nam ille *Henricus* noſter obijt anno ∞. XCVI. Quomodo expedimus? neque enim vno tempore duo Comites, vt opinor. AVD. Ex facili. nam *Bratuſpantes* diuerſi à *Bracbantis* ſunt, quod vel ex Cæſare conſtat. LIPS. Verè tu, ſi Cæſarem ſpectas. nam ille iuxta Sueſſiones collocat, procul à nobis: ſed Sigefridus aliter: & illam Iulianam vocem, neſcio quâ affectiunculâ, ad nos transfert. Ne ambigas, ecce clarè in actis anni ∞. XII. *Godefridus Dux in fines Bratuſpantium venit, & Louanium obſedit.* Cedò, an non Louanium in noſtrâ Brabantiâ eſt? Equidem hæreo:

reo: & magis,quòd in *Dintero* ſcriptum,*Gerbergam ſucceßiſſe fratri ſuo Othoni, in dominio Comitatus Bracbatenſis, & Bruxellenſis, cum ſuis appendicibus*. Si iamtunc *Gerberga*,id eſt vxor *Lamberti Primi*, ſucceſſit: cur non ipſe,non alij ante *Henricum* dictum vſurparunt? Tenebræ: & omnia faciamus, nullum ingenium vel induſtria examuſſim hæc adæquet incurioſè ſcripta, aut nec ſcripta. Illud tamen video & teneo, *Comitatum* modò Bracbantiam tunc fuiſſe: neque *Ducatus* nomen apud noſtros reperiri ante *Henricum Quartum* Louanij Comitem, qui accepit. Nam hoc Hiſtorici noſtri docendi ſunt: & eſt epiſtola Imperij nomine ſcripta ad *Innocentium Tertium* Pontificem; & ſubſcripta inter plures ab

Circa annum ∞, cc.

iſto: *Ego Henricus Dux Lotharingiæ, qui & Brabantiæ*. Item in ſepulchro eius,in hac vrbe,æde Petrinâ:

> *Brabantinorum Dux,regni Marchio,morum*
> *Regula.*

Neque de ſequentibus deinceps ambigitur: omnes vtrumque illum, *Lotharingiæ & Brabantiæ Ducis*, aſſumpſerunt. AVD. Satis mihi mirum, quòd ſic nouellum titulum facis; cùm Gallici atque alij Annales tradant, *Arnoldum*, & mox *Arnulphum*, denique *Angiſum*, & *Pipinum Craſſum*, Brabantiæ Duces, & Antuerpiæ Marchiones fuiſſe. LIPS. Scio eſſe, qui fortiter tradiderint, ſed veteres auctores equidem requiro. Illud de iſtis verius, *Auſtraſiæ Duces* & rectores,ſub Galliæ Regibus, fuiſſe: quæ tamen Auſtraſia hanc partem ferè tenuit,quæ *Lotharingia* poſteà dicta. Vbi & Brabantiam eſſe ſcimus: ſed an nomine tam antiquo? Erui olim aliquid è Pythœanis Annalibus Gallicis, vbi in Diuiſione

Ludo-

Ludouici Imp. ante mortem factâ, ſcribitur: *Friſia, Ardenna, Asbania, Bragmento, Franderes,* * *Menpiſlou:* & videatur ex connexione locorum *Brabantiam* & *Flandriam* ſic nominare. Magis etiam accedit Diuiſio vetus *Caroli & Ludouici regum,* anno DCCC. LXX. *In Brachanto Comitatus* III. *Cameraceſium, Hanioum, Lomenſem.* Vox ſanè eſt hæc ipſa, & magis ſi quis *Bracbanto* me volente ſcribat. Sed quid igitur? tam latè patuerit, vt *Cameracum* & *Hainouiam* (nam iſtud eſt *Hanioum*) incluſerit? De *Lomenſi*, hæreo: & pronus ſim ſcribere *Louienſem*, vel * *Louinenſem*, & capere hunc noſtrum. Enimuerò etiam Rodericus Toletanus *Brabantiam* valdè producit, & cum ipsâ *Lotharingiâ* adæquat. Nam in deſcriptione Germaniæ ait: *Teutonia continet has regiones, Lotharingiam ſiue Brabantiam, VVeſtfaliam, Friſiam.* Sed exteri parùm hæc accuratè exſequuntur: & ille fortaſſe titulos Ducum noſtrorum ſaltem adſpexit, quibus iunctim tunc vtebantur. Illud comperior, *Bracbantiam* hanc poſteriorem ad *Scaldim & Teneram* fluuios ſitam fuiſſe, & verſus Tornacum etiam ſe extendiſſe. Ex Sigefrido; in actis anni ∞. LIX. *In pago Bracbatenſi, iuxta Tornacum.* Et in additionibus Roberti Montenſis, anno ∞. C. XIII. vbi tamen *Bracatenſi*, malè cenſeo ſcribi. *Pago*, id eſt regione & tractu: quomodo *pagos Heluetiorum* Cæſar dixit. Ita & Flandriæ Chronica ſcribũt, *Diuum Liuinum ad Eſcam, in pago Bracbatenſi, martyrio coronatum.* Quæ ſi fida ſcriptio, nónne *Bracbantiæ* hoc nomen iterùm *. antiquum adſtruimus? nam id euênit anno DC. XXXIII. Flandriæ item ſcriptor *Brando*, nominat in actis an-

* Sunt *Menapij.*

* A pronunciatu *Louin.*

* Et circa tempora *Pipini.*

 ni

ni DCCCC. LVI. & ponit in *Pago Bracbantenſi, Meren, Crainham, Bellauicum, Bruggicinam, Milunam, Merſken,* Ayngam, Badingam, Morteſelam, & Maſminam.* Itemq; diploma *Othonis Secundi*, anno DCCCC. LXXIIII. commemorat, *confirmaſſe eum poſſeſsiones Gandenſis cœnobij: in pago quidem Bracbatenſi, villam Veruiniam, & Fleterſele, & Papingham, & Bauingam, & Giſenſele, & Holthem.* Quæ loca diſtinctè ſi inquiris, reperies pleraque palàm in hodiernæ Flandriæ finibus, inter flumina à me dicta. Quid concludimus? *Brabantiæ* nomen antiquitùs videri latiùs patuiſſe: poſteà reſtrictum aut obſcuratum, vt ſolent hæc talia, hęſiſſe in finibus Flandriæ, vbi nunc ferè eſt *Comitatus Aloſtenſis*. AVD. Mira. & vnde noſtri Principes hunc titulum, ſi Flandriæ tu accenſes? LIPS. Dicam.. Scito Lotharingiam noſtram olim certò ad Scaldim ſe extendiſſe, atque ita illam *Bracbantiam* * in eâ tunc fuiſſe; ſed tempore ad Flandriam iuiſſe. Noſtri certè Annales habent, *Teneramundam cum agris, in pretium fidæ operæ atque opis contra Grimbergios, Theodorico tunc Comiti Flandriæ acceſsiſſe, atque abiunctam deinceps à nobis eſſe.* Ita vera Bracbantia non eſt vltrà noſtrorum Principum: nomen tamen tenemus, imò diffudimus in reliquos veteres Comitatus. AVD. Quomodo id factum, aut quando? ſodes, doce. LIPS. Difficile eſt (& pudet me toties queri:) ſed ſuſpicor, cùm Duces iam Lotharingiæ noſtri eſſent, impetraſſe ab Imp. vt ille *Comitum Bracbantiæ* titulus in *Ducatum* item mutaretur. Factum. & placuit nouellus hic præ illo veteri, quia ambiguus erat, & *Duces Superioris Lotharingiæ* etiam vſurpa-

* Hodie *Ayga.*

* Ideoq; & nunc *Imperialis* dicitur, eo titulo à Flandriâ diſcreta.

vſurpabant. Adeoque inualuit, vt obliterato Lotharingiæ & alijs, hunc retinerent, & terris ſuis communicarent.

N O T A.

1. *Bracbantia*, vel *Brachbantia* antiquioribus ferè ſcribitur: ideoque *Brauabanda* Becani, originem ſic petentis, locum vix habet. *Bant* limitem ſignificat: ſic *Oiſterbant*, & *VVeſterbant* appellata: quæ *Auſtrouantiam* & *VVeſtrouantiam* non benè efferunt aut ſcribunt. Et fuit ſanè limitanea hæc regio, inter vtraque regna: ideoque *Brac*, *A* craſſo, fortaſsè dicta: quia ſæpè ceſſabant ij agri & inculti erant. quod nos *Braecken*, & *Braeck-landt* vocamus. Sed origines obſcuræ, nugari omittamus.

2. Hunc Ansfridum Annales Leodicenſes *Comitem* faciunt *Louanienſem & Dionantenſem*. quod prius quidem non opinamur, & cum omni hiſtoriâ noſtrâ pugnat. Sed Comitem tamen fuiſſe in parte aliquâ Brabantiæ, facilè donem: atque ita titulum exaudiendum, *Comes Brabantiæ*, id eſt in Brabantiâ, non quòd totius illius eſſet.

LOVANIVM:

id eſt,

OPIDI ET ACADEMIÆ EIVS DESCRIPTIO.

LIBER SECVNDVS.

CAPVT PRIMVM.

Dignitas Ducum Brabantiæ, atque opidi Louanij: Cuius nomen in titulis præualuit. Eaipſa caput Lotharingiæ.

QVando Louanium noſtrum fuerit, & progreſſus eius dixi: *Quantum*, & *Quale*, iam addam. Neque enim à præſenti fortunâ aut ſpecie æſtimate: res magna, inſignis, laudabilis fuit, & pauca in hoc axe opida, quæ potentiâ aut opibus, & addam virtutibus, æquauerint ſe aut æquent. Vt capiatis credatiſque, à capite deducam. Poſtquam Lotharingia annexa Louanio, itemque Brabantia fuit; magna iam Ducum noſtrorum dignatio, validæ copiæ atque opes: vſqueeò, vt

inter

inter Germaniæ primos Principes (nam ad Germaniam Inferior Lotharingia pertinuit) primos, inquam, cenſerentur. Clarum & notabile argumentum, quòd cùm *Innocentius* IIII. Pontifex, in Concilio Lugdunenſi, Imperij *Electores* conſtitueret, quattuor ſæculares iſtos nominauit: *Ducem Auſtriæ, Ducem Bauariæ, Ducem Saxoniæ, Ducem Brabantiæ, qui & Louaniæ.* Hæc ita ex ipſis Actis verbatim, inter alia recitat *Matthæus Pariſienſis*, qui Hiſtoriam ante *trecentos quinquaginta* circiter annos in Angliâ, nec infideliter, ſcripſit. Atqui Electorum honore affecti, non niſi primi & potentiſſimi Germaniæ, quod ex adiunctis collegis liquet. Ergo dignitas magna Brabantiæ, & in eâ Louanij fuit. Diſcitis ex ipſo titulo, quem dedi: *Dux Brabantiæ, qui & Louaniæ*, quaſi hęc additio lucem aut ſplendorem priori daret. Et ita fuit. tam celebre enim & diffuſum nomen huius vrbis, vt non ſolùm adtexeretur illi Brabantiæ, ſed præponeretur ſæpè, aut & pro eo ſolum poneretur. Præponi video in Diplomatis. vt Gemblacenſi donatione, anno ∞. C. XXIII. *Godefridus gratiâ Dei Comes Louanienſis, Dux Lotharienſis.* Adtexi, in Othone Sancto-Blaſiano, actis anni ∞. XCVI. de expeditione Syriacâ illâ ſacrâ: *Cui interfuit Dux Brabantiæ de Louin, cum multis Baronibus.* Solum poni, in Diplomate quod in *S^ti Michaëlis* Antuerpiæ ſeruatur: *Ego Godefridus Tertius, Dux Louanienſis.* In Guilielmo Malmeſburienſi, Anglico ſcriptore: *Deſponſa eſt Henrico Primo Adela, filia Ducis Louanienſis.* In Rogerio, eiuſdem gentis: *Rex Richardus venit è Germaniâ ad portum de Anuers, & eſt ille portus in terrâ Ducis de Luuain.* Clarum eſt Antuer-

Anno ∞. C. LXVII.

Anno ∞. C. XCIV.

piam dici, & noſtrum tunc Ducem *Henricum Primum.* Repperi & epiſtolam *Comitis de Sancto Paullo*, in terrâ Sanctâ ſcriptam, & ſic inſcriptam: *Henrico Duci de Louanio, viro nobili.* Quorſum iſta? vt eminentia quædam opidi oſtendatur, ſenſu & voce exterorum etiam adfirmata: qui hanc, vt præcipuum & excellens Brabantiæ aut Lotharingiæ decus, ſuſpiciebant. Itaque diſertè etiam lego in Malmeſburienſi (notent & iactent ciues:) *Louanium caput Lotharingiæ.* Ita inquam, *caput:* & fuit, & manſit, etſi fortuna non eadem manſit. Varia autem cauſſa huius dignitatis, vel quia prima ipſa poſſeſſio Principum noſtrorum fuit, & ideò velut agmen iure temporis ducit: vel quia potentiſſima, & inter alias frequens ac florens. Sanè quia prima fuit, & reliquæ dignitates pòſt acceſſere: ecce ipſa retinuit inſignia Comitum etiam Louanienſium, ſiue Lotharingiæ dicam. Sunt enim eadem. quare? nimirum quia noſtri Comites primi, Lotharingiam ſibi iure ſucceſſionis vindicabant; & cùm rem non poſſent, inſignia ſaltem (ita ſolet) quaſi capiendæ poſſeſſioni inuaſerunt. At cùm iſti tempore mutaſſent, Louanienſes tamen illa priora tenuerunt. Ab hoc ipſo primatu eſt, quod & nunc obtinet, vt cùm Principes imperium Belgicæ auſpicantur, hîc faciant, & primam fidem à ſubditis ſollenniter capiant, ac donent. Denique in omni publico conuentu aut conſeſſu, non Brabantiæ ſolùm, ſed aliarum prouinciarum, Louanium vel ab eâ miſſi primas habent. Magna dignitas, & non controuerſa: ac reliquæ faſces ſponte ſubmittunt. Scio Antiquitatem vulgò etiam inter cauſſas cenſeri: ſed quæ mihi ambigua eſt, & Annalium teſti-

Anno ∞. CC. III.

teſtimonia controuertant. Nam *Antuerpiæ* ante mille paullò minùs annos mentio eſt in vitâ S. Eligij: itemque in teſtamento S. VVillebrordi. qui ſcribitur *Eccleſiam ſtruxiſſe in Antuerpo caſtello, ſuper Scaldim*. Neque æuo *Bruxella* cedit: legimusque *S. Vinditianum apud Broſellam* (ita illę ſchidę) *in morbum incidiſſe*. At Louanio hanc vetuſtatem firmiter vix ibis adſtructum. Anno ∞. L. Anno ∞. XC. Anno ∞. LXXX.

CAP. II.

Frequentia olim Louanij, & incolentium mira multitudo.

RETTVLI & cauſſam ad *Frequentiam*, & *Florem*: de quo vtroque nunc videamus. Et plenam frequentemque fuiſſe hanc vrbem, quid clariùs quàm magnitudo & productio iſta mœnium oſtendit? quæ non in vanitatem aut oſtentationem profectò facta eſt, ſed quia res & copia poſcebat. Sunt nunc vacua multa, fateor: ſed exſtant in Archiuis Cenſuales tabulæ anni ∞. CCC. LX. quæ palàm ponunt & docent, *omnem hunc exteriorem ambitum ædibus refertum*. Vultis & alterum argumentum? Annales habent, tempore & Imperio *Joannis Tertij*, anno ∞. CCC. L. *tantam textorum multitudinem hîc fuiſſe, vt ad tria, imò quattuor millia textrinorum in vrbe eſſent*. Addunt autem, *cuique textrino opus fuiſſe non minùs triginta aut quadraginta homines*, qui lanam præpararent, qui carminarent, qui nerent, aliasque tales operas exercerent. Sed inprimis qui fullonicam. multis enim ijs opus, cùm molæ iſtæ aquariæ ad eam rem aptatæ tunc nondum legantur. Hæc ſi vera (ne-

que

que ego ambigo) oportuit ex ſolo illo genere ad *centum ſexaginta millia* in hac vrbe degiſſe. Avd. Percutis me, & percellis. Lips. Atque ipſi ſæpè alios, mi Vvvene. Nam audiui à maioribus, quod & ipſi à maioribus, tantàm hîc eam turbam fuiſſe, vt cùm horâ vndecimâ ſignum campanâ daretur deſinendi operis; parentes ſollicitè minores liberos in ædes ducerent aut traherent, ne impetu & impulſu venientium obruerentur. Atque hi ſi tam multi: quid aliarum deinde artium cenſes? nónne ἀναλόγως & pro numero oportuit caupones, ſartores, ſutores, lanios, omne aliud genus eſſe? mihi videtur. Quid deinde honeſtiores ciues, quid magna illa & frequens (mox dicam) nobilitas? quid aſſeclæ eorum & famuli? Profectò ſi alterum tantum addam, non peccem fortaſſe: ſed non addam; & illos etiam primos, ſi vis, imminue: quid tamen minus potes hîc, quàm *ducenta millia* locare? at meo animo, exceſſerunt. Avd. Dij boni, quæ copia præ hac infrequentiâ? Lips. Quæ nunc ſunt, omitte: aut ego ſermonem omitto. Fuiſſe, inquam, grandem hunc numerum, etiam à Magiſtratu argumentum eſt, qui hîc, ſuprà quàm in aliâ vrbe, grandis & numeroſus. Sunt enim *viginti & vnus Senatores*, è quibus duo Conſules leguntur; tum ſeorſim ſeptem Scabini. Iſti omnes, è nobilitate olim: obtinuitque ad annum ∞.CCC.LX. cùm ſeditionibus (de quibus poſteà) plebs etiam ſe inſeruit, & mixtio eſt facta. Sed videtis igitur grandem Magiſtratum: quo fine aut cauſsâ, niſi quia regendi multi?

CAP.

CAP. III.

Nobilitatem multam fuiſſe, in ſeptem familias diuiſam: eiúſque origo quæſita.

SED de Nobilitate, quæ copioſa, & ſuper opinionem hîc fuit, accuratiùs & ab origine eius videndum eſt: quæ tamen parùm certa adfertur, & vereor vt fabellæ miſceantur. Aiunt *Baſtinum* quemdam olim fuiſſe (tempus aliter non deſignant) corpore & animo pariter validum, qui ſeptem filias habuit, & eas totidem viris elocauit: ſed cum lege, quoniam ipſe virilis ſexus liberos non haberet, hæ nobilitatis ſuæ ius tenerent & diffunderent, atque ex ijs nati, tales cenſerentur. Siue res fuit, ſiue inuentiuncula eſt; non tamen abſona à vero & more. quia ſeptem Familiæ primariæ ſunt: quibus ius etiam eſt, vt nobilitatem per fæminas tranſmittant. ſic, inquam, vt ſiquis plebeius aut impar fæminam talem nobilem ducat; liberi è coniugio nati habeantur nobiles, & Senatoria atque alia munia vſurpent. Vna traditio hæc eſt: alia origo in Annalium quibuſdam, refertur ad *Lambertum Primum* Comitem. quem *Patricios* & *Petermannos* inſtituiſſe volunt: idque ex merito virtutis. Nam primùm in obſidione illâ *Godefridi Lotharingi*, * de quâ prædixi, Louanienſes magnum ſpecimen virtutis in repugnando ediditſe: iterumque in prœlio illo ad *Hugardas*, contra Leodicenſes. Iuiſſe igitur Comitem honeſtatum eos, quorum virtus eminuiſſet, & in certas familias diſtributos, hoc nobilitatis decore ornaſſe. Vnde-

* Vide lib. I. cap. XI.

G unde

unde origo, de numero familiarum conſtat, de & iure fœmineo: atque vtraque etiamnunc durant. Familiæ autem, ſiue Gentes veriùs, ſunt iſtæ: *Limingij*, *Calſterij*, *Radingij*, *Steenij*, *Vernſalij*, *Gielij*, *Rodij*: è quibus ſingulis, alij familiarum velut rami orti, latè ſparguntur, & quamquam ad vnum caput relati, nominibus diuiduntur. Reperio in primâ *Limingiorum*, & quæ ſub eâ cenſentur, Familias *triginta & vnam*; in ſecundâ, *viginti octo*; in tertiâ, *nouem*; in quartâ, *duodecim*; quintâ, *quattuor*; ſextâ, *ſeptem*; ſeptimâ, *nouem*. Sunt ita [1] centum familiæ: & vos iam quamque earum in domos & capita diuidite, efficietis ingentem nobilium manum, nec in aliâ vrbium reperiendam. Certè in vnâ ſeditionum, de quâ poſteà, lego *Equites ad vigintiquinque*, *Scutarios centum quinquaginta*, *captos fuiſſe*: & elapſi, aut abſentes, quàm multi erant? Scio hæc nunc noua aut inopinata videri: ſed nos vetera loquimur, & illa pro merito laudatum imus, & ab obliuione vindicatum.

N O T A.

1. Tot familias (centum dico) Diuæus numerat: alij plures. & quid mirum eſt, vbi per fœminas accreſcunt? Aliæ pereunt, aliæ renaſcuntur: ſed certum, ad illarum aliquas referri.

CAP.

CAP. IIII.

De hominibus S. Petri, qui item nobilitatis ius habent. Origo, & honores.

ATQVE iſti ſunt, quos *Patricios* vulgò dicunt, & qui ſoli in Patres ſiue Senatores legebantur: ſunt & *Petermanni*, plebeio verbo, quaſi dicas *Homines Petri*, ſiue vt ſcripta noſtra Latina appellant, *Homines de familiâ S. Petri*. E quâ dictione cauſſam & finem inſtituti agnoſcitis: quòd videlicet, vt alij adſcribi honoris ergô in Aulam & familiam Principum ſolent; ſic iſti in eius Diui fidem ac clientelam. Sunt qui confundunt eos cum Patricijs: & vt hodie res eſt, vix diſſident: olim aliter, vt videtur, & latiùs *Petermanni* patuerunt. Nam etſi facilè hoc donabo, omnes Patricios in communionem huius honoris veniſſe; non tamen contrà, omnes *Petermannos* Patricijs accenſitos. Origo etiam vtrorumque diuerſa eſt. & iſtorum refertur ad *Henricum Primum* Lotharingiæ Ducem, & Louanij Comitem: item ex operâ militari. Bellum ei erat cum Leodicenſibus: & ipſe animo ac copijs paratior, fines iſtorum inuaſit, & *Tungros* opidum oppugnauit, & cepit. Hic ſucceſſus dedit audaciam, vt matrem vrbium *Leodicum* ipſum, raptim ducto exercitu, aggrederetur. Spes in celeritate erat, & vt imparatis ſuperueniret: contrà fuit, intenti inſtructique exſpectant, reijciunt, & reiectum ipſi iam animis aucti inſequuntur. Noſtri ſub noctem *Stippis* caſtra locant: hoſtes aſſident, &, vt è vicinis frequentibusque locis, nobilitas ac plebs adfluit, & in horas co- Anno ∞. cc. XIII.

piæ augentur. Adeſt ipſe Epiſcopus *Hugo*, adeſt *Ludouicus* Comes Loſſenſis, item *Philippus* Namurenſis, ipſe *Henricus* Dux Limburgenſis, & clientium cuique ſelecti. Noſtri numero valdè impares, caſtris primò ſe continent: ſed poſt bidui inopiam, omnibus circà hoſtilibus, auſi aciem, egrediuntur, & hoſtem vltrò laceſſunt. Stant in principijs *Louanienſes*; ijsque adiuncti *Lirani*, & *Sandthouiani*: pugnant acriter, cædunt & cæduntur: ſed hoſtes paullatim circumfuſi, reliquos noſtrûm turbant, & dant in fugam. Multi cadunt, aut capiuntur: ipſe Dux *Henricus* in diſcrimine, equo lapſus; & ſunt qui captum etiam tradant, ſed forti & fideli operâ Louanienſium ereptum. Illud conſtat, horum ope Ducem ſeruatum, ſed cum multâ noſtrorum cæde, è quibus ad *duo millia* perijſſe ſcribuntur, interque eos è Patricijs multi. Ducem igitur reducem, memorem virtutis, nec ingratum in eam fuiſſe: omnesque qui ſub *vexillo Diui Petri* (id inſigne Louanienſium erat) militaſſent, prærogatiuis donauit, & *Petermannos* appellauit. Hanc narrationem illud [1] affirmat, quod etiamnunc ſint è *Liranis* & *Sandthouianis*, qui idem nomen & ius iactent. Ius autem olim ſingulare, & perhoneſtum: ſed æuo aut neglectu defecit. Lego in litteris quibuſdam publicis: *Homines B. Petri Louanienſis, liberi & priuilegiati eſſe debent, & ſunt* PRÆ ALIIS *hominibus*. Cenſebantur, vt dixi, in familiâ Diui Petri, imò & Ducis, quaſi Palatini quidam & domeſtici eius. Senatorum litteras vidi, anni ∞. CCC. XXXIIII. quibus eximitur quidam iuriſdictioni communi, qui *diceret ſe eſſe Hominem S. Petri, & ad familiam liberam Domini*

Ducis

Ducis pertinere. Habent inter cetera eximium: vt nuſquam vadari, conueniri, iudicari, niſi coram ſui collegij hominibus poſſint. Quos conuocat Prætor, & præſidet Conſul opidanus. Ita poſtremùm obtinuit: initio, quia res tangere ſacra & diuum Petrum videbatur; Decanus & Canonici moderari ſolebant, & cognitioni huic præeſſe. Sed indecorum viſum, rei diuinæ addictos litibus operari, & iuſſi abdicare, ac ſuarum curarum eſſe. Iſti *Petermanni*: quorum nomen viuit, iura exſtincta, aut certè languida ſunt. & quamquam Princeps ex formulâ iuret, *Obſeruaturum ſe iura Eccleſiarum*, & *hominum ſpectantium ad familiam B. Petri Louanienſis*: fit moris priſci cauſsâ, & res inuſu ferè aboleuit.

NOTA.

1. *Affirmat.*] Alij conuellunt, & litteras producunt, in quibus Decanus & Capitulum S. Petri pro iſtis ſcribunt, anno ∞.CC.V. quod eſſet ſexennio circiter anterius. Sed ibi dicuntur, *Homines B. Petri cenſuales*: & videndum an non diſtincti ſint, & vereor non vnum genus fuiſſe.

CAP. V.

Plebs olim in militiâ: & hoc fine exercitia, & Gildæ. Tum de Lanificio.

NOBILITATEM habetis: Plebem iterùm luſtramus? Multa fuit, vt dixi: & ea ipſa, præſertim ante lanifices, honeſta & modeſta, & bonis artibus addicta. Militiam aut agros multi, alij ſellularia opificia exercebant: ſed honeſtiores, & qui præter caput aliquid in cenſu ha-

 bebant,

bebant, arma etiam feſtis vacuiſque diebus tractabant. Militia tunc & tela (quod ad plebem attinet) ferè ſagittæ erant, eæque arcu vel balliſtâ emiſſæ. Igitur Collegia talia inſtituta, in quæ nomen darent, qui hoc vel illo telo vterentur. Erat vnum *Sagittariorum* ſimplice arcu; duo *Balliſtariorū*; poſtremò *Sclopetariorum* acceſſit, eâ quoque machinâ * repertâ. Hæc Collegia *Gildas* noſtrâ linguâ dicunt: & imago manet, vſus perijt, ille quidem verus qui ad militiam ſpectat. Nam in oblectationem aut pompam nunc vſurpant. His talibus areæ ſiue *Horti*, vt vocant, deſtinati, loca idonea exercitio: ad quæ conueniebant, & diſcebant docebantque. Præmijs etiam ſe mutuò prouocabant, & æmulatione excitabant. quod non priuatim ſolùm, & in ſuo quique opido; ſed publicè faciebant, & plurium opidorum conuentu. Louanienſes certè & Bruxellenſes, finibus & amicitiâ ſemper iuncti, ſtatum quotannis tempus habebant, quo *Furam* conuenirent: amœnum locum, & pari ferè ſpatio ab vrbe vtraque ſeiunctum. Vetuſta ibi arx eſt Principum noſtrorum, & aſſita *Sogniacenſis ſilua*: & iuxta eam area, & certamen. Quod balliſtarij ſelecti certabant, & pręmium victoribus vinum erat. Vidimus nos in adoleſcentiâ comiter celebrari: & *Ioannes Quartus* inſtituerat, ac leges dederat in rixam aut tumultum. Quid etiam? *Iſcam* meam ſileo, quæ conſors certaminum iſtorum fuit? nam municipium eſt, & opidorum iura habet. Itaque publica iſta panegyris ſiue commiſſio ibi etiam celebrata, anno ꝏ. CCC. XVII. & præmium *Ceruus viuus* fuit. ſatis decorè, quoniam & ſiluis ij adhabitant, & venationem in promptu habent. Vicerunt, tuleruntque Louanienſes.

* *Et viſâ in Belgicâ, anno* ꝏ. CCC. LVI.

nienſes. Atque hæc, vt dixi, olim plebs erat: nec ſtudia iſta culpes, imò laudes. Acceſſere deinde magis magiſque lanifices, & quia lucrum adfluebat, omnes ferè eò, etiam nobilium multi verſi. Alius opus exercebat, alius pecuniam dabat, alius emebat aut vendebat. Imò & ad opida ac pagos vicinos artificium iuit: & *Dieſthemij*, *Tillæmonte*, *Trudonopoli* paſſim in lanis occupati. Quid verba facio? quæ gloria aut frequentia panno nunc Britannico tribuitur, ea Louanienſi fuit: & hinc (* in loco dicendum) ad illos iuit. Conſtat ex Archiuis vrbicis, ciues iſtos annuatim *Francofurtum*, *Lutetiam*, *Londinium*, alia loca mercatui deſtinata adiſſe, & Baſilicas ibi ſuas ac tabernas, pannificij huius gratiâ, habuiſſe. In ipsâ hac vrbe, proprium ijs tribunal fuit, quod octo *Decanos* (ita vocant) habet, & cauſſas omnes tales cognoſcebat ac decidebat. Manet & illud, res abijt, vt ſunt humana. AVD. Atque ego doleo, in flore ſanè tunc vrbs erat. LIPS. Ne dole, mi Del-Plani. quid? nónne melior Minerua ſucceſſit? denique ea turba & copia vrbem perdidit, & quidquid honeſti ac priſci moris erat, corrupit.

* Lib. II. cap. XII.

CAP. VI.

Opes Louanienſium, vt illo æuo, notabiles: & pauca exempla.

LASCIVIA orta, & luxus, & quæ alia Opes ſequi amant. Nam & eæ ex his commercijs ſatis iam auctæ erant, & vt tunc cenſus Belgicæ, *Louanienſes diuites* habebantur. Ipſi nobiles prædijs & villis, atque etiam dominijs (vt noſter mos habet) opulenti, & pleroſque vici-

norum

norum pagorum poſſidebant. Lego *Gualterum Here-machium* ex ijs, in Angliam nauigantem, captum à
Anno ∞. CCC.LVI. *Moranto* famoſo piratâ eſſe, & redimias *quattuor millia aureorum Scutatorum* exactum eſſe, ac ſoluiſſe.
Anno ∞. CCC.LXXI Item bello Iuliacenſi infauſto, cùm Dux noſter *VVenceſlaus* ipſe in manus venit, duos Louanienſium captos, ad luendum ſe dediſſe *decem millia aureorum*. Et addunt Annales, *grandem hanc ſummam petitam, quia conſtabat Louanienſes diuites eſſe.* Avd. Bis iam hoc elogium repetis, & rideo: quis neſcit meram paupertatem hîc nunc habitare? Lips. Semper me ad iſta reflectitis: ego in imagine eius æui hærere vos velim. Neque item in iſtis opibus, Hiſpaniam hodiernam aut Italiam cogitare, nec Antuerpiam quidem tuam Rubeni: ſed illa tempora & homines, virtutum magis quàm auri copioſos. Et tamen pretia, quæ dixi, etiam hodie ſint alicui ex proceribus redimendo. Iam & illud argumentum Opum, quòd publicè ex ærario largiri magna &
Anno ∞. CCC.LVI. multa ſolebant. *VVenceſlaus*, in auſpicijs hîc imperij, accepit à Senatu *Scyphos plures argenteos, itémque vinarias amphoras: præterea vini Rhenani ſex & viginti Amas, Pannos coccineos (Scarlatos* nos vocamus) *ſex, denique totidem boues pingues*. Eidem poſt paucos annos, pro pace inter ciues conciliatâ (etſi hercules parùm vtili)
Anno ∞. CCC.LXII. *ex ærario triginta quinque millia aureorum, quos Verueces vocant*: iterúmque biennio pòſt, *tria millia*; & non longè, *ſex millia* donata. Hæc extra ordinem, præter publica & ſollennia tributa: ſicut & illud donatiuum *vndecim millium aureorum*, quod in vitam eius quotannis pependerunt. Omitto, quæ mini-

ſtris

ſtris & Palatinis huius Principis dediſſe varia reperio: qui & ipſi, pro ingenio Domini, petaces aut auari erant. Cogitate & conſummate, etiam in iſtâ pecuniæ adfluentiâ, quam nouus Orbis inuexit, iuſtæ ſunt iſtæ opes. Itaque apud exteros etiam magnifici & munifici noſtri habebantur: quídni? exempla edebant. Vnum referre libet *Ludouici Pinnoccij* patricij, & in hac vrbe per annos XLIIII. Prætoris. Multa ille bella obiuit, ſuo impendio & ſumptu: etiam legationem in Auſtriam, cùm publicè honeſtiſſimi quique mitterentur, ad *Maximilianum Auſtrium* arceſſendum, qui *Mariam* noſtram Burgundicam, & vnà Belgicam, deſponderet. Viennam venerunt: benignè accepti ſunt à *Friderico* Imperatore. qui loca, lautia & munera dedit; inter primos *Pinnoccio*, vti dignitas eius & vrbis erat. Id munus fuit, magnus crater ex auro ſolido, & intus aurei Ducati Hungarici ſtipabant. Accepit noſter, & gratias egit dicam, an reddidit? nam ſequenti ſtatim die ipſum Imperatorem (ea tunc comitas erat) cum pleriſque Palatinis ad conuiuium vocat, ſplendidè & dapſilè accipit, omnibus mirantibus, & vel duplum doni ſui fatentibus impendiſſe. Opinionem peperit, eſſe è Principibus patriæ: & ijdem Germani cùm paullò pòſt huc veniſſent, magis mirati ſunt, cùm non niſi Prætorem Louanienſem agnouerunt. Sed ea viri liberalitas, an profuſio fuit. quâ factum (nam aſſiduè vtebatur) vt mortuo eo vix eſſet vnde iuſta funeri fierent: niſi ſoror ſubueniſſet, quæ *Domino Melderatenſi* iuncta nuptiis erat. Habuerat & ipſe duo Dominia, *Horſtum & Velpam*: vtraque vendiderat, ſplendori & famæ ſuſtentandæ.

CAP. VII.

Pietas & Probitas Louanienſium.

ISTA de Opibus: ſed magis laudare eos à Virtute capior, & Probitate: quâ ſemper eximiâ ſplenduerunt. Deo & religioni addicti, exemplo ſuorum Comitum: quibus non alios dabitis, qui ſacra magis coluerunt, auxerunt vel ornarunt. Scribebant ſe, & ſuperbiebant in hoc titulo, *Aduocatos*, aut *Defenſores Eccleſiarum ac Cœnobiorum*: quod Diplomata eorum paſſim oſtendunt. Scribebant, & reipsâ exhibebant. quot ab ijs monaſteria inſtituta, vel aucta? quot templa, aut ſacella? quot paſſim donaria? infinitum ſit referre: & quædam tetigi, ſed quædam, & poſteà tangam. His ducibus, meritò igitur ciues ſecuti & æmulati ſunt pietatem: quam inuiolatam ad hoc æui, inter ruinas aut lapſus, etiam inter ciuicas iſtas procellas, & communem, pænè dicam, furorem, tenuerunt. Atque olim leges etiam ſanxerunt pro diuino cultu: ac reperio iſtas. *Templis ædibúſque ſacris honos eſto. & nequis pilam, néve trochum in areâ, aut circum illa ludito.* Ecce, etiam pueris reuerentiam illam volebant inſitam, & ſacra loca nec luſu temerare: quis nunc vetat? Alia grauior: *Diebus feſtis ſacratíſque nequis aliud agito. nemo cauponam, aut tabernam promercalem, ante publici ſacrificij finem reſerato, néve quid emito aut vendito.* De Tabernis, ſeruatur fortaſſe: de cauponis quàm aliud eſt, & quàm vulgò ſe in eas immergunt? Iam alia ad Probitatem. *Nequis noctu perſonatus, néve mutatâ veſte, obambulato.* Item: *Ne*

Ne taberna,ne caupona, poſt veſpertini æris ſignum pa-tens eſto. Item vna ſingularis, in raptores: *Stupri ra-ptúſve conciliator aut adiutor, exſul eſto; qui autem pa-trauerit, ligneâ ſerrâ caput abſcinditor*. Nouum hercu-les de *ligneâ ſerrâ*, & abſterrere graui & lento hoc ſuppli-cij genere voluerunt. Plures memorare poſſim ad mode-ſtiam, contra luxum, & vitia: ſed quia etiam alibi, omitto: nec copia ſanè legum bonos beatoſque facit, ſed obſe-quium & cultus. Id hîc fuit: & paucis legibus, populus naturâ atque inſtitutione bonus, virtutem coluit, ſiue ci-uilem hanc vides, ſiue militarem.

CAP. VIII.

Facta militaria eorum, & expeditiones pro religione. Virtus Guilielmi Rodij.

NAM & *Militiâ* ciuitas iſta excelluit, ſuper omnes finitimos, & video te auertere Vwene, ac ridere. AVD. Da veniam, nihil tam alienum nunc videtur. LIPS. Gratia noſtris Muſis togisque eſto, quæ pacem intule-runt, & ad hanc ciues formarunt: ſed quoties dixi, aliam olim faciem fuiſſe? Louanium, præter nomen, vetera pau-ca habet. Sed de militiâ, aſſidui in eâ olim, & præſertim multa hæc nobilitas, quæ vnum id ſtudium, aut præci-puum, colebat. Ideò & honos ijs atque æſtimatio: & in omnibus bellis (inquiſita narro) proximi tabernaculo Principis, vt fidi maximè & ſtrenui, tendebant. In acie etiam, honeſtiorem locum atque ordinem ſortiebantur. Quod tamen controuertere Bruxellenſes cœperunt, an-no demum ∞. CCC. XL. Tornacenſi bello. Dux *Ioan-*

nes Tertius, qui neutros volebat illo tempore alienatos, ita tunc definiuit: *Vt ſi in Flandriam, Hollandiam, Hainouiam arma inferrentur; primas, vt ſemper, Louanienſes haberent: ſin autem in Geldros, Leodicenſes, Namurenſes iretur, Bruxellenſes præferrentur.* Appâret in vltimâ clauſulâ non ius, ſed comitatem ſpectatam: & vt Louanienſes longinquis, & velut hoſpitibus, cederent, quoties per eorum fines, aut ad propiora ijs, iretur. Sed bellatores igitur magni: & quod in laude meritò pono, in ſacrâ militiâ exerciti, & ſemper in eam proni. Dico, quoties bella hoſtibus religionis illata, ſiue in Oriente, ſiue in Septemtrione ſunt, ſiue in propiore Europâ noſtrâ hæreticis & turbatoribus; ſemper iſti in armis, & vel Principum ſuorum aſſeclæ, vel & exterorum fuerunt. Quid aſſeclæ? multi & ſuâ ſponte & ſumptu iuerunt. Prima, ecce, expeditio Duce *Godefrido Bullionio* in Syriam fuit, anno ∞. XCVI: cui noſter *Godefridus*, poſteà Dux, interfuit. quod Annales quidam noſtri tradunt (neque enim omnes:) ſed pronâ meâ fide, quia *Henricus* frater eius adhuc imperium tenebat, & probabile in tam laudabilem militiam, cùm aliud non alligaret, nomen dediſſe. Certè idem poſteà iterùm fecit, aut conatus eſt: & Regeſta vrbis huius habent, anno ∞. C. VI. *crucem eum cum Lotharingis & Francis pro Terrâ ſanctâ aſſumpſiſſe.* neque vltrà addunt. Idem in *Godefrido Tertio*, qui anno ∞. C. LXXXIII. expediuit, & cum eo è Louanienſibus tres equeſtri dignitate, *Ioannes Radingius, Arnoldus Rodius, Henricus Netenius*, & mox *Ioannes Calſterius*, item eques. Et quid ordine recenſeam? fidei hoc meæ credite, vix annus eſt, quo non legam

gam aliquos ab hac vrbe in *Aſiam* iuiſſe, alios in *Pruſ-ſiam*, in *Saxoniam* contra *Stadingos* (tunc hæreticos) in *Boëmiam* contra *Huſſitas*. Nam ad ea vſque tempora pius ardor hic manſit: imò manipulatim ibant, & lego anno ∞. CCCC. XXI. perrexiſſe in Huſſitas *centum octoginta voluntarios ciues, multóſque è patricijs*: & anno ſequenti, iterùm *octoginta popularium, è nobilitate autem ſeptenos*. Et cur priuatam etiam gloriam meam ſileam, referendam ex fide? Fuit è maioribus meis *Guilielmus Rodius*, cuius eximia facta memoriam merentur, & publicè eam in æde ſacrâ Dominicanorum, choro medio, habent. Lapis ibi ſepulchralis, in hanc faciem & inſcriptionem:

* Ex hac ſtirpe mea nunc vxor.

Videte & miramini vel pietatem, vel robur, atque etiam felicitatem viri: qui *decies octies* in longinquam illam Boruſſiam iuit, rediuit, quoties mercatorem aliquem aut lucripetam feciſſe, miraculo ſit. Quid etiam? *ſemel in Terram ſanctam*, vt habet inſcriptio: etſi Annales libri vrbici augent, & *ter iuiſſe*, palàm ſcribunt. Nec refuto. & quod eſt in epitaphiâ illâ, capiendum, vt verba ſunt, de profectione *ſub propriâ habenâ*: id eſt, quòd ſemel ſuo ductu imperioque iuerit, ſæpiùs alieno. Scito autem Boruſſos illos, ſiue Pruſſos, gentili religione partim etiam infectos fuiſſe, & magis vicinos Lithuanos; & hæc bella inferendæ noſtræ ſuſcepta. O generoſa bella! nunc ea ſint! Sed ad *Guilielmum*, in eius viri ſtirpem per *Ægidium Rodium* nos inſerimur. qui filias duas habuit, & priorem nuptam *Ioanni Linckebekio* viro nobili, atauo meo. Ille iterùm duas filias; & prior denupſit *Iuſto Lipſio* proauo: & villa Rodia, quamquam diuiſionibus fracta (vidiſti eam Rubeni) etiamnunc eſt in manu ac poſſeſſione noſtrâ.

CAP. IX.

Facta alia militaria, & virtus in præcipuis prœlijs.

IAM alia bella videre ſi lubet (& multa noſtri Principes habuerunt) vbi non dicam præſentia, ſed gloria Louanienſium, non eminuit? Vnum aut alterum è pluribus adferam, & reliqua iuſtæ Hiſtoriæ reſeruentur. Ecce,

GODEFRIDVS *Tertius* Dux noſter erat, anno ∞. C. XLIII. ſed in primâ infantiâ, & vitæ ordientis an-

num

num nondum egreſſus. Ea res animos ſpesque mouit veteri hoſti, *Bertoutiorum* genti, cum quâ bellum auo patrique eius fuerat: & ſeptemdecim etiam iuſta prœlia, neque nobis ſemper ſecunda. Hæc familia *Grimbergæ*, *Mechliniæ*, aliisque locis præerat; tum & fœdera cum *Francis*, *Hollandis*, *Geldris*, & ab iis auxilia habebat. Itaque grandes copias in aciem educebant: occultè aut palàm illis aliisque iuuantibus, quibus magnitudo noſtri Principis inuidioſa, aut formidoloſa etiam eſſet. Ergo nunc opportunum rati, & infantiæ inſidiati, inſurgunt. Noſtri Proceres Louanii conueniunt, deliberant, ante omnia Principem nouum in paterno ſolio locant, & fidem ei popularium obſtringunt. Hoc facto, ad bellum accingunt: & hoſtis vrgebat. nam arcem *Netelariam*, itemque *Viluordiam* iam ceperat, vſſeratque. Noſtri obuiàm progreſſi, in propinquo caſtra metantur, & iuſtè ac piè Fecialem primò ad hoſtem mittunt, qui conditiones æquas pacemque offerret: redirent modò ad vetus imperium, & Dominum quem Deus & mos huic regioni dediſſet, ipſi in eâ mediâ, colerent agnoſcerentque. Ferociter reclamatum eſt, & vix manus à Feciale abſtinuerunt. qui vt rediit, & pugnandum denunciauit, in craſtinum diem alacriter prœlio ſe parant. Haud procul Bruxellâ res geſta, in patentibus ad Viluordiam campis: placuitque, conſilio *Godefridi Baronis Gaeſbekani*, puerum Ducem illuc deferri, & animandis noſtris oſtentari. Quod ſanè factum eſt vel ipſo aſpectu miſerabilis infantis, in cunis allati, & ad ſalicem arborem (ita tradunt) ſuſpenſi. Quæ concio potuit diſertior hac facie eſſe? Coniiciunt oculos, manu qui poſſunt

tangunt;

tangunt; omnes, vt numen, ſuum Principem voce & affectu venerantur: & animis inflammatis in hoſtem eunt. Magna pugna, magna cædes: illinc veteranum robur, & multæ victoriæ; hinc virtus, ardor, & pro omnibus ducibus Dux infans. Quoties pedem referre cœperant, flexi ad hunc oculi reprimebant: vagitus, qui interueniebat, & ne ſacrum pignus proderent, pro omni exhortatione erat. Denique vi vincunt. cecidêre ex hoſtibus plerique omnes duces, aut capti ſunt: ipſa capita rebellionum, *Bertoutij*: *Zennam* fluuium cruentum fluxiſſe è reliquâ vulgi cæde, Annalium habet fides. Neque noſtris ſine nube victoria, cæſis Procerum primis, & inter eos Patricijs duobus Louanienſibus, *Rudolfo Radingio*, & *Simone Grindelio*. Ante etiam prœlium, baltheo equeſtri cincti è Louanienſibus fuerant, *Gerardus Dormalius*, *Radulphus Erpenſis*; inſigni in ipſo prœlio virtute. Pugna hæc pugnata XVII. Kal. Sextiles.

IOANNES *Primus*, anno ∞. CC. LXXXVIII. bellum habuit cum *Reginaldo* Comite Geldriæ, qui de Limburgenſi Ducatu controuerſiam nobis faciebat. Erant in partibus huius plerique vicinorum Principum, atque ipſe Antiſtes Colonienſis *Siffridus*. Falcoburgi conuentum habuerunt, arma & militem parantes: ſed noſter occupauit, & totâ Brabantiâ dilectu indicto, inſigni exercitu, Moſam flumen *Traiecti* tranſmiſit. It in hoſtes, illi in fugam: & Antiſtitem, vt columen partium, noſter perſecutus, Bonnam vſque peruênit, & prourbia exuſſit. Cùm pugnæ copia non fieret, reduxit ſuos, iuſſos priùs equos omnes, militari quâdam iactantiâ, in Rheno

 potare:

*Ad Rhenum, duobus circiter infra Coloniam milliaribus.

potare: factoque,* *Voringam* arcem, validiſſimum in ijs locis propugnaculum, obſedit. Non deſerit ſe & ſuos Antiſtes, amicos & fœderatos è Germaniâ conuocat, & ingentem exercitum facit, venitque prœlio certaturus. Septem primarij duces erant, totidem cateruæ conſpiciebantur: ipſe *Antiſtes*, *Henricus* deinde Lucemburgenſis, *Reginaldus* Geldrus, *Adolphus* Naſſouius, *Valeranus* Falcoburgenſis, & *duo* huius fratres. Vt in propinquo fuêre, noſter Dux animandos ſuos ratus, ita infit: *Breui & ſimplici oratione apud vos vtar, commilitones; Viri eſte, aut viui nec eſte. Quid verbis opus eſt? animis & oculis circumſpicite: cincti vndique ab hoſtibus ſumus, à fronte, tergo, latere, & in mediâ eorum terrâ. Fugam aliquis cogitat? niſi alas ſumitis, non euaditis: ideóque vana aut fœda omittite; ferro viam hanc fecimus, ferro reditus eſt parandus. Glorioſum hucuſque penetraſſe, & hoſtibus profugis ſolum eorum calcaſſe aut ſubieciſſe: ſed tanto maius periculum aut infamia eſt, remittentibus & ignauis. Procul amici, procul patria: cuique in ſe ſpes. & Deum, cauſſam, & me videte. Iniuſtis armis laceſſiti ſumus: & ideò timor in illos ingruit, atque aris focisq; patrijs deſertis fugerunt. Quid iam? venit imbellis dux, non quia audet, ſed quia latêre vltrà non poteſt; & animos à deſperatione ſimulat magis, quàm ſumit. Trahit ſecum ſeptem agmina: & gaudeo, diuulſi ſunt. Facite cohærere: nempe ſub illo capite, quod ſacra magis quàm arma, tractare didicit. & addam, debuit. Quid tibi vis Antiſtes? Aciem, cruorem, cædem omitte: puras manus Deo offer, & ab armis ad aras iterùm refer. Si non vis, adige-*

adigemus: & hoc quoq; victoriæ huius decus erit, Deo & diuinis ſuum vindicaſſe. Agite ô equites peditéſque, vos ô mei è Brabantiâ, qui eſtis & fuiſtis, exhibete. Quot victorias ego aut pater meus vobiſcum peperit? agnoſco ora manúſque: & cinctus vobis vel in mediâ Barbariâ confidam. Semper ſupra pericula, extra dedecora fuiſtis: idem nunc, aut mihi quidem ſuprema hæc lux eſto. Sed abominor, hoſtibus eueniat: en ibi ſunt, in illos imus. qui me amat, verè nunc Ducem ſequatur, Imvs. Dixit, & adhuc dicentem voces interpellarunt, & tympana vndique ac tubæ. Nam & hoſtes magno animo ingruebant. Concurritur, & negant Annales ab vllâ hominum memoriâ talem in iſtis partibus pugnam pugnatam. Noſter, vt promiſerat, eminet: & inter primos voce, manu, incitat aut pugnat. Atque adeò in manus hoſtium, preſſus cinctusque multitudine, venit: ſed Brabantini eò acriùs irrumpere: interque eos primus *Arnoldus Hoffſtadius*, Louanienſis Eques, vetere militari gloriâ. Is diſiectis aut cæſis proximis, magnâ vi Ducem eripit, & in equum ſuum ipſe deſiliens imponit. Iamque pedes pugnabat, & periclitabatur: ſed iterùm egregio facinore, imminentem ſibi hoſtem interficit, equumque eius conſcendit. Eo exemplo, & aſpectu Principis ſui, animati Brabantini, nouo impetu inuadunt ſternuntque hoſtem. *Quadringenti* ordinis equeſtris viri cæſi, è ducibus *Lucemburgenſis*, & duo *Falcoburgij* fratres: vulgum non numerant. Capti ipſe Antiſtes *Colonienſis*, *Geldrus*, *Naſſouius*, *Falcoburgenſis*. Memorabile ſatis eſt de Naſſouio, quod narrant. captus videlicet, cùm Duci noſtro ſiſteretur, rogareturque ab eo *Quis eſſet? Comes ſum*, in-

 quit,

quit, *Naſſouius:* & addidit, *Tu autem quis es?* Noſter: *Dux ſum Brabantiæ, quem bello iniuſto petijſti.* Ille: *Túne autem? miror, & indignor gladium meum euaſiſſe, quem in te vnum acueram, & ſanguine iſto tingere auebam.* Ferox & militare dictum, alium irritaſſet: noſtri altum animum ad clementiam mouit: & virtute ac libertate viri inductus, veniam ei, imò & amicitiam ſuam dedit. Hoc initium aiunt, familiæ eius in Belgicam traductæ, vbi opibus, gloriaque diu floruit. Sed ad inſtitutum noſtrum. claruerunt hoc bello è Louanienſibus, præter eximium illum *Hofſtadium*, *Arnoldus Steenius*, *Leonius Harſius*, *Henricus Oppendorpius*, *Henricus VVilreus*, *Ioannes Rodius*, *Guilielmus & Arnoldus Radingij*, *Henricus Bialandenſis*, omnes Equites. Alij è patricijs Scutarij aut* *Cnapones* (vt non inſcitè Annales quidam formant) multi fuêre; & plurimi è plebe.

* Nam Germanicè *Schildknapen* dicuntur, & ſimpliciter *knapen*.

C A P. X.

Labes vrbis, & in eâ ſeditiones. Prima leuior, ſecunda grauiſſima, Couterelliana: eáque accuratè deſcripta.

ET Frequentiam ac Florem ſatis iam vidiſtis: quid exſpectatis, niſi (vt in alijs humanis) imminutionem aut lapſum? Quæ mox ſecuta à grandi populo, opibusque: & laſciuia, diſſidia, ſeditiones fuêre, venena omnis ſtatus. Cauſſam vel initium hæc à plebe habuerunt, iam contumaci; & cùm frequentiam ſuam vidiſſet, intrepidâ: atque ita paullatim in rectores, & optimates

mates primò minas, tum & manus auſa inferre. Adnoto primos motus fuiſſe anno ∞. CCC. XL. cùm plerique nobilium (ij ad hoc tempus rempublicam ſoli rexerant) in obſidione Tornaci eſſent, Anglo regi hanc operam gratificantes. Sed dum, inquam, abſunt: plebs ſuum tempus rata, remp. inuadit; & cùm alia mutat, tum in primis exſules quoſdam ſui corporis, ſuperiore anno legibus pulſos, reducit. Patricij cùm rediſſent, querelæ, iurgia, arma: & pugnatum atrociter in foro medio, ſed vicerunt Patricij, manu clientium ſubnixi, & longâ armorum tractatione ſuperiores. Fuga tamen maior, quàm cædes fuit. niſi quòd in victoriâ ſæuitum, & abſtracti ædibus ſuis, atque etiam ſacris, qui in eas fugerant, gladio, carcere, exſilio pœnas dederunt. Quies deinde per vicennium, ſed infida. quippe animis exulceratis, & plebeiorum non occulto fremitu: qui in motum turbaſque iterùm erupit, à principio vnde non timebatur. *Petrus Couterellus* Prætor erat anno ∞. CCC. LX. qui homo etſi nobilis, & è Patricijs, tamen, prauitate ingenij vel ambitu, iam à primâ Præturâ (nouennium tenuerat) omnem anſam laceſſendi aut lædendi Patrum quærebat. Oblata eſt, aut arripuit, anno iam dicto, iſtam. Ciuis quidam piſces vænales in vrbem carro aduehens, cùm is in luto hæſiſſet, equum ſubitò paſcuis eductum, ſubiunxit, & carrum extraxit: ſtatimque equum bonâ fide & illæſum reduxit. *Couterellus* hominem, vt furti reum, in carcerem conijcit: Scabini appellantur, cognoſcunt, inſontem pronunciant. & cùm Prætor non remitteret, iuriſdictione ei interdicunt, quòd contra leges, ciuem in vinclis haberet. Prætor illicò Bruxellam, ad

Principem. qui tunc *VVenceſlaus* erat, *Ioannæ* maritus, gente Bohemus, frater *Caroli Quarti* Imperatoris: quem produnt cæſo matris vtero in lucem veniſſe. Hunc neque pace, neque bello optimum, certè non feliciſſimum, fuiſſe, licet dicere: & Louanienſibus cauſſa non eſt, cur valdè ament. Ad rem. aures iſti Prætori credulas præbuit, potentiam Patriciorum calumnianti, & reprimendam à Principe, bono ſuo, aſſerenti. Neque fautores talium deeſſe in Aulâ poterant: inter quos *Sconuorſtius* quidam, vir præpotens, ſed animi aut conſilij parùm rectus. Is palàm dicere, *Cornua Patriciis* (verba eius ſunt) *minuenda; qui nimiùm iam ferocirent. Poſſe id Principem, ſine ſuâ operâ aut inuidiâ, plebe efferri permiſſâ.* Princeps in aperto ſententiam non tulit: hoc tamen Couterellus facilè vidit, non iniquis auribus animisque ſe auditum. Itaque alacer domum redit, ad ſuos refert, & factioſiſſimo cuique faces ſubdit. Iam in eo erat vt ſeditio erumperet: neque neſcire Patres poterant, ſed remiſſiùs agebant, ſiue mitigare bonitate parantes, ſiue fatali, vt ſolet, ignauiâ. Aderat fortè per hos dies *Gerardus Vorſelarius*, vir & miles nobilis, cum ſelectâ Equitum alâ: qui operam ſuam Patribus vltrò obtulit, & ſuaſit vti: iſti dimiſerunt. At non incepta ſua Couterellus. qui die quodam Senatus habendi, ſuos conuenire ſenſim in forum iubet: idque cum armis. Adſunt, & iam turba eſt, atque ipſe concionabundus excitat, & *ſuperbiam Patrum, & dura imperia,* inculcat. *Hos eſſe, qui ſoli rem publicam occupent, qui honores, qui pecuniam, ſua faciant, qui tot fortiſſimis viris imperent, vt ſeruis. An excidiſſent, ante paucos annos, tot innocentes*

ſui

ſui corporis, gladio, laqueo, exſilio puniti, ob liberiores quaſdam voces & facta? Eadem manere ipſos, niſi viri ſint: ſed eſſent, & quem timerent? In manu, inquit, *veſtrâ eſt, finem malis facere: audete tantùm, multi in paucos, parati in improuidos; læſi in laceſſentes; Deus hominéſque fauebunt. Ipſum Principem, diuinâ benignitate, mitem animi habemus, & æquo eo laturum, ſiquid illi patiantur, vos faciatis. Iniurias veſtras in oculis habete,* LIBERTATEM *in ore, & hæc teſſera eſto: ite, iſtam aſſerite, illas propulſate.* Dixerat, & loquente adhuc eo fremitus, clamor, minæ, & ad curiam verſi manus & voces intentant: *Prodirent ciuium oppreſſores, ærarij prædones, pœnas daturi ſcelerum, aut iniuriarum.* Et iam ſe quiſque hortari, & vim parant. Curia clauſa erat, & trepidi Patres, neque ad reſiſtendum pares: cùm Couterellus prouolat, & quaſi benignitate deditionem ſuadet, & nihil vltrà mali paſſuros adfirmat. Prudentium eſſe, cedere huic tempeſtati. Cedunt, & ſe dedunt. At turba ſtatim irruit, manus & vincla inijcit, & in Arcem captiui deducuntur. Tum aumaria & archia Senatus frangunt aut referant, armamentarium pariter: compilant, dilacerant, aut vſui ſuo quod erat, tollunt. Exſtant nomina & numerus captorum, paullò minus *ducentis*: interque eos Equites *vigintiquinque*: reliqui in proximas vrbes dilapſi, aut in prædijs villisque ſuis latebant. Couterellus ſedato tumultu, & vt forma aliqua reipublicæ eſſet, nouum Senatum legit, mixtum è plebe & Patricijs. nam & ex iſtis molles aut ignauos quoſdam repperit, conſilijs ſuis opportunos, quique communem iniuriam præſenti honore mutarent. Tum ad captiuos ſub-

ſubmittit,qui periculum à plebe denuncient; ipſos quoſdam è plebe, qui turbidis vocibus circum Arcem, ad cædem eos depoſcant. Ita illi trepidi, Couterello ſupplices fiunt: & deniquegrandi pecuniâ, ſeorſim quiſque pacti, dimittuntur. In Leucis *VVenceſlaus* erat, dum hæc geruntur, caſu an conſilio longinquus: ſed adeunt ſtatim exſules, & facta docent, & remedium atque vltionem expoſcunt. Cum frigore audiuntur: etſi nobilitas pleraque faueret,& è conſiliarijs, quibus æqui honeſtique cura aliqua eſſet. Venit & ipſe Couterellus, qui auro multos ſuos fecerat: & res dilata eſt, dum Princeps rediret. Quod factum ſequenti anno, & intereà impetium Couterellus continuauit. Iam Bruxellam VVenceſlaus venerat, atque ibi agminatim nobiles adeunt, orant,vrgent, rem peſſimi exempli vindicare, néve ſeditioni aut licentiæ campum aperiret. Inſtant ſeorſim & Bruxellenſes,ac pro ſociâ vrbe acriter nituntur. Denique perpellunt,vt conductis in vnum copijs,Louanium moueret: venitque *Bancum*. Dum ibi eſt, ſtatim Couterelliani,quibus aduerſus Principem nec vis nec animus erat, ad eum veniunt, & imperata facturos ſpondent. Ita Princeps admiſſus, exſules reducit, ſed in turbatores iram aut vindictam non oſtendit. Ipſum Couterellum, caput malorum, Præturâ dumtaxat abdicatum, in nouo Senatu Scabinum creat; & eius inſtituto, Senatum ipſum mixtim è Patribus & plebe legit, ſeminarium deinde turbarum. Amor pacis & concordiæ prætexebatur: ſed prudentioribus eo facto apparuit, non imprudente,certè non illibente Principe,priora illa adminiſtrata. Ita quies vrbi, ſed parùm certa aut longa, reſtituta.

nam

nam plebs exſultare, & illis vt victis inſultare; ipſe Couterellus dominationem exercere, & augere: donec tædio præſentium, & futurorum etiam metu, Patricij plerique ſponte vrbe cedunt. Lætum id Couterello fuit, & iam liberè agere, amotis æmulis: ſeque in ſequentem annum Conſulem, cum *Geldolpho Roggâ*, textore, deſignat. Et quia præſidium in auro expertus eſſe ſciebat, vndique illud quærere; nec domi tantùm, ſed apud exteros, fide ciuitatis publicâ, corrogare. nam ſigillum in eius manu erat. Eoque opum & potentiæ venit, vt *Henrico* Dynaſtæ Hooghſtratano filiam ſuam cum grandi dote elocaret, & quantam iſte popoſciſſet. Sed inuidia etiam comitata, & crebræ apud Principem querelæ: neque gener aut *Sconuorſtius* excuſare ſatis, aut tueri poterant: eoque ventum, vt iterùm caſtra ad vrbem moueret. Fiunt & iterùm eadem, illi Principem admittunt: iſte vtramque partem in pacem iuramento adigit, & obſides etiam capit; è Patricijs *duodecim*, è plebe *quadraginta*. Couterello Conſulatus manſit, & in communione honorum nihil mutatum. Tamen ipſe, conſcientiâ terrente, & quia alieniorem iam Principem ſenſerat, ſponte, rebus collectis, vnà cum aliquot factioſorum anteſignanis, aufugit in agrum Leodicenſem. Ibi cùm infeſta itinera haberet, & mercatores Louanio Germaniam petentes ſiſteret, aut in vincla daret, pecuniæ extorquendæ: iram VVenceſlai ſeriò mouit, qui ipſum ac viginti-quinque textorum proſcripſit. Nec ſic quidem quieuit, ſed conatus vrbem irrumpere & ſuam facere, ſubſidio clàm in eâ conſpiratorum, ſucceſſum non habuit, & ſupplicium de iſtis ſumptum. Ita rebus deſperatis, ad pre-

ces verſus, & *Hooghſtratani* maximè operâ, veniam exſilij impetrauit, redijtque Louanium anno ∞. CCC. LXIX. vbi vitam ingloriam, & in publicâ exſecratione, finiuit. Mireris vel auſum talia, tam magno animo; vel deſijſſe, tam vili.

CAP. XI.

Seditio tertia, & diro facinore horrenda.

IAM exitialis ſeditio narranda eſt, quæ nouem annis poſterior, ab illo fonte manauit. VVenceſlaus, vt dixi, honores cum plebe communicauerat, & ſic aliquot annis habuerat: donec bello Iuliacenſi infauſto, ipſe captus, & multa nobilitas cæſa, etiam Louanienſium, eſſet. Hoc igitur bello, cùm Patricij fidem & animum approbaſſent, plebs tarda aut refractaria fuiſſet, nec niſi ſexaginta Sagittarios dediſſet; Princeps è cuſtodiâ reuerſus Louanium, illis honorem priſtinum & magiſtratum reſtituit, tantùm quòd duo deinceps Senatores è plebe eſſent. Plebs ægrè tulit, ſed tulit ſexennium, ad comitia vſque anni ∞. CCC. LXXVIII. quibus ipſis, cùm ex formulâ dictâ Senatus creatus eſſet, ſed Patres inter ſe diſcordes palàm agerent; plebs diu occaſioni intenta, arripuit, & ipſo *Magdalenæ* ſacro die, regionatim, tres quattuórve textores, totâ vrbe diſcurrentes, clamore & peluium ſonitu, *Ad arma, Ad arma*, reliquos concitarunt. Concurritur, & ſtatim captâ Curiâ Conſules cum Scabinis in vincla dantur: *VValterus Leidanus* textor, Præfectus vrbisdictus. Placuit mox, Gandenſium exemplo, albos galeros ſiue caputia, inſigne factionis aſſumi: factúmque

Anno ∞. CCC. LXXII.

que eſt. & adeò proni in res nouas turbidasque tum ferebantur, vt Patriciorum non pauci degenerarint, & idem inſigne capiti, animo factionem induerunt. Intereà *VVenceſlaus* è Franciâ redux (eò iuerat) iſta edoctus, Louanium venit: ordinemque Senatus legendi iterùm, plebi placandæ, mutauit, & in dimidiam partem admiſit. Mireris inconſtantiam: & magis, ſi non tempori ſolùm, ſed pecuniæ hæc data, ſcribentibus credas: quam è publico aliquam multam ſanè accepit. Ceterùm ciues iureiurando adegit, pacatè inter ſe agere, & vt membra vnius corporis deceret: quod tamen Patriciorum aliqui abnuerunt, & patriâ carere, quàm ſubijci iniurijs aut contumelijs plebis, elegerunt. Ita *Areſchoti*, aut *Namuri*, plerique horum agentes, hanc infeſtabant, & in agris aut vijs deprehenſam abducebant, redimias poſcebant. Contrà iſti, prædijs illorum ignem inijcere, item quos poſſent capere; & quoſdam gladio carnificis ſubiecêre. Denique in ipsâ vrbe, qui reliqui Patriciorum eſſent, ſuſpecti agere, aut ſuſpectantes: vtique poſt cædem *VValteri Leidani*, qui inter capita *Galeritorum* erat. Is fortè Bruxellam miſſus, rei publicæ gratiâ, noctu à cœnâ reuertens interfectus eſt, inſidijs, vt putatur, *Ioannis Calſterij*, & *Guilielmi VVilrei*, Patriciorum, qui tunc in eâ vrbe verſabantur. Re perlatâ, turbatum Louanium, plebs minari & fremere, optimates timere: atque hi, vt inſontes inſciosque ſe oſtenderent, Legatos ad *Ioannam* mittere (nam maritus in Galliâ etiam aberat) qui peterent inquiri in auctores cædis, & vindicari. Illâ tardante; plebs ludibrium rata, aut ex compacto geri, arma corripit, & in forum venit. Vocantur & in curiam Pa-

tres: quorum aliqui venêre, quidam triſte & ferale ominantes, mutato habitu, vrbe profugêre. Statim appoſita Senatui cuſtodia: & ſeditioſi furioſo animo ad fores prouolant, & adſiſtunt: pars etiam, nemine prohibente, ingreſſa. Ibi auditæ voces, *Cedo nobis illum, & illum, ſtatim, ſtatim.* Atque ij qui intromiſſi, ad nomen ſingulos capiebant, & præcipites è feneſtris (horreo dicere) datos, plebs infernè lanceis ſpiculisque exceptos laniabat. Periêre hac rabie ad *ſeptemdecim*: additusque vnus è plebe, quòd is* *Platuotium*, miſertus veteris patroni, ſcamnis abditum, veſte contexerat. Hæc facta XVI. Kal. Decembris: & qui Patrum reliqui domi reperti ſunt, in cuſtodiam dati. Poſt factum, frigus & mox pœnitentia aut metus ſubijt. Nam quomodo Principem hæc laturum? qui breui rediturus, pœnas de ſontibus inſontibusque caperet. Itaque deprecatores parant *Levvenſes, Tillemontanos, Dieſthemienſes, Liranos, Bruxellenſes, Eburones quoque & Tungros*: & citiùs, ecce, opinione VVenceſlaus Bruxellam venit. Arma & machinas ille parabat, vltioni intentus: cùm legati à prædictis ciuitatibus adſunt, & veniam ſuppliciter petunt, expiationem cædis, quam vellet, offerentes. Tandem, diu deliberato, præſcriptum, vt quatuordecim è plebe, præcipui auctores, in Cyprum relegarentur; agnatis cæſorum, certa pecuniæ ſumma daretur. Mitis tranſactio, & intra magnitudinem noxæ omnibus viſa: tum illud turpe, quòd ipſis relegatis pecunia in viaticum, quaſi Legatis à republicâ, attribueretur. Itaque non fuit animis placandis. Nam Patriciorum iuuentus fremebat, ſanguinem parentum vænalem non habere, nec modicâ iſtâ pecuniâ redi-

* Plancum Latinis.

redimendum. Iamq̃ue vicinis locis aut arcibus occupatis, bellum in ſuos ipſi ciues gerebant,& prædas vndique agebant. Nec ceſſare etiam plebeij: quin vim & maleficia reponere, vel augere; & denique longiùs ire, & contra Principem etiam occulta fœdera cum Gandenſibus (qui arma in Comitem tunc habebãt,& totâ pęnè Flandriâ dominabantur) ferire. Denique poſt mutuas vtrimque cædes,doctus tandem VVenceſlaus fruſtrà & temerè plebi indultum,arma cepit, vrbemq̃ue aſſedit. Illi repugnant, propugnacula erigunt, & auxilia à Gandenſibus,à ſe impares,exſpectant. Sed cùm ea fallerent,& ipſi à *Ludouico* Comite ac Francis premerentur: decurſum iterùm ad preces, quas *Arnoldus Hornanus*,Leodicenſis Antiſtes,ipſe in caſtra veniens,ad Principem tulit,& veniam certis legibus impetrauit. Pauci pœnâ affecti; plures indignatione aut metu,patriam mutarunt; & præſertim lanifices, qui in Angliam iuerunt. Obſeruate. hæ ſunt illæ à nobis coloniæ, quæ gloriam pannificij aut intulerunt,aut valdè quidem auxerunt. Anno ∞. ccc.LXXX. II.

N. O T. A.

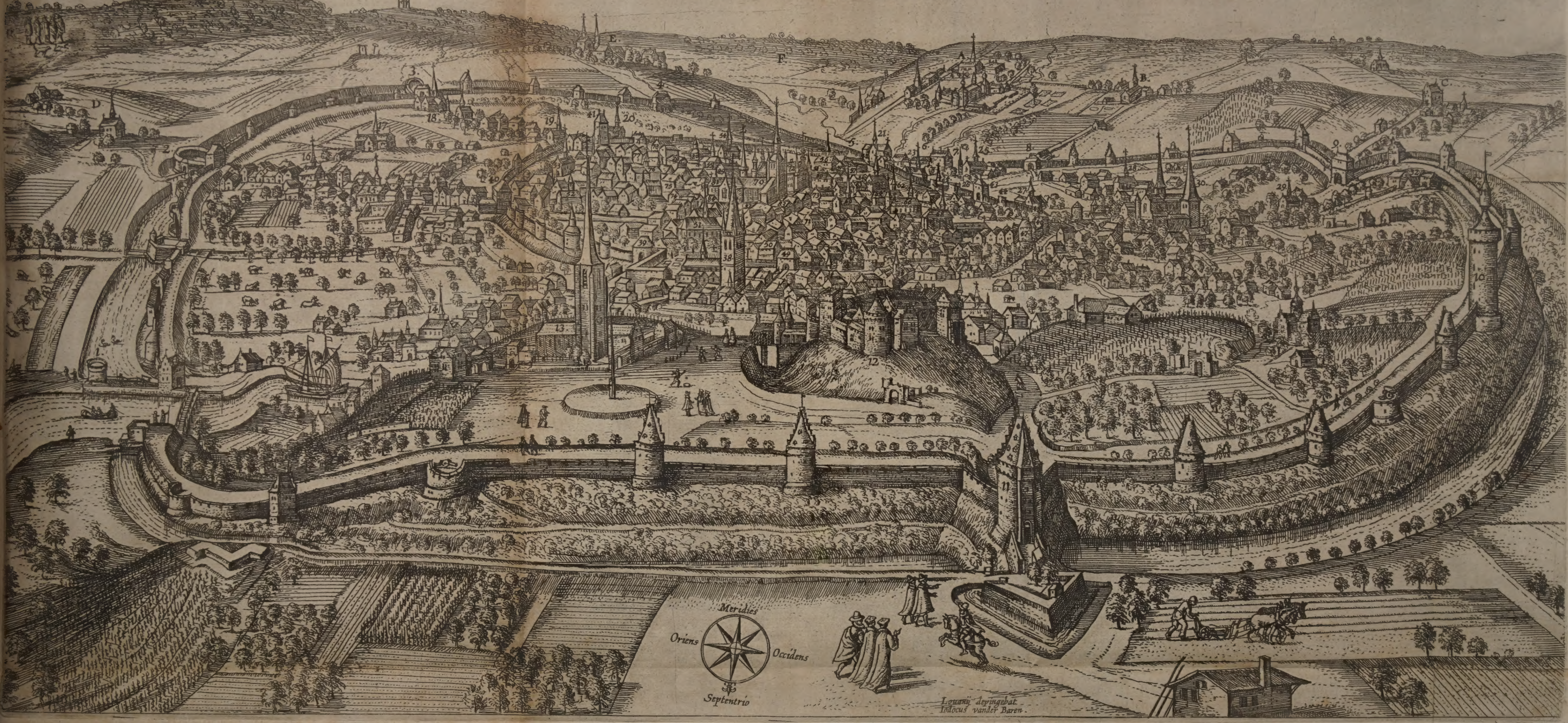
1. Dixi de *albis galeris* aſſumptis, exemplo turbidorum Gandenſium: & inde obtinuiſſe vernile dictum, ſiue conuicium, ego arbitror, quo *Albati* Louanienſes appellantur ab accolis: ſiue noſtrâ voce *VVittingi*. Quod non aliud valet,quàm *Seditioſe*, & tu quoque ex illis fuiſti.

CAP. XII.

Seditio quarta, & vltima, cum motu miníſque magis quàm præſenti noxâ.

NECDVM finis. à lanarijs ad lanios imus : atque ex iſto etiam corpore fuêre,qui rempublicam turbarent. *Paullus Loenkenus* ex infimâ plebe lanius, poſt
Anno ∞. CCCC. LXXVII. cædem *Caroli Audacis*, & dum de matrimonio *Mariæ* cum *Maximiliano* deliberatur, partem ſe reip. fecit, & plebem ſuam. Rumores diſſipat, falsò exſpectari Maximilianum,illudere ſic Senatores: & melius tutiusque,ipſos imperium habere & exercere. Concitat deinde dictam populi fæcem, capit & abducit ex improuiſo quoſdam è Senatu,& gladio ſubiecturus erat,niſi lictor publicus ſe ſubduxiſſet. Iam & Academiæ primores ſe miſcuerunt, & auctoritate ſuâ tumultum ſedarunt. Superuenit paullò pòſt ipſa *Maria*, vt auſpicia capeſſeret, de more,Principatus : neque ſeditioſi admiſerunt aut agnouerunt,niſi noua iura & immunitates extorſiſſent.Quinetiam cùm illa, ad compeſcendum, Sagittarios ipſius vrbis (honeſtiores populi) armaſſet ; iſti & Sagittariorum quoſdam, impetu facto, ceperunt, & quattuor fortè obuios Senatorum. Nec niſi ægrè ſedari à *Paullo* ipſo potuêre, quin vitâ eos mulctarent. Tum & in Arcem,vbi diuerſabatur Maria,incurrunt, & adigunt tot malis trepidam virginem,anteacta condonare,& alia pro arbitrio ſuo ſancire. Iam vt ſpecies etiam publicè noui popularis imperij eſſet,additi *Paullo*,cuſtodiæ cauſſa,viginti ſatellites,& menſtruum ex ęrario ſtipendium. Atque ex eadem deinde

LOVANIVM.

A. Heuerléa, Prætorium.
B. Bancum, cœnobium.
C. Mons caluariæ.
D. Fliederbeka, cœnobium.
E. Parcum, cœnobium.
F. Silua Heuerleënſis.
1. Porta Arſchotana.
2. Porta Dieſthemienſis.
3. Porta Thenenſis.
4. Porta Parcenſis.
5. Porta Heuerleënſis.
6. Cataracta maior.
7. Cataracta minor.
8. Porta Bruxellenſis.
9. Porta Vinearum.
10. Turris impenſæ ſuperuacuæ.
11. Porta Mechlinienſis.
12. Arx ſiue Burgus.
13. Commendataria S. Ioannis Baptiſtæ.
14. Duodecim Apoſtoli. Xenodochium.
15. S. Martini cœnobium.
16. Sancta Genoueua. Xenodochium.
17. Sanctæ Catharinæ ſacellum.
18. Sanctæ Mariæ exterioris ſacellum.
19. Sanctus Nicolaus. Xenodochium.
20. S. Mariæ Viſitationis ſacellum.
21. S. Quintini templum, parochia.
22. Collegium Viglij Zuichemi.
23. Beginagium.
24. Nigræ ſorores, cœnobium.
25. Carthuſia, cœnobium.
26. Sacellum S. Crucis.
27. Capucini, cœnobium.
28. Annunciatæ, cœnobium.
29. Alexiani fratres.
30. S. Iacobi, parochia.
31. S. Laurentius. Xenodochium.
32. Prætorium, PLACET.
33. S. Margaritæ ſacellum.
34. Collegium Vaulxianum.
35. S. Vrſulæ cœnobium.
36. Bogardi, nunc Fliederbekenſes, cœnobium.
37. Vinea S. Mariæ, cœnobium.
38. S. Gertrudis, parochia & cœnobium.
39. Porta lapidea.
40. S. Spiritus porta.
41. S. Michaëlis porta.
42. S. Quintini porta.
43. Lupina porta.
44. Molaria porta.
45. Pratenſis porta.
46. Franciſcanorum porta.
47. Bieſtenſis porta.
48. Leidenſis porta.
49. Caſtrenſis porta.
50. Caſtrum, pædagogium.
51. Auguſtiniani, cœnobium.
52. Albæ Dominæ, cœnobium.
53. Clariſſæ, cœnobium.
54. S. Donatiani collegium.
55. Patres Societatis Ieſu.
56. Atrebatenſe collegium.
57. Dalenſe collegium.
58. Seminarium regium.
59. Collegium Theologorum duplex, Maius & Minus.
60. S. Annæ collegium.
61. Sacellum S. Antonij, vulgò Clericorum.
62. Pulchra Diua Virgo.
63. Lipſij domus.
64. Franciſcani, cœnobium.
65. S. Barbaræ ſacellum.
66. Dominicani, cœnobium.
67. Peelſianum collegium.
68. Magnum Xenodochium.
69. S. Eligij ſacellum.
70. S. Petri parochia.
71. Collegium trilingue.
72. Curia Senatorum.
73. Hallæ, ſiue Athenæum.
74. Lilium, pædagogium.
75. Vicus artium.
76. Collegium Sabaudiæ.
77. Collegium Iuris.
78. Falco, pædagogium.
79. Collegium Winckelianum.
80. Collegium Pontificium.
81. Porcus, pædagogium, & Standonck collegium.
82. Cranendonckij collegium.
83. Drutij collegium.
84. Hauterlé collegium.
85. Collegium Leodicenſe.
86. Collegium Diuæi.

deinde publicâ pecuniâ laſciuiebant, potabant, conuiuia, velut ad ſocietatem & fidem ſtabiliendam, agitabant. Sed agitantibus, opinione maturiùs *Maximilianus* aduênit: quo propinquo, minui potentia *Paulli* cœpit, & ſtipatores à Senatu adempti. Tamen ipſe Maximilianus pręſens, nihil etiam pro Principe agere, neque vlcus hoc tangere, niſi compos nuptiarum decreuit. Ergo iterùm poſt abitum inſoleſcere Paulliani, ſtipatores repoſcere, & res miſcere. Sed edoctus de totâ re & periculo denique Maximilianus, *Engilbertum Naſſouium*, Brabantiæ Seneſchallum, cum equitatu Louanium præmiſit, ipſe mox ſecuturus. Diffugiunt ad Solem nebulæ & nebulones, Paullus in Zelandiam, atque ibi agnitus capite luit. Pleraque horum, & certè initia, abſente *Ludouico Pinnoccio* Prætore geſta (is in Germaniam, inter Legatos, iuerat) qui vt vir erat, animo promptus, manu ſtrenuus, oppreſſiſſet, aut quidem repreſſiſſet: Deo & fato aliter viſum. Sed vt finiam, hæc quoque ſeditio vrbem minuit, multis non è plebe ſolùm, ſed optimatium in agros aut prædia ſua dilapſis, atque illîc ſedem locantibus, tædio tot turbarum. Videtis cauſſas & tempora, quibus florentiſſima olim vrbs defloruit, & ex veteri gloriâ & copiâ non niſi vmbram iſtam habet. Anno ∞. CCCC. LXXVIII.

CAP. XIII.

De arce Keſſelſteiniâ aliquid: tum Eiconiſmus vrbis.

DVM in his ſermonibus ſumus, & ego atque illi intendunt, fugit nos deflectere, quà ad montem rectà ibatur. Itaque progreſſi etiam paullùm, hæremus: & ego

ego circumſpiciens, Amici, inquam, omnia me fallunt, aut via fefellit, de quâ vxorem ſcio monuiſſe. Vbi etiam domus illa ruſtica, quam ſignauerat? atque ibi ductor noſter quærendus, aut potiùs euocandus. nam (Iuno mea hoc curauit) exſpectat. Ecce illum à tergo. hem, & hoc viæ fruſtrà etiam confecimus, & arduus ille adſcenſus manet? ſuccumbemus. Vir bone, vis nos ducere in hunc verticem, ad arcem illam famoſam & vetuſtam? Volo equidem Domine, inquit: aut pro me hæc filia mea. nam ego ſenex à pedibus laboro. Et tu ſuſtinebis? arrectus aſcenſus eſt. Confido, inquam. Iuimus duce mulierculâ, peruenimus: atque ego (mirantibus meis & gaudentibus) vno tenore, & ſine interquiete, cliuum peruaſi. Oſtendit rudera aliquot muri, & lapides in aceruo: ſed lapides rudes, ex indigenis illis, & arenaceis. dixit, murum olim ibi fuiſſe. Ego & foſſas ſtatim adnotaui, ſatis grandes & conſpicuas, etſi vepribus vel arboribus obſitas: quæ foſſæ cinxerant hoc quidquid ædificij fuit. Ducimur deinde ad cauum ſubterraneum: ſed recenti lapſu os eius clauſum erat, & lapides illîc accumulati. Quid fuit? inquam. Illa, Grande ſubterraneum atrium, fornicato opere, & lapidibus alibi ferro inter ſe deuinctis. Intraſti? inquam. Sæpiùs, ait illa, & meus parens atque omnis vicinia. magnitudo eſt pedum quadraginta aut plurium: tum murus è latere coctili iterùm occurrit. Quid deinde? inquam. Illa, Aiunt obſeptum ibi aditum: ſed ſubterraneas cryptas eſſe, quæ Louanium vſque in Diui Petri ducant. Ibi riſi, & ad meos: Non ſapuiſſet nobis cibus, ſine hoc fabellæ condimento. ſed res neque magna, neque vetus nimis hæc fuit:

quid-

quidquid fama attollat. Nam & Gygantes aiunt inhabitaſſe. At nos ad verticis hoc labrum eamus, niſi fallor, ſub oculis omne opidum & vicina habituri. Videtíſne? ô delectabilem adſpectum! tanti fuit veniſſe, vt hoc fruemur. Quis pictor hîc eſt, qui delineet, & penicillo ſuo omnia loca effingat? poteſt: & vos adſpicite. Ecce *Diui Petri, Michaëlis, Gertrudis, Iacobi*, templa alia: ecce *collegia* illa atque illa, & notabiles etiam domos. Iterùm deſidero pictorem, & qui in tabellâ repræſentet.

Curaui tibi Lector: atque ecce habes.

CAP. XIV.

De incendijs in hac vrbe. tum de æde D. Petri, eius Canonicis, & Præpoſito. Denique de turre.

AVD. At nobis magis ſuaue (nam oculis ſatis antè vſurpauimus) per te diſcere initia præcipuorum operum, vel auctores. Hæc cupido nos tenet. LIPS. Id quoque indulgebo, & paullùm ſedeamus. Tu mea, accipe munuſculum, atque abi. Primùm moneo, vetuſta aliqua ædificia fruſtrà hîc quæri. non quin fuerint; ſed verè fuerint, & ignis violentia ſemel iterumque abſumpſit. Nam ecce memoriæ publicæ habent, principatu *Godefridi Primi* Ducis, anno ∞. C. XXX. TOTVM LOVANIVM *fortuito igne abſumptum*. Auditis, *totum*? itaque nihil ſuperfuit operis vetuſti. Surrexit tamen iterùm, vel ex nouâ materiâ, vel rediuiuâ: iterumque *exuſtum panè totum* (eædem Memoriæ) *cum primario ipſo templo*, annis paullò plus quadraginta à priore

 flammâ.

flammâ. Ergo fruſtrà ea, vt dixi, quæramus: quæ exſtant, videamus. Conſpicitis in vrbe mediâ templum *Diui Petri*. quis condidit? *Lambertus Primus* Comes, & honori huius Diui illud ſacrauit, & opidum tutelæ commiſit. Idem & Canonicos inſtituit: etſi alij ad filium eius *Lambertum Baldericum* referunt, qui etiam Bruxellæ in Diuæ *Gudilæ* collocauit. Certè iſte *Decimas agri Louanienſis* ijs legitur *adſignaſſe*. Initio ſeptem fuerunt, ijque *Fratres* primò appellati: mox *Domini*, ad diſcrimen Minorum, qui acceſſerunt. Nam vt erat maiorum pietas, quidam & è priuatis opes ſuas huc contulerunt, & augendo collegio Canonicatus inſtituerunt. inter quos vnum *Simon Grindelius*, è Patriciis, anno ∞. C. LXIIII. & poſt viginti quattuor annos alium, *Godefridus* Prætor vrbis. Alios deinde (nam ad octodecim peruenerunt) aut Duces ipſi noſtri, aut item ciues. *Godefridus* quidem *Primus* Dux legitur duos inſtituiſſe, anno ∞. C. XL. Sed diſcrimen tamen erat, vt tetigi: quòd illi primi ſeptem, opibus præeminebant, & Decimas ſoli poſſidebant; donec anno ∞. CCC. XI. ſponte illorum, Minores in diuiſionem admiſſi, & ſic æquales omnes facti. Sponte, inquam: & ô miram raramque benignitatem! nam iure laudanda eſt: & hoc æuum, vereor, exempla non donet. Sed hi Canonici: quibus *Præpoſitus* etiam, præter Decanum, velut caput præeſt: magna dignitas, & olim non niſi in Principum aut Procerum filios collata. Notantur certè ex Ducum noſtrorum liberis, item è Lucemburgenſium, alijsque. Adhæret dignitati honos, quòd is à nouo Principe, quoties auſpicia imperij ſuſcipit, iuramentum ſollenniter exigat, capiatque:

piatque: in quo & *Aduocatos ſe Canonicorum Diui Petri fore* profitentur. Equum deinde Principis, cui inſidet, donatiuum habet: quem tamen olim *Cantor* vindicabat, & lis inter eos fuit. Eſt nunc in hac dignitate, vir eâ & aliâ digniſſimus, *D. Georgius Auſtrius*: qui ipſo nomine inclytum genus prodit, & virtutes pro genere habet. Amorem certè & cultum ſtudiorum, quæ laudatiſſimi illius *Maximiliani Primi* Imp. nepotem decent. Sed heu, deſero hanc ædem, & non ſine gemitu: vt collapſa eſt? quàm lacerâ & fœdâ nunc facie? Mali fati (ſi auſim dicere) ea fuit, ſemper ignibus aut ruinis afflicta. Nam prçter incendia dicta, arſit etiam anno ∞. CCCC. LVIII. & tota edacibus flammis abſumpta eſt: ipſum æs Campanum liquefactum: ſed omnia ſtatim reparata, & Turris interuallo aliquo addita anno ∞. IↃ. VII. id eſt, quinquaginta circiter pòſt annis. Fuit ea inter egregias Belgicæ: ſed ruinæ deformarunt. primà anno ∞. IↃ. LXX. menſe Nouembri, me audiente & ad ſtrepitum procurrente, ſub veſperam; iterùm, anno ∞. IↃ. LXXVIII. denique vltimò iamnuper Decembri menſe, ante biennium. Quis excitat & reponit? calamitas temporum vetat, aut & frigus in talia, cùm ad ſuum modò quæſtum priuatim quiſque calet & callet.

CAP. XV.

Reliquæ Parochiæ, & earum æuum percurſum: & ſi-quid notandum.

SVNT & alia illa Templa maiora, quæ videtis, & quas *Parochias* (alij *Parœcias* malunt) appellamus. *Diui*

Michaëlis portæ murorum veteri ſuperſtructum, anno ∞. C. LXV. Fallitur enim vulgus, qui vetuſtiſſimum cenſet. & quòd *Chriſma* ſacrum illinc petitur, & ad *D. Petri* defertur; non ea cauſſa eſt, ſed quia in viâ Leodicenſi eſt ſitum: Chriſma autem Leodico mitti olim ſolet, & illîc igitur decorè deponi. Sed partitio ipſa fit deinde in æde Petri, vt vetuſtiſſimâ, & primariâ. Turrim initio & hæc ædes habuit altiorem: ſed corruit cum vicinarum ædium detrimento, anno ∞. CC. XXV. neque iterùm eſt educta.

Tertia eſt *Diui Iacobi* ædes, æuo iſtis proxima: quæ anno ∞. CC. memoratur exſtructa. Eſt in exteriore vrbe, ſed ſcire licet iamtunc ea loca ædibus hominibusque frequentia fuiſſe: & ideò templum nouum aptatum. Neque alia item cauſſa *Michaëlinæ* ædis ſuperſtructę in portâ fuit, quàm vt vicinior atque opportunior eſſet illis ſuburbanis. Flagrauit *Iacobæum* de cælo tactum, anno ∞. CCC. L. reparatum eſt, & pars veteris turris etiam manet. Collegium Canonicorum habet, ſed ex tranſlatione. primitus enim Eincuriæ fuit: agente autem apud *Nicolaum Quintum* Pont. Duce noſtro *Philippo Bono*, anno ∞. CCCC. LVI. huc eſt tranſlatum. Mouit eum, opinor, ſolitudo aut inopia opidi, ſic etiam attollendi: mouit & Academiæ adſpectus, quam Canonici decorè colerent, & ipſi ab eâ excolerentur.

Quarta, *Sanctæ Gertrudis*, quæ *Henricum Primum* Ducem auctorem inſcribit. Condita eſt anno ∞. CC. VI. ſtatim à Iacobæâ. Sacellum anteà erat: fecit aut fieri curauit ille Princeps Parochiam: itemque *Canonicos Regulares*

gulares ibi collocauit. Fama habet, turrim iſtam ſatis egregio opere, emolitos lanifices eſſe, idque collaticio inter ſe ære: potentem hîc ſcilicet frequentemque tunc nationem. Canonici iſti initio *Præpoſitos* habuêre, fuitque primus *Franco* quidam, qui obijt anno ∞. CC. XXX. Sed anno deinde ∞. CCC. XLIIII. *Henricus Furenſis* nomen *Abbatis* Romæ impetrauit, prætulitque. Non item ſucceſſor *Henricus Rodius* (è meis, niſi fallor, maioribus) qui modeſtiæ amans illum *Præpoſiti* recepit, & duo item alij ſecuti. Tum *Gualterus Moliardus* iterùm Abbas, anno ∞. CCCC. LXVI. & poſteri tenuerunt: inter quos nunc eſt & præſidet *Arnoldus Eynhoudtius*, pius, induſtrius, prudens vir, & qui cœnobium pulcherrimo ædificio auxit & ornauit. Eſt ab eo perpetua & magna *Porticus* circum hortos, in membra & cubicula ſupernè diſtincta: ad vſum duodecim è nobili ſtirpe adoleſcentium (nam tales admittuntur tantùm) quos hîc ali, & ſcientiâ ac pietate voluit informari. Inſigne opus, & inſtitutio: laus hîc auctori & gratia, præmium in melioribus locis eſto.

Quintum, *Sancti Quintini* templum, ſtructum ſub idem cum priore æui. Non maximum, ſed vel pulcherrimum, meo iudicio, inter omnia eſt: benè & aptè commenſuratum, multâ luce vndique colluſtratum. Atque hæ nunc ſunt quinque illæ *Parochiæ*: olim vnica *D. Petri* erat, manſitque ad annum ∞. CC. LII. Sed notant, grandi iamtunc populo, curas eius Parochi alleuandas fuiſſe, & quinque iſtas deſignatas, quas dedi.

CAP. XVI.

Virorum Cœnobia.

SVNT & Cœnobia plura,aut Sacella: quæ luſtrabo, & ſiquid dicendum videbitur,non omittam. Primi

DOMINICANI: qui & tempore ſunt inter religioſos hîc primi. Venerunt in vrbem, ſub annum ∞. CC. XXVIII. haud diu ſanè poſt primam inſtitutionem. Sed locum ijs ſuum aſſignauit & ceſſit (mira pietas!) *Henricus Tertius*, anno ∞. CC. LVI. Ceſſit, inquam, ijs ipsâ Aulâ ſuâ, quam in Diliæ inſulâ habebat, medio ferè vrbis loco: quam Annales noſtri *Baſſam Curtim* (id eſt, *Inferiorem Aulam*) vocant, ad diſcrimen illius ſuperæ, quam *Burgum* diximus fuiſſe. Ille idem Princeps templum,& alia, ibi ſtruxit: exſtantque ab illo æuo (ſatis notabile) ipſæ feneſtræ vitreæ in Choro, quas ille & liberi donarunt. Fama tenet *Albertum Magnum* Ratiſponenſem Epiſcopum huc veniſſe, & altaria quædam in anteriore templo ſacraſſe,anno ∞. CC. LXXVI. Aiunt & diſcipulum eius, inclytum illum *Thomam Aquinatem*, comitem fuiſſe, & Euangelium de loco ſuperiore ceciniſſe: ac pulpitum ipſum ſeruant, quo ferunt vſum. Familiarem fuiſſe Principibus noſtris, illud conſtat: & *Aleidem*, viduam dicti *Henrici*, ad eum Pariſijs agentem ſcriptitaſſe, & conſilia vitæ dirigendæ petijſſe, atque accepiſſe.

FRANCISCANI à tergo adhærent, brachio fluminis diuiſi. Ipſi in memorijs habent(nam alij aliter:) ſed ipſis credi-

credimus, huc veniſſe quinquennio poſt *D. Franciſci* mortem, qui eſſet annus ∞. CC. XXXI. non diu poſt Dominicanos. Initio fuêre, qui *Gaudentes* vocantur: ſucceſsêre anno ∞. IↃ. II. qui *Coletani*: & poſt ſedecim deinde annos iſti, ex vero *Obſeruantes*. Cœnobium vetus eſt: chorus templi nouus, altus & illuſtris, ſtructus anno ∞. IↃ. XXXVI. & conſecratus III. Nonas Iulij, quem vt Dedicationis templi diem ſollenniter nunc ſeruant.

AVGVSTINIANI cœperunt anno ∞. CC. LXIIII. qui (ſicut & Franciſcani) ſtipe collatâ templum & ædificia ſtruxerunt.

BOGARDI fratres, olim Laici, vt appellamus, & texendo vitam tolerabant; certis tamen inter ſe legibus & communione deuincti. Fuêre ab anno ∞. CC. LXXX. vel antè. nam exſtat tunc Diploma *Ioannis* Ducis, recipientis eos in tutelam.

MARTINIANIS tenue principium ab *Henrico VVelléo* fuit, in Diui Petri Sacellano, anno ∞. CCCC. XXXIII. *Fratres* initio dicti. Aucti numero & opibus, quindecim circiter poſt annos, mutarunt inſtitutum, & *Canonici Regulares* facti, ex normâ Diui Auguſtini. Inter eos floruit, & famam ſtudijs ſcriptiſque fecit patruus meus maior, *Martinus Lipſius*: qui obijt in Eburonum terrâ, cœnobio, quod *Crucif- Lemum* dicunt, Præfectus: anno ∞. IↃ. LV.

CARTVSIANI cœperunt circa annum ∞. CCCC. LXXXIX. neque vnum auctorem operi inſcribunt. Alij alias cellas dederunt: ſed eminet *Ioannes Ouerhoſius*

Antuer-

Antuerpienſis, Naſſouiorum Quæſtor. Fuerunt & duæ fæminæ auxiliatrices, *Margareta, Eduardi* regis Angliæ ſoror, vidua noſtri *Caroli Audacis*; & *Maria Magdalena Hamalia*, vidua item *Guilielmi Croij*, vtraque pietate, & liberalitate in pios, inſignis. Eſt in hoc Cœnobio ſpectabilis Porticus, magnitudine & opere: nec ſcio an hîc, aut in finitimis locis, alia comparanda.

PATRES SOCIETATIS IESV, primùm duo venerunt circa annum ∞. IↃ. XLII. Pietas & eruditio ſtatim prouexit, plures acceſſerunt, & Collegium eſt factum: quod *Læuini Torrentij*, Epiſcopi Antuerpienſis, & amici noſtri, liberalitate mirificè auxit, qui moriens opes ſuas ei legauit.

CAPVCINI vltimi, & per medias turbas ingreſſi. *Iacobus Bayus* Theologiæ Doctor, piè & liberaliter accepit, aream ædificijs, & hortos, itemque alia ipſe largitus aut ab alijs impetrans, *Conditoris* nomen meruit habere.

CAP. XVII.

Fæminarum cœnobia, aut cœtus.

SVNT & Fæminarum ſacri cœtus, omni ſanctimoniâ & caſtimoniâ compoſiti: quæ precibus hymniſque Deum die & nocte venerantur ac placant. Sunt

BEGINÆ, non propriè aut ſtrictè Religioſæ, ſed quæ tamen eas æmulantur. Æuum earum vidi in templi lapidibus ſculptum: *Anno* ∞. CCCV. *hæc curia incepit.*

HOSPITALE magnum, ſiue Xenodochium, *Diuæ Elizabe-*

Elizabethæ ſacrum. Inſtitutum ab *Henrico* illo *Tertio*, qui Dominicanos: & ſub idem ferè tempus.

ALBÆ DOMINÆ quæ vocantur, primùm fuêre *Conuentus pœnitentium, ordinis S. Mariæ Magdalenæ.* Mutarunt, & aſſumpſerunt *S. Victoris Pariſienſis*, anno ∞. CC. LII.

S. VRSVLÆ in mediâ Plateâ, cœpit à priuatâ liberalitate *Eliſabethæ VVeſeliæ*, quæ vidua domos ibi in ipſo loco ſuas, & hortos, & vineas, legauit hoc fine: anno ∞. CCCC. XV. Sunt *Regulares*, & *Priori Bethlemitico* ſubiectæ.

GRISEÆ SORORES, à leucophæâ veſte. Dicunt ſe à ducentis annis huc veniſſe, è cœnobio Thenenſi. Subſunt *Abbati Gertrudano.*

NIGRÆ SORORES, ſuâ ipſæ induſtriâ ſurrexerunt. Vna aut altera cœpit, & curâ ægris impensâ (nunc quoque faciunt) nummulos corrogarunt, domum emerunt. Aliæ iunctæ ſunt, in regulam *S. Auguſtini* tranſierunt anno ∞. CCCC. LXII. Templum paullò pòſt ſtruunt, quod conſecrauit *Libertus* Epiſcopus Berytenſis, anno ∞. CCCC. LXXVIII.

CLARISSÆ, id eſt *D. Claræ* aſſeclæ, ordinis *Diui Franciſci*. Inſtituit nobilis matrona *Catharina Oppendorpia*, vidua *Ioannis Bloiſij*, Equitis, anno ∞. IↃ. XVI.

SVB-CASTRENSES, vt vocantur, Ordinis *Ciſtertienſis*: quibus conditor *Gualterus Templius*, vir nobilis: & acceſſit in partem eadem *Catharina Oppendorpia*

M

pendorpia iam dicta. Anno ∞. IↃ. XVIII. Abbatiſſam habent.

ANNVNCIATÆ: quarum prima inſtitutio in Galliâ à *Ioannâ*, filiâ *Ludouici Vndecimi* regis, vxore autem *Ludouici Duodecimi*. Cui cùm diu ante regnum nupſiſſet, *Duci* adhuc *Aurelianenſi*; in ipſo regno, ſuaſu miniſtrorum, & ſuo ambitu, ne Britanniæ Ducatus abalienaretur, *Annam* eius Duciſſam vxorem cepit, hac dimiſsâ. Cauſſa diuortij, metus præferebatur, & quòd non ſponte duxiſſet: neque iſta oppoſuit, & libens ad alterius æterniq. Regis cultum ſe conuertit. *Ducatum Bituricenſem* donum acceperat, cuius fructibus ſe tolerauit, & alia piis vſibus impendit. Inſtituit has Virgines, in honorem cultumque DIVÆ VIRGINIS, anno ∞. IↃ. I. Diffuſæ ſunt in Belgicam, & Brugas venerũt: illinc huc pars earũ traducta, faciente *Mariâ Hamaliâ*, de quâ dixi. Ingreſſæ primitus *viginti* ſunt, è quibus *ſex Brugenſes*, quę regimen aut exemplum nouellis eſſent.

CAP. XVIII.

Profana aliquot loca.

ABSOLVI. an & pauca in profanis opidi locis noto? ſed pauca. Ecce CVRIA iſta ſpectabilis eſt, ſiue Senatorum domus: tota è ſecto per artem lapide, figuris & emblematis variè ornata. Magnitudo iuſta eſt, ſymmetria belliſſima: & inſigne maiorum elegantiæ vel opulentiæ monumentum. Exteri cùm vident, laudant, an & inuident dicam? Strui cœpit anno ∞. CCCC. L. & intra

tra decennium (ita notant) eſt abſoluta. Cauſſa ſtruendi, abominatio prioris Curiæ, illius infauſtæ Foro veteri, vbi Patriciorum laniena, quam deſcripſi. Ab eo tempore abhorruerunt adire Senatores, & in Sagittariorum ædibus conuenerunt, donec hoc opus abſolueretur.

TVRRIS in mœnibus, longè conſpicua, quam *Impenſa perdita* vocant. Laterculo muri introrſum ſtructi, lapide deinde candido veſtiuntur: rotundâ formâ, in altum æquabiliter ſurgit, non in alium (& hoc fine factam credo) quàm Speculæ vſum. Circumiecta enim ad *multa millia* paſſuum vndique detegit: & ſunt qui aſſerant Antuerpiam, ſereno die, ab acribus oculis videri. Structa eſt anno ∞. CCC. LXIIII.

CATARACTES pulchro & operoſo opere, in ipſo *Diliâ*, atque illi coërcendo, aut diſpenſando, anno poſt *Turrim* illam factus. Qui tamen ex inſidiis vrbem, meo æuo, penè oppreſſit. Nam ecce, anno ∞. IↃ. LXXIII. cùm ingentes pluuiæ fuiſſent, & nix item ſoluta, VI. Idus Ianuarias, neglegentiâ Curatoris euênit, vt obijces parùm in tempore leuarentur, aquamque tranſmitterent. Stitit ſe amnis igitur, & magnâ mole intumuit, & mœnia iam ipſa æquabat; quæ iuxta Cataractem denique perrupit, & toto impetu vrbem inuaſit. Pecudes, & hominum quoſdam abſtulit, ædificia deiecit, libros corrupit, vt aliam ſupellectilem & penum ciuium omittam. *Guilielmus Canterus* noſter, in ſelectâ Bibliothecâ ſuâ ingens tunc damnum & mœrorem accepit.

LOVANIVM:

id eſt,

OPIDI ET ACADEMIÆ EIVS DESCRIPTIO.

LIBER TERTIVS.

CAPVT PRIMVM.

Initium Louanienſis Academiæ, & hîc conditæ cauſſæ.

SED heus amici, an non ſatis iam vidimus, ſatis ſedimus, & ſatias etiam ſermonum vos capit? AVD. Nos? vt verſu tibi dicam,

Antè diē clauſo componat veſper Olympo.

At te ne fatigemus, illa cautio eſt. LIPS. Ergo ſurgamus, in vrbem vorſoriam capiamus. nam & Sol in meridiem inclinat. Deſcendimus, & in viâ iterùm eramus, cùm AVD. Vrbem habemus, ſed præcipuùm eius membrum, an animam dicam, omiſiſti, publicam Scholam, & quam *Academiam* ſolemus appellare. Animam dixi. quæ enim vita aut vigor ſine eâ huic opido ſit? quis adue-

aduenìat, aut frequentet? Nos certè exteros non congeries hæc lapidum, aut pratorum colliumque adſpectus trahit; ſed Muſa & Minerua, quæ hîc ſedem habent, & tu earum ſacerdos Lipſi. Age, originem eius explica & progreſſum: quod nos aliosque iuuet nouiſſe. LIPS. Non hercules inuitus fecero: & quis ſermo magis me delectet? Miles caſtra aut prœlia, ruſticus agros & ſegetes loquitur: hæc mea caſtra ſunt, hic ager quem colo, hîc ſeges aliqua gloriæ, quam meto. Ordiamur. Cùm Louanium ſeditionibus, vt dixi, afflictum & paullatim vacuefactum eſſet, mercimonijs pleriſque in Angliam aut aliò dilapſis: miſeratio & cura Principem etiam noſtrum habuit primariæ vrbis inſtaurandæ, & aliâ aliquâ viâ frequentandæ. Hæc occurrit, quam in manibus tunc habebat. Præërat nobis *Ioannes* Dux, miti imperio: & cùm bella ceſſarent, artium amor ſubijt, & exemplum etiam, quod aliæ iam prouinciæ præbebant. *Coloniæ* enim & *Lutetiæ* Academia erat: cur non florens & copioſa hæc Belgica haberet? cur liberos ſuos magno impendio ad longinqua loca mitterent, prompto, ſub manu & oculis eos habere? Itaque voces iam & conſilia apud Principem: ac didici *Engilbertum Naſſouium*, in flagrante tunc gratiâ, & animi honeſtum, præcipuum auctorem fuiſſe, & *Ioannem* ad Academiam inſtituendam perpuliſſe. Vbi de re ſedit, de loco deliberatum eſt; & multi *Mechliniam*, aëre & munditie commendabilem, ſuggerebant: ſed vicit *Louanium*, præter miſerationis adſpectum, quem dixi, quòd ingenio loci, hominumque non alia vrbs aptior otio ſtudiorum videretur. Et benè iudicaſſe, quis non iu-

 dicat?

dicat?Situ quid ſalubrius, vel amœnius? Aër purus & ridens: loca paſſim vacua, & delectantia, prata, agri, vineæ, luci, & rus, vt ſic dicam, in ipsâ vrbe. Mœnia conſcende, & perambula: quæ ſubiecta facies? cuius frontem animumque non explicet iſta mirabilis ſimul, & delectabilis varietas? Hîc ſegetes, poma, vuæ creſcunt; hîc pecudes balant, aut mugiunt; ibi aues garriunt, & cantillant. Iam pedes, aut oculos extra mœnia effer. ſunt riuuli, aut flumen Dilia, vago flexu; ſunt villæ, aut Cœnobia; eſt ſuperbum illud Prætorium *Heuerléa*; arboreta, aut ſiluæ intermixtæ; & vbiquè meræ locorum deliciæ. Nam de hominibus, ciuibuſque, quid prædicem? Solem non videre magis ad humanitatem, & benignitatem factos. Appello vos, qui inſediſtis: probitatem, & candorem vidiſtis, officia, & alacritatem ad miniſtrandum. Itaque mirabile, & verum eſt, velut Homericam loton hîc eſſe; & qui ſemel guſtarunt, vix auelli, aut auulſos deſiderare identidem, & reſpectare. Hæc ipſi ſenſimus, hæc ab aliis audiuimus: & ô ſalue amœna, & amata nobis vrbs,

Saluete Athenæ noſtræ, Athenæ Belgicæ,
O fida ſedes artium, & fructu bona,
Lateq; ſpargens lumen & nomen tuum!
Te Gallus, & Germanus, & te Sarmata
Inuiſit, & Britannus, & te duplicis
Heſperiæ alumnus. quàm frequens frequentia
Stipauit olim, & aduenarum copia!
Quæ minuit aliquid ciuicus, fateor, furor
Et Mars cruentus: ſed fuêre, quis neget?
Et fructus etiam apparet. ô quot millia
(Ita dico) protuliſtis inſignes viros,

Auxi-

Auxilia vel conſilia publicæ rei?
Quot Famæ in æde conſecraſtis nomina,
Perennibus victura ſcriptionibus?
Et porrò proferetis, & ſacrabitis,
Si donat aliquam mitior pacem Deus.
Donabit autem. vota vos modò & preces
Concipite, & in partem aduocate Virginem,
Patrona quæ veſtra audit, & Dei parens.

CAP. II.

Martinus Quintus approbauit. Natalis Academiæ, & Lectionum.

SED hem, ne extra lineam me eiiciat affectus. AVD. Sæpè ſic eiiciat, & tu tales voces: ſed perge. LIPS. Decreto igitur iam de Academiâ, & de loco: viſum mittere legatos ad Pontificem, cuius veniâ & auctoritate opus erat ad inſtituendam grauiorum artium Scholam. Præërat tunc Eccleſiæ *Martinus Quintus*, è gente *Columniâ*: id eſt, primariâ Latij familiâ; & quæ bello ac pace inſignia lumina rei Chriſtianæ dedit. Sed hic Pontifex bonarum etiam artium ſciens & cupiens erat: eoq; faciliùs de Academiâ impetratum. Diploma datum eſt ſignatumque, anno ∞.CCCC. XXV. quod nobis conſtat, & hîc aſſeruatur: fruſtrà exteri ambigunt de anno ſequente. Poteſtatem faciebat amplam omne genus artium docendi, doctos producendi & titulis honoribuſque afficiendi: ſolâ tamen Theologiâ, reginâ ſcientiarum, exceptâ. Quid mouerit, neſcio: fortaſsè vulgare doctrinam eam & ſpargere, haud ex vſu cenſuit, neque

campum

campum nimis aperire diſputationibus & ſermonibus ſuper rebus diuinis. Quod tamen ipſe abnuit, ſtatim pòſt annuit *Eugenius Quartus*, quinto ipſo anno à Scholâ inſtitutâ: cùm ſuper hac re legatos ad eum *Philippus Bonus*, tunc noſter Princeps, miſiſſet. Nam *Ioannes* magno illi operi haud diu ſuperfuit; vix famam etiam, niſi ab eo, & diſcidio cum * vxore, habiturus. Sed à Diplomate primo impetrato, non ſtatim etiam lectiones habitæ, ne erretis: & reiectæ eæ in annum ſequentem, id eſt *vigeſimum ſextum*, fuerunt. Quid ita? credo, quia Scholæ cathedris ſedilibusque inſtruendæ; quia Doctores eligendi; quia ipſa iuuentus conuocanda erat. quod fecit publico edicto *Ioannes*, & in eo inuitat exteros & indigenas ad nouam Scholam: *in quâ*, inquit, *Doctores & Magiſtri lecturas ſuas, quilibet in ſuâ facultate, & alios actus Scholaſticos, ſecundâ die menſis Octobris, incohabunt.* Ecce, auſpicalem diem videtis, ipſo Duce ſic adfirmante: & hodie hæc Schola ſeruat, & illo exemplo, eo die lectiones quotannis renouantur, ſiue ipſo noſtrorum verbo, reſumuntur. Hoc ita verum videtur: tamen aliæ memoriæ, itemque diligens talium *Hadrianus Barlandus*, tradiderunt Septembri menſe initium factum, idque pridie *Natalem Diuæ Virginis*. Credo vtroſque vera dicere. ſed hos de auſpicijs primis loqui, id eſt, cùm velut in poſſeſſionem miſſi profeſſores ſunt, & oratio publicè habita eſt, magno Procerum conuentu (nam & id notant) perorante *Nicolao Prunio* Iuriſconſulto. Sed oratio tantùm: & lectiones dilatæ in ſequentem menſem, vt dictum.

* *Iacobâ*, Hollandiæ Comite.

CAP.

CAP. III.

Regimen Academiæ, Rector, Conſeruator, Promotor, Senatus. obiter & de Cancellario.

INITIVM Academiæ habetis: noſcite & faciem aliquam eius atque adminiſtrationis formam. *Rector* & *Senatus* ſunt qui regunt, & Dux *Ioannes* olim, monitu Pontificis, omne ius ſuum in eos contulit, ac liberam poteſtatem in Studioſos permiſit. *Rector* à Senatu Academico creatur, idque ſingulis ſemeſtribus, vt nunc res habet. Anteà reperio, trimeſtrem modò dignitatem fuiſſe, atque id duraſſe ad annum ∞. CCCC. XLVI. id eſt per viginti circiter annos. Atque inter primos illos lætis animi oculis vidi *Ioannem Eeckboutium*, nobilem virum, è maioribus meis: qui patris mei auunculus maior, in Burgundicâ aulâ poſteà vixit obijtque. Magna eſt hæc dignitas, & ſplendorem ei dant Accenſi, ſiue *Bedelli*, vt vocamus: quorum vnus, prælato grandi argenteo ſceptro ſemper præcedit & ducit, famulis ſequentibus; interdum & *octo* præëunt, cum ſuis quiſque ſceptris, ſed in ſollenni proceſſione, aut die feſto. Obuertunt omnes ora, venerantur & cedunt: atque alius quiuis honor faſces huic ſubmittit. Dicámne etiam? ſed narrantium fide. aiunt *Carolum Quintum*, Imperatorem illum verè Auguſtum, cùm fortè hîc eſſet, loco ceſſiſſe, & latus Rectori texiſſe. Magna humanitas, ſi non debuit; magna, etiamſi debuit. Ampliùs, inſigne poteſtatis purpuram geſtat, & in humeros extenſam epomidem reijcit, cuius oræ pellibus variegatis prætexuntur.

N Capu-

Caputium vocant, nec abs re: nam olim caput eo velare ſolent, & ſic geſtare. Hoc palàm liquet ex Pontificio diplomate, in quo Rector deſcribitur & ornatur: eſtque à Principum imitatione & exemplo, quorum talis ille olim cultus. Hic Rector, vt tetigi, ius omne in Scholaſticos habet, cauſſas audit, decídit, mulctat, punit. Cui rei *Promotor* etiam eſt (ſic Prætorem noſtrum appellamus:) qui iubente aut conſentiente Rectore, neque aliter, manus inijcit, in cuſtodiam & vincula etiam ducit. Grandioris noxæ conuictos punit, vel capite, ſi viſum eſt: ſed raro viſum: & omnis iſta iudiciorum ſeueritas in pecuniarias ferè mulctas deſinit; mitigatque crimen vel ætas adoleſcentiæ, vel & fauor qui ſtudijs debetur. AVD. Ita diſcimus. ſed inuiſum hoc *Promotoris* nomen vnde ductum? LIPS. Neque ego ſatis ſcio. an quia ius promouet, & lites intentat? vndeunde, de munere conſtat: & in eius æui vocibus nec Varro ſatis Latinos fontes indaget. Barbara multa ſunt, ab Italis aut Gallis inuecta: quod notare potuiſtis & in *Bedellis*, quos ſcitiùs alij putant dicere *Pedellos*. AVD. Alia etiam quæſtiuncula: recens ego à Batauis ſum: neque Rectoris ibi tam magna & mera poteſtas. Apud vos autem hoc ambigo. ſi ciuis cum Studioſo agat, aut contrà, quod forum aut iudex eſt? LIPS. Diſtinctè dicam. ſi ciuis agit, rei forum ſequitur, id eſt ad Rectorem venit: ſi ſtudioſus in ciuem, aliud huic rei tribunal repertum eſt, neque ad vrbanum aut ſæcularem magiſtratum itur. Eſt enim *Conſeruator* (nomen illi, quia iura noſtra tuetur & ſeruat:) qui tribunal ſuum habet, & Adſeſſorem iuris peritum, ad quem cauſſæ hæ tales conijciuntur & aguntur. Imò licet

ad

ad eum è totâ Brabantiâ euocare, etiam æs aut aliud debitum petere: magno ſtudioſorum commodo, qui domo ſe, aut certè opido, non mouent. Quid ſi aliquis non pareat? dices. Scito igitur Eccleſiaſticum hoc tribunal eſſe, & ideò telum aut fulmen *Excommunicationis* poſſe exſerere: quod item Rector. Qui autem & hoc contemnunt, in eos Iudex à ſæculo aduocatur. Singulare hoc ius eſt, & olim ac nuper (ego vſus ſum, & ſcio) latè obtinuit: nunc peruicaciâ opidorum, quæ ſuos tuentur, itemque remiſſione aut frigore noſtrorum, reſtringitur: & cauſſas alias non dico. Si tamen ſic pergitur, breui non niſi nomen & memoria eius erit. Huic muneri ſolet præfici aliquis Antiſtitum, & ferè *Abbas Gertrudanus*, qui in vrbe agit. Eſt & alius in Academiâ honos, ſuper illum *Conſeruatoris*, quem *Cancellarium* dicunt. Is iuriſdictione abſtinet, dumtaxat titulos & honores, exactis ſtudiorum ſpatijs, auctoritate Pontificiâ confert: dico *Magiſterij*, *Licentiæ*, *Doctoratus*, vt Academiarum mos nunc habet. Hoc munus vindicat *Præpoſitus Diui Petri*, & illo abſente *Decanus*: ac proximum à Rectore in conuentibus publicis locum tenet. Dixi regimen & capita: ſed *Senatum*, qui omnia adgubernat, quem appello? Quinque claſſes, ſiue vt loquimur *Facultates*: *Theologiæ*, *Iuris Canonici*, *Iuris Ciuilis*, *Medicinæ*, *Artiúmque*. In has Doctores omnes veniunt, adſciſcuntur & aliqui non doctores, vt prudentia aut vſus ab ijs ſuadent: in illam autem *Artium* præcipui è Magiſtris. Hæc & *Decanum* habet, ſeorſim in conſeſſibus honeſtandum. Hic Senatus Rectorem, vt dixi, creat: idem omnia moderatur & temperat, & *Re-*

ctor etſi nomen magnum, tamen potentiâ ferè vt Venetorum Dux eſt, & à Senatu ſuo pendet.

CAP. IV.

Halæ noſtræ, ſiue Scholæ publicæ: item Pædagogia, & Collegium trilingue.

HÆC adminiſtratio & regimen eſt Academiæ: quæ ſtudiorum ratio, fundamenta, aut adiumenta, dicam. Primùm, eſt publicus locus, vbi tres primariæ ſcientiæ docentur, *Theologia, Iuriſprudentia, Medicina:* prima, inferiùs; ſupernè duæ reliquæ; & ſunt auditoria in vniuerſum quinque. Ædificium vetus eſt, nec huic vſui primò ſtructum: ſtructum autem lanificibus, cùm ij in flore eſſent, anno ∞. CCC. XVII. quod duplex inſcriptio parietibus inſerta docet. Vocant *Halas*, vt ſolent iſta hominum aut mercium receptacula: liceret Latinè *Baſilicas* dixiſſe. Vt autem nunc vſus eſt, *Athenæum* appellemus; & huic rei, id eſt auditioni, præcipua membra adaptarunt. Scitis etiam me ibi docere, & Hiſtorias aut antiquitates explicare. Sed præter hunc locum, qui liberis auditionibus ſeruit (nemo enim adigitur) ſunt etiam *Pædagogia* quattuor, vbi ſtrictior diſciplina, & pueri vel adoleſcentes in primis artibus, atque ipsâ Philoſophiâ maximè, inſtituuntur. Egredi, aut abeſſe, ſine veniâ non fas: & pręceptores ius ſuum tenent, & tempus non temerè diſpenſant. Sunt ea quattuor, *Lilium, Falco, Caſtrum, Porcus:* ita enim nomina ab inſignibus ſuis habent. Denique tertius eſt locus, linguarum notitiæ deſtinatus, quem à re vocant *Collegium trilingue:*

linguæ: nam *Hebraica*, *Græca*, *Latina* illîc præceptores ſuos habet. Alio nomine *Buſlidianum* dicitur, nimirum ab auctore *Hieronymo Buſlidio*, Præpoſito Arienſi, gratioſo apud *Carolum Quintum* viro, & qui moriens opes ſuas in hos ſtudiorum vſus reliquit. Viros aliquot inſignes, & Profeſſores habuit: inter eos *Petrum Nannium*, qui alios poſt ſe, vt meum iudicium eſt, reliquit, & fortaſſe relinquet. At nunc iacent ibi omnia & ſilent: heu tempora; an & heu iudicia dicam? ſed refræno. AVD. Non ego, & publicum deſiderium votumque eſt, præſertim Græcæ linguæ. Quando habebimus? LIPS. Tempeſtiuitas exſpectanda eſt: tamen & ego eos qui præſunt hortor intendere, & illud Tertulliani ſeriò cogitare: *Litteraturam, inſtrumentum eſſe ad omnem vitam*. Vetus etiam verſiculus eſt, De Idolat.

Διπλῶν ὁρῶσιν οἱ μαθόντες γράμματα.
Qui litteras didicêre, bis tanto vident.

CAP. V.

Collegia alendæ iuuentuti, Theologiæ, Iuris, miſcella.

PERGAMVS. nam & aliud Collegiorum genus eſt, vbi non tam docetur, quàm alitur iuuentus, & ſubſidia ſtudiorum in certos annos habet. Pulchrum inuentum, & quod in Angliâ magnificè vſurpatur: neque credam in orbe terrarum ſimile eſſe, addam & fuiſſe. Magnæ illîc opes & vectigalia: verbo vobis dicam? vnum *Oxonienſe* collegium (rem inquiſiui) ſuperet vel decem noſtra. At nos plura, & ſparſa habemus: primumque

omnium inſtituit, quod *Theologorum* dicitur; *Ludoui-cus Rÿckius*, vir hîc Patricius & Principis Quæſtor. Ipſe, inquam, inſtituit anno ∞. CCCC. XLII. ſed alij auxerunt, & fundamentis ab eo iactis, vt ſic dicam; ſuperſtruxerunt. Diuiſum eſt, & vt facilius regimen eſſet, alterum factum, quod *Paruum* appellant. Accepi *Beſſarionem* Cardinalem (ô magnum in Græcis virum!) hîc fuiſſe, & hoſpitio exceptum, memoriam ſui reliquiſſe, Biblia manuſcripta. Id fuit anno ∞. IↃ. XIII. cùm Legatus à S. Sede in Belgium eſſet. Eminet ijſdem Theologiæ ſtudijs dicatum, *Collegium Pontificium*, ab auctore *Hadriano Sexto*, poſteà Pontifice: ſed cùm cœpit, Decanus hîc in æde Diui Petri erat. Alij etiam auxerunt; & induſtriâ ac probitate Præſidum incrementa cepit, ac nunc capit. Alia ſunt, ſacrata ſacris etiam ſtudijs, ſed minora: & ſatis ſit in deſcriptione vrbis, breuiculo inſeruiſſe. At in iure primum fuiſſe opinor, quod *Diui Iuonis* titulo dedicarunt, & *Collegium Iuris* appellarunt. *Robertus à Lacu* præcipuus auctor, alijque deinde ſtudij eius Anteceſſores, anno ∞. CCCC. LXXXIII. Succeſſit *quadriennio* poſterius *S^cti Donatiani*. quod nomen ita habet, quia primus auctor, *Antonius Haueron*, Præpoſitus eius ædis *Brugis* erat. Ille cœpit, & domum ac vectigalia aliqua dedit, ſed tenuiter: poſteà *Ioannes Carondeletus*, Epiſcopus Panormitanus, apud Cęſarem gratioſus, reparauit, ornauit, auxit, ſic luculentè, vt meritò alter conditor habeatur. Eſt & tertium *VVinckelianum*, Iuri dicatum, etſi (quod mireris) à Doctore medico *Ioanne VVinckelio*, anno ∞. IↃ. LII. Ab his exemplis alia ſucceſſerunt, aut & quædam præiuerunt: ſed lon-

gum

gum ſit referre, nec poſſim niſi referre. Duo tamen ſunt ædificijs conſpicua, *Sabaudianum*, & *Dalianum*: atque illud iuuentute etiam frequens ſatis eſt, & floret; hoc modicè, ſed ob ſplendorem Princeps ſibi in Palatium lêgit & huc veniens eò diuertit. Quid ſileo? nouum iſtud *Leodicenſe*? pecco. Etſi enim perfectum non eſt, tamen affectum, & ſurgit auſpiciis Ser^mi ERNESTI BAVARI, magnanimi Principis, & litterarum velut parentis. Inter magna erit, ſumma manus ſi imponitur, & multam frugem SEMINARIVM hoc feret: vt imponatur voueo, & hanc quoque gloriam faueo Eburonum amicæ genti.

CAP. VI.

Vetus Academiarum ſpecimen in Oriente, itémque Aethiopiâ, Africâ, Nouo orbe.

De Academiâ, mei iuuenes, alia non habeo quæ vtiliter dicam. AVD. At ego, quod quæram. Scire lubet, & ſæpè cupido fuit, an & antiquitùs in Græciâ aut Latio Academiarum iſte mos, & tali diſciplinâ atque exercitio habita iuuentus? LIPS. Fuit, & non fuit. Loca habuiſſe ſtudijs deſtinata, id verum eſt; talibus ſtudijs haud prorſus, neque hac item facie aut formâ. Longiùs repetam, & peregrinabor paulliſper, iucundâ recordatione, per orbem terræ. In Oriente, vnde omnia bona & pulchra, reperio Academiam in Iudæâ fuiſſe, quæ *Dabir* dicta, & priùs vocabatur *Cariatſépher*, id eſt *ciuitas litterarum*. Græca Biblia, Τὸ δὲ ὄνομα Δαβείρ. ἦν πόλις γραμμάτων τὸ πρότερον. Sed & opidatim præterea Scholas habebant, quas ſuo nomine *Batte Midras* vocabant Ioſue cap. XV. & XXI.

bant

bant (à peritis ſic accepi) inſtituendæ pueritiæ. In Ægypto olim *Saïs* & *Heliopolis* fuêre, & artium ibi doctores Sacerdotes. Homerus eò diſcendi cauſſâ, Solon, Thales, Plato, alij iuerunt: & ſacræ litteræ palàm, *Moyſen inſtitutum omni diſciplinâ Ægyptiorum*: ergo loca fuêre, vbi docerentur. Inter quæ *Alexandria* poſtmodum eminuit, & iam à conditore illo cœpit. Multa exempla, ſed illuſtre de *Iulio Cæſare*: qui cùm poſt Pompeij necem eò veniſſet,
11. Ciuil. τὴν πόλιν περιϊὼν, ait Appianus, τοῦ κάλλους ἐθαύμαζε, καὶ τῶν φιλοσόφων μετὰ τοῦ πλήθους ἑστὼς ἠκροᾶτο: *vrbem circumiens, mirabatur pulchritudinem, & ſtans inter plebem Philoſophos audiebat*: nempe in publicis auditorijs & gymnaſijs. Sacras etiam ibi litteras ab antiquo floruiſſe, Euſebius Cæſarienſis docet, vbi de *Pantæno*.
Lib. v. Eccleſ. Hiſt. *Docebat is*, inquit, *Alexandriæ*, ἐξ ἀρχαίου ἔθους τοῦ διδασκαλείου τῶν ἱερῶν λόγων παρ' αὐτοῖς συνεστῶτος, ὃ καὶ παρ' ἡμᾶς παρατείνεται: *cùm ex antiquo Schola illìc conſtituta eſſet ſacrarum litterarum, quæ & ad noſtra tempora peruênit.* Viguit & Medicina, ex Ammiano, & quidem eximiè: *adeò*, inquit, *vt pro omni experimento ſufficiat medico, ad commendandam artis auctoritatem, ſi Alexandriæ ſe dixerit eruditum*. Oſtendit idem ſcriptor, *in eâdem vrbe doctrinas varias ſemper floruiſſe*: donec *Aureliano* imperante ciuilibus diſſidijs concuſſa, *amiſit regionis maximam partem, quæ Bruchion appellatur, diuturnum præſtantium hominum domicilium*. Igitur is locus fuiſſe videtur, vbi auditoria, & domicilia doctorum: etſi mox reſurrexiſſe iterùm ſtudia oſtendit. Certè Gregorius Nazianzenus, ἐργαστήριον πάσης παιδείας, *officinam omnis doctrinæ*, appellat: & diu pòſt (id eſt ante an-

te annos CCCC. & quod excurrit) *Beniaminus* Iudæus ſcribit, *ſe extra vrbem ædificium vidiſſe magnum & ſpatioſum, quod fuiſſe dicebatur Ariſtotelis* GYMNASIVM, *Alexandri præceptoris: in quo* VIGINTI *ferè Scholæ ſunt, à* TOTIVS ORBIS *hominibus olim frequentatæ.* De Ariſtotele, remitto: reliqua veritatem habent. Iam in alio Oriente, item Scholæ. De *Indis*, certum eſt Brachmanas & Gymnoſophiſtas fuiſſe, & cœtus ſuos docendi diſcendique habuiſſe. Manent hodieque, & nomen ipſum *Brachmanum* durat. At in *Iaponiâ*, *Bonzij* ſunt: & ij magnos diſcentium cœtus in primarijs opidis habent, & legi, qui cum Pariſienſi aliquâ Academiâ componant. Quid in Africâ? omitto *Abyſsinos*, quos qui nuper luſtrarunt, aiunt iuuentutem litteris & Philoſophiâ imbui, & nouo nobis more, ad Scholas ire in elephantis. Sed de viciniore *Africâ*, certum eſt olim ſtudia viguiſſe, & vel *Carthago* illa Romæ æmula dicet. Apuleius atque alij de eâ: ſed de ſuo etiam æuo Auguſtinus: *Duæ vrbes litterarum Latinarum artifices, Roma atque Carthago.* Iam diu pòſt lego, in Mauritaniâ *Al-manZorem* regem, ijs propagandis, in opido *Maroco* ſuperba ædificia inſtituiſſe: de quibus *Ioannes Leo* teſtis atque arbiter oculatus: *Templum* eſſe, *quo maius vix reperiatur in toto orbe: in cuius Porticu centum circiter librariorum officinas, itemq́ alias totidem è regione fuiſſe. Prætereà, Collegium ibi nobiliſsimum, in quo triginta Aulæ, ſiue Atria, & in medio vnum ampliſsimum: vbi legere publicè ſolent, dum vrbs ea, & ibi litteræ, florebant.* Sed hæc omnia perijſſe, vel certè vacua & ſine vſu, iam ſuo æuo (*Leonis Decimi* Pontificis) fuiſſe: & quod reliqui, *Feſſam* migraſſe. *In hac ipsâ Feſsâ,*

O ducen-

ducentas ferè numerari Scholas,quarum qualibet formam habet ampliſsima Aula: & in ambitu diſpoſiti gradus, quibus pueri ceu ſedilibus vtuntur. Dicit prætereà,& *publicas Scholas* eſſe, quas aliter tamen non deſcribit. Item, notabile: præmia fuiſſe etiam Poëtis. atque eos ſolere, certo anni tempore (quamdiu reges ex *Marinorum* familiâ imperarunt) in regiam venire, ibi carmen è loco eminentiore, præſente rege alijsque, vt in theatro recitare: & qui victor iudicatus eſſet, *equo inſigni donari, item ancillâ fæminâ, centum aureis, & veſte quâ rex indutus tum fuiſſet. Ceteris etiam omnibus, qui certaſſent, quinquaginta aureos adnumeratos.* Conſiderate, magnus ingeniorum honos & excitatio fuit: vbi in noſtro æuo aut orbe reperienda? Quid etiam? ad Nouum orbem ibo? Sanè ibi barbaries: ſed tamen apud Mexicanos lego, *Scholas in Templis fuiſſe; & ad eas, diuites præſertim nobilésque, filios ſuos miſsitare ſolitos ab anno ætatis quinto: vbi à præceptoribus ſuis docebantur, coërcebantur, neque egredi fas erat. Et ad vſum iuuentutis huius, terra & agri erant, è quibus fructus & annonam colligebant.*

Lupus Gomara.

CAP. VII.

Idem in Græciâ, Aſiâ, Italiâ, & Roma.

AD notiora, & propiora venio. Et de *Græciâ*, quis ambigit? aut quis neſcit, acceptâ ab Orientalibus doctrinâ, non ibi ſolùm profeminaſſe, ſed in Aſiam, Italiam, Galliam, Hiſpaniam, Siciliam propagaſſe? Ita res eſt: & vbicumque Græcanicæ coloniæ, cœtus ſtatim & exercitia doctrinæ. In ipsâ Græciæ *Bœotiâ*, vetuſtam Scho-

lam

Iam reperio *Mycaleſsi* : quam Thucydides fuiſſe oſten- Lib. VII.
dit Peloponneſiaco bello. Narrat vrbem eam ex impro-
uiſo à Thracibus captam, & inter clades præcipuam fuiſ-
ſe, quòd ἐπιπεσόντες διδασκαλείῳ παίδων (ὅπερ μέγιστον ἦν αὐ-
τόθι, καὶ ἄρτι ἔτυχον οἱ παῖδες ἐσεληλυθότες) κατέκοψαν πάν-
τας: *incidentes in ludum litterarium (qui* MAXIMVS *ibi
erat, & pueri etiam paullò antè ingreſsi) omnes interfece-
runt.* Sed hanc & alias vetuſtate, opinor, certè celebritate
& gloriâ, *Athenæ* ſuperarunt. de quibus Iuſtinus: *Litte-
ræ ac facundia, & hic ciuilis ordo diſciplinæ, velut* TEM-
PLVM *Athenas habent*. Adeoque ſuper reliquam Græ-
ciam fuerunt, vt Philo ſcitè ſcripſerit: Ὅπερ ἐν ὀφθαλμῷ
κόρη, ἐν ψυχῇ λογισμός, τοῦτ᾽ ἐν Ἑλλάδι Ἀθῆναι: *Quod pu-
pilla in oculo, in animâ mens ſiue ratio, hoc in Græciâ A-
thenæ*. Atque alius breuiter, Ἑλλάδος Ἑλλάδα, *Græciæ
Græciam*, eas dixit. Hanc vltrà laudare aut deſcribere, ſit
Soli lucem dare: fatum eius deplorandum eſt, quòd iam-
tum *Syneſij* tempore (ſub Arcadio & Honorio vixit) *nil* Epi. cxxx-
niſi mellis ferè opifices illic agerent, bonâ omni arte in ex- VI.
ſilium pulsâ. Nunc autem vicus eſt, & pauculæ etiam
domus. Poſt Athenas, *Rhodus* in famâ & frequentiâ ma-
ximè fuit: & celebres in Aſiâ vrbes, *Epheſus*, *Tarſus*,
Mitylenæ, & quas longum ſit numerare. In Italiam ve-
nio, atque ibi ſtatim *Thurij* occurrunt. quorum legiſla-
tor magnus ille *Charondas*, inter alia ſciuit, τῶν πολιτῶν
τοὺς υἱεῖς ἅπαντας μανθάνειν τὰ γράμματα: *Ciuium* OMNES Diod. lib. XII.
filios diſcere litteras. Et quia videbat fore, vt pauperes in-
opiâ fortaſſe non poſſent; amplius ſtatuit, *vt è publico
ciuitatis ærario honoraria præceptoribus ſoluerentur*. Di-
gna lectu, quæ in laudem eius inſtituti Diodorus pruden-

ter adiungit. Occurrit in eâdem Italiâ *Heraclea, Metapontus*, & *Croto*; vbi Pythagoras etiam ille (ait Liuius) *cœtus habuit iuuenum, æmulantium ſtudia doctrinæ*. Iam in Italiâ interiore *Faliſci* fuerunt, & nota eorum Schola perfidiâ magiſtri, & generoſo Camilli facto. Nec longè *Gabij*: quò, vt ad publicum ludum, ablegatos Romulum & Remum Dionyſius ac Plutarchus faciunt, ibíque *inſtitutos Græcanicis litteris, item muſicâ, & tractatione armorum*. Quid *Tuſculi*? Liuius apertè, in Dictatoris Romani ingreſſu, *ludos litterarum ſtrepuiſſe diſcentium vocibus*. Sed ipſa iam *Roma* me vocat, illæ Athenæ, vt ſic dicam, noſtri Occidentis. Ea enim vrbs, poſtquam ipſa litteras accepit, ſtatim vnà cum imperio diffudit & ſparſit in has omnes terras. Accepit autem paullò poſt Punicum primum bellum; cùm *L. Liuius poëta docere fabulas Romæ cœpit*: & ſub idem tempus *ludum aperire, ac mercede Grammaticam docere Sp. Caruilius, qui libertus Sp. Caruilij erat, eius qui primus Romæ ab vxore diuertit*. Ita palàm Plutarchus in Romanis Quæſtionibus, & Caruilij huius æuum (ex Agellio, Valerio, alijs) eſt quale iam dixi. Tamen Suetonius in hæc pugnare videtur: qui libello *De Grammaticis*, vbi in ætatem eorum inquirit, *Primus*, inquit, *quantum opinamur, Grammaticæ ſtudium in vrbem intulit Crates Mallotes, qui miſſus ad Senatum ab Attalo Rege, inter ſecundum ac tertium bellum Punicum, ſub ipſam Ennij mortem*. Pugnare, inquam: ſed *opinari ſe*, dicit, ſignificatque alios aliter tradidiſſe. Id quidem eius æuum *ſexaginta* ampliùs annis poſterius ſit: nec mihi perſuadeat Suetonius, cùm & *Næuius* fabulas diu antè dederit, & verſus ſcripſerit *Ennius*: & probabile,

Agellius lib. XVII. Noct. cap. vlt.

bile, cùm fructus iam eſſent, inſtitutores, &, liceat, ita dicere, cultores fuiſſe. Minùs à priore ſententiâ *Licinius Porcius* abit, cuius hi verſus:

Punico bello ſecundo, Muſa pennato gradu,
Intulit ſe bellicoſam in Romuli gentem, feram.

Significat celeri paſſu, & velut curſu, Muſam & litteras tunc ingreſſas: & ita fuit. AVD. Quid ergo? non iam antè Romę ludos palàm Liuius agnoſcit, vbi de Virginiâ? *Virgini*, inquit, *venienti in forum (ibi namque in tabernis litterarum ludi erant) miniſter Decemuiri manum inijcit.* Lib. III. Idem Dionyſius: & ſuprà, loca à te laudata. LIPS. Ludi fuêre, ſed litterarij, id eſt in quibus legere & ſcribere, nec vltrà, docebantur. Ij doctores, *Grammatiſtæ* Græcis dicuntur, nobis *Litteratores*: at *Grammatici* nomen honeſtius, & plura complectitur, & Poëtas atque Hiſtoricos illuſtrat & docet. Ij Latinè *Litterati* appellabantur. Qui ſtatim ſub bellum Punicum ſecundum Romæ ſic increuerunt, vt *temporibus quibuſdam* (verba Suetonij) *ſuper viginti Grammaticorum celebres Scholæ fuiſſe in vrbe tradantur.* Addit, *ne clariſſimos quidem viros abſtinuiſſe, quò minùs & ipſi aliquid de eâ arte ſcriberent.* Neq; longè pòſt *Rhetores* & *Philoſophi* Romæ: denique omne genus doctrinæ, quod ingenuum hominem deceret. AVD. Iterùm de Rhetoribus ambigo. nam in Chronico Euſebiano diſertè: *Primus Quinctilianus publicam Scholam Romæ, & ſalarium è fiſco accepit*: idque in ęuo Domitiani. LIPS. Quid velit Euſebius, non planè ſcio. ſi de *publicâ Scholâ*, id eſt in quâ publicè doceretur; errat, & Suetonius reuincit, qui de *Epidio Rhetore*: *Ludum docendi aperuit, docuitq́; inter ceteros M. Antonium, & Auguſtum.*

Idem in pluribus alijs certum verumque eſt, publicè docuiſſe: vel ipſum Suetonium in *claris Rhetoribus* vide. Sed hoc opinor Euſebiū voluiſſe, quòd publicè data ei Schola fuerit, itemque ſalarium: at alij priuatim alibi ludum aperiebant, & mercedes à diſcipulis capiebant. Sanè *Veſpa-* Cap. XVIII *ſianus* (vt idem Suetonius de illo) *primus è fiſco Latinis* * Bis mille & quingentos Philipp. *Græcisq́; Rhetoribus annua* centena conſtituit*. Atque inter iſtos primos, potuit Quinctilianus eſſe. Honorem quidem *Iulius Cæſar* diu antè habuerat: ſed honorem. atque Iul. cap. XLII. is (iterùm Suetonius) *omnes medicinam Romæ profeſſos, & liberalium artium doctores, ciuitate donauit*. Ciuitate, ſed non ſtipendio: obſeruate. Primus ergo Veſpaſianus, ſed Rhetoribus: addidit *Philoſophos* M. Antoninus Pius, & liberalitatē etiam per prouincias diffudit. *Rhetoribus & Philoſophis*, ait Capitolinus, *per* OMNES PROVINCIAS, *& honores & ſalaria conſtituit*. Quæ ſalaria prouincialia (nam in vrbe Veſpaſiani ſtatutum fortaſſe tenuit) fuiſſe * Nobis mille quingenti Philippici. *ſexcentos Rom. aureos*, ſiue Latinè efferendo, * *ſexagena ſeſtertia*, obſeruauit doctiſſimus Caſaubonus è Tatiano. qui philoſophos auaritię increpans, *tantum*, inquit, *à contemptu opum abſunt*, ὥστε παρὰ τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως ἐτησίους χρυσοῦς ἑξακοσίους λαμβάνειν τινάς: *vt à Romano Imperatore quidam illorum ad ſexcentos annuos aureos accipiant*. Quidam, neque opinor omnes: & Luciani notabilis locus eſt, qui huc facit. In *Eunucho*, vbi Philoſophos ſolens ſugillat, ait obijſſe diem aliquē ex Peripateticis doctoribus, in cuius locum alij (inter eos eunuchus quidam) ſubrogari contendebant. Nec immeritò, inquit. *nam ſtipendium grande ab Imperatore conſtitutum erat ſingulis Philoſophorum generibus*: & quod illud? *decem millia drachma-*

rum in ſingulos annos. Ecce, minus illo quod è Tatiano dictum eſt: & ſunt hæc ſaltem Romano ſermone, * *quadragena ſeſtertia*. Variaſſe igitur videntur, & certum eſt: ſiue ab ingenio Principum, ſiue à meritis doctorum. Inter quos ſiquis excellens, longè amplius ſanè, ſed extra ordinem, capiebat. Tale de Eumenio, qui vel * *ſexcenta* videtur tuliſſe. Ipſe in *Oratione pro Scholis* profitetur, *ſalarium ſe accipere à liberaliſsimis* * *Principibus, in ſexcenis millibus nūmmûm*. Et ea dictio ac ſcriptio ter iteratur, in vetuſtis etiam libris. Cur diffidimus, aut reſcribimus? Laudat *liberalitatem* Principum: & ipſe antè in dignitate Palatinâ, & *Magiſter memoriæ* fuerat; atque extra ordinem electus Scholæ huic inſtaurandæ; cur non plus aliquid, imò largiter, acceperit? Alij tamen *ſexagena* hîc reſcribunt (quem dixi, Caſaubonus:) alij ad vnam donationem referunt, Eumenio ipſo (qui *Salarium* appellat) abnuente. Vtcumque hoc habuit, olim ijs honores & præmia: atq; illud ab *Hadriano* benigniſſimè, quòd *Doctores, qui profeſsioni ſuæ inhabiles videbātur* (æuo, aut morbo) *ditatos honoratosq́, à profeſsione dimiſit*. O bonum factum! & cur non, vt militibus, emerita ſua ijs eſſent? Manſerunt ſtipendia iſta ad Symmachi æuum (*Valentiniani, Theodoſij, Arcadij* Principum:) cùm rebus labentibus, artiumq́ue etiam contemptu, *Romanæ iuuentutis magiſtris*, inquit, *detracta ſunt ſubſidia ſollennis alimoniæ*. Quę tamen poſteà reſtituta dicas: certè ſub *Athalarico* Gothorum rege habuerunt, cuius pulcherrima & digna legi epiſtola eſt apud Caſſiodorū, iubentis *ſine dedu*ctione ea ſolui, & *ſemeſtribus etiam ſingulis*. O Gothos iam nō barbaros! & alia multa laudabilia eorū tunc legas.

* Mille Philippici.

* Quindecim millia Philipp.

* Diocletiano & Maximiano.

Sym. lib. v. epiſt. xxxiii.

Lib. ix. Epiſt. xxi.

CAP.

CAP. VIII.

Idem in Prouincijs, & Galliâ noſtrâ: nec tamen eadem planè cum hodiernis Scholis facies.

ROMÆ igitur iſta: ſed ſtatim à capite in reliqua imperij membra hæc cura & amor diffuſa. Ecce in Hiſpaniâ, quæ inter primas Prouinciarum adita & intrata Romanis, probabile *Emporijs, Rhodæ, & Sagunti* fortaſſe fuiſſe: quæ opida Græcanicæ originis, cur non inſtituta & artes habuerint Græcorum? Et vt non ibi, certè *Oſcæ* (quæ duplex fuit, in Tarraconenſi & Bæticâ: ſed hanc ego Bæticæ accipiam) *Oſcæ*, inquam, *ludum publicum Græcis Latiniſq, litteris Sertorius*, animoſus ille exſul, *aperuit, & Hiſpanorum eò nobiliſsimos liberos conduxit, inſtituit, ſtipendijs è publico datis.* Diſertè hoc factum eius Plutarchus prodit, & laudat: & quid facturum talem in pace autumemus, qui iſta in bello; quid Principem aut potentem, qui exſul concepit? At Suetonius etiam hanc diffuſionem indicat, & ad Galliam noſtram mox deriuat. *Tradunt*, inquit, *L. Apuleium* (Grammaticũ) *ab Eſicio Caluino Equite R. prædiuite quadringenis annuis conductum ad docendum. Nam in prouincias quoque Grammatica penetrauerat, ac nonnulli de notiſsimis doctoribus peregrè docuerunt, maximè in Galliâ Togatâ.* Apuleius ille inter primos Grammaticos fuit: & extra Romam alibi docuit, tali illâ mercede annuâ, quam corruptè legi tamen mihi eſt certum. Nam ſcribendum, *quadragenis*: qui ſunt ipſi *mille Philippéi* noſtri. Alia ſumma exorbitat, & eſt equeſtris cenſus. Addit Suetonius in *Galliâ*

liâ Togatâ increbuiſſe : & verum eſt,ac pulcherrima ibi ingenia, *Catullus, Liuius, Plinij, Tacitus* noſter : ſed & *Mediolanum* ſcholam ſtatim aperuit, quæ grandis pro vrbe fuit. ad quam & *Diuus Auguſtinus* docendi cauſsâ euocatum ſe ſcribit, *impertitâ etiam publicâ euectione:* id eſt, curſu publico, & eius gratuitâ exhibitione. Iam in eâdem Galliâ, quis neſcit *Maſſiliam* fuiſſe, illam, vt Tacitus dixit, *ſtudiorum magiſtram?* Quis *Auguſtodunum, Burdigalam, Toloſam?* & locis pluribus *viguêre ſtudia,* ait Ammianus, *laudabilium doctrinarum, incohata per Bardos, & Eubages, & Druidas.* Ad quos vltimos, ait Cęſar, *magnus adoleſcentium numerus concurrebat, diſciplinæ cauſsâ.* En, veſtigia vbique Academiarum, & ab antiquo: ſed ſæuitiâ temporum deinde, & barbarie inuadente, oppreſſa. adeò, vt laus hæc *Carolo Magno* ab Annalium ſcriptoribus iure tribuatur, vindicaſſe doctrinam, & litteras in Galliam poſtliminio reduxiſſe. Ille enim *iterùm à Româ artis Grammaticæ, & Computatoriæ, magiſtros ſecum adduxit in Franciam, & vbique ſtudium litterarum expandere iuſsit. Ante ipſum enim Dominum regem Carolum, in Galliâ nullum ſtudium fuerat liberalium artium.* Ab illo auctore Pariſienſis Schola, mater pænè dicam ceterarum: etſi *Bononia* antiquior eſſe iactat, & à *Theodoſio* Imp. ſed documentis parùm certis. Et loquor iam de Scholis, in hunc ferè noſtrum morem diſpoſitis & ordinatis. Quæ, incredibile eſt, quàm in Germaniâ pullulauerint: & illa regio, in quâ, Taciti etiam ætate, *litterarum ſecreta viri pariter ac fæminæ ignorabant,* pænè plures nunc Academias habet, quàm reliqua Europa vniuerſa. Sed ſatis ſit huius excurſus: & de hodiernis Academijs

Lib. v. Confeſs. cap. XIII.

Annales à Pythæo editi.

mijs ſeorſim etiam libri exſtant: eos videte. AVD. Exſtant: ſed in formâ & ordine an veteres illæ cum noſtris conuenerint, nondum à te dictum. LIPS. Scilicet non conueniſſe. Illæ Eloquentiam & Philoſophiam, duo præcipua ſtudia habebant: noſtræ Theologiam, Iuriſprudentiam, Medicinam. Illę doctores nullos, niſi à re & merito, ſciebant: noſtræ titulos & honores ſuos habent, ac donant. In diſcipulis etiam, Collegia aut alimenta non video: niſi quòd obiter in *Alexandri Seueri* vitâ apud Lampridium, *Doctoribus auditoria & ſalaria decreuiſſe, & diſcipulos cum annonis, pauperum filios, modò ingenuos, dari iuſſit.* Sanè ibi annonæ & alimenta pauperum ſunt, ſed neſcio an poſt ipſum (imò non puto) diuturna. Fuit & Alexandriæ *Muſéum*, ſed viris doctis inſtitutum: pulcherrimo inuento, & quod dilaudaui ac propoſui in libello *De Bibliothecis.* At cui bono? pauci legunt, pauciores attendunt: & mihi credite, pigere incipit ſalutarium monitorum, quæ ſuggerimus, quo, niſi conſcientiæ, fructu? Neglectus optimarum rerum eſt, imò contemptus: & breui de bonis honeſtisque licebit dicere, *Vixerunt.*

CAP. IX.

Loca ſuburbana percurſa, & deſcripta, id eſt tria Cœnobia.

SED finem denique ſermoni noſtro imponamus: nec vos vltrà abducite, rogo quæſoque. Nam ad plenam vrbis deſcriptionem ſuburbana dumtaxat iſta loca pertinent, quæ breuiter perſtringam. Eſt *Bancum* illud, quod videtis ad læuam, ipsâ viâ Bruxellenſi, teli iactu à

portâ.

portâ. Cœnobium Virginum eſt,Ordinis *D. Auguſtini*: & auctorem habet *Henricum Primum* Ducem, cuius Diploma aſſeruant,datum anno ∞. C. XCVII. Inter alia, peculiari inſtituto,obligantur iudicare de Leproſis: & iudicatos recipere atque alere, qui ſunt quidem Louanienſes aut Heuerleenſes. Numerum nouenarium non excedunt, & promiſit Dux *Ioannes* non vltrà ſe nominaturum, anno ∞. CCCC. XXII. Princeps nouus, priuſquam Louanium intret, illîc quoque iuramentum ad altare *S. Georgij* ſolet edere, & precibus nuncupatis, dono aliquo honeſtare. Vlteriùs *Fliederbeka* eſt, cui vicini iam fuimus, Ordinis *D. Benedicti* cœnobium, quod auctorem præfert *Godefridum Primum* Ducem anno ∞. C. XXV. Filia &,vt ſic dicam,tradux eſt Cœnobij *Affliginienſis*,quod è ſuis quoſdam miſit, formandæ diſciplinæ. Extremis his temporibus Oeconomiæ laude non floruit: acceſſit & à bellis calamitas, & denique (ruinas vidiſtis) pulcherrima ædificia pleraque & templum ipſum ignis abſumpſit. Nunc in vrbe agunt,& præeſt *Abbatis* titulo *Liebertus Chalonius*,vir genere nobili,idemque cum probitate & modeſtiâ induſtrius:& conatur attollere, Deus vires & ſucceſſum donet. Iam è regione hîc noſtri *Parcum* videtis,item cœnobium,ſed Ordinis Præmonſtratenſis. Nomen habet ab ipsâ re & vſu,quem antè prębuit.fuit enim *Viuarium*,ſiue locus clauſus,alendis feris ad delectationē Principum, quod genus *Parcos* noſtri & finitimi dicunt. *Godefridus* ille idem,quem dixi,paullò poſt *Fliederbekam* inſtituit, & locum hunc ad meliores vſus,vt ipſe in Diplomate fatetur,vertit. Vocauit eò ab vrbe Lauduno Galliæ *Præmonſtratenſes*, quorū celebris

tunc pietas & eruditio: & operam egregiam Antuerpiæ, atque alibi, nauauerant contra *Tancelinum* hęreticũ, qui venena opinionum variè in Belgicâ ſpargebat. Factum anno ∞. C. XXIX. quinque circiter annis ante mortem ipſius *Norberti, Magdaburgenſis Archiepiſcopi*, qui Ordinem hunc Præmonſtratenſem inſtituit, condiditque. Abbas primus fuit *Simon* quidam: & ab eo *viginti tres* alij, vſque ad *Theodericum Tuldelium*, qui mitræ geſtandæ ius à Pontifice impetrauit. Vir hic non pius ſolùm, ſed prudens fuiſſe legitur, multa in amplificationem loci feciſſe: atque idem carus *Carolo Audaci*, & mox *Maximiliano Auſtrio*, Principibus noſtris, & conſilijs eorum mixtus. Succeſsêre alij ad hoc æui circiter triginta: & plerique omnes, diuino quodam beneficio, laudabiles, legum & diſciplinæ tenaces, in œconomiâ etiam boni. Præëſt nunc *Ioannes Drutius*, ab ijſdem alijsque laudibus æſtimandus. Amœnus hic locus eſt, ſiluâ, piſcinis, riuo, pratis delectabilis: & ſtudioſos ſæpè ad ſe trahit.

CAP. X.

Heuerléa breuiter laudata, & luſtrata.

SED quàm magis *Heuerléa* iſta, quæ nunc ſe aperit, & pergentibus pulchrâ facie occurrit? O videam, & fruar te, noſtræ deliciæ! ô inſiſtamus, & fixo pede atque oculo, pænè dicam oſculo, libemus! Hæc eſt *Heuerléa* olim dicta, *Heuriam* nunc compendio vel mutilatione appellant: & *Dominium* ſiue Toparchia, non *Baronatus*, vt nunc titulus eſt, fuit. Sed potens ſatis Dominium, & *Berthemium, Eegenhouiam, Siluam-Merdaliam, Altam-*

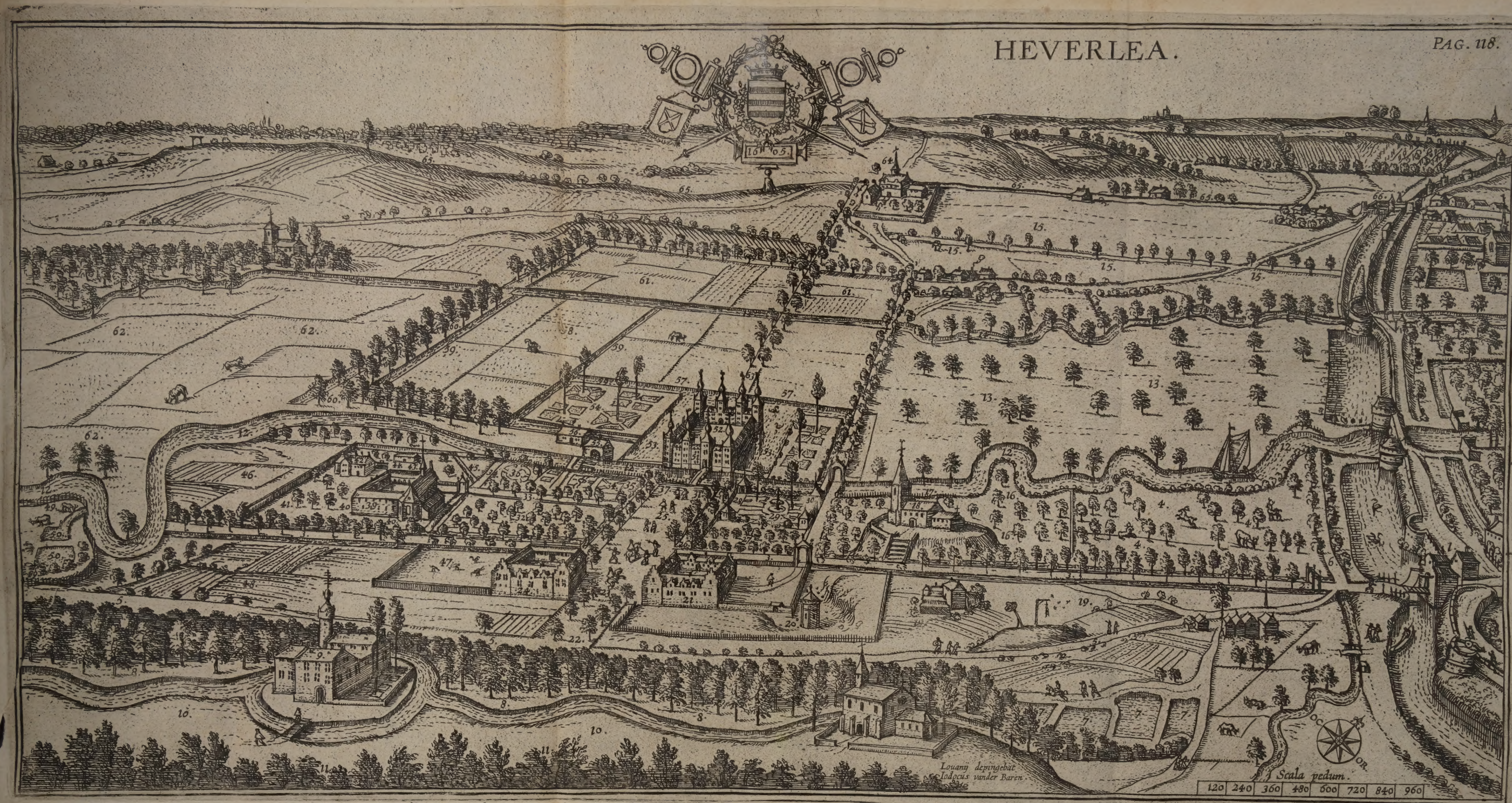
tam-Heuerléam, aliaque finitima, ad ipſas vrbis portas habuit ſubiecta. Domini ſe inſcribebant, *Cubicularios Ducis Brabantiæ:* habuitque veteri ſtemmate & propagine proprios ſuos, vſque ad *RanZonem Grauium*, *Henrici* generum; quo defuncto, emit *Antonius Croyus*, inter prudentes & opulentos Principes cenſendus, & qui magnâ apud *Philippum Burgundum* gratiâ, valdè familiæ ſuæ decus ſtabiliuit vel auxit. Ille enim & *Comitatum Bellimontanum*, cum opido; item *Ceruiam*, egregia ſanè membra, adiunxit. Obijt ipſe anno ∞. CCCC. LXXVII. At in *Baronatum* Heuerléa poſteà tranſijt, cùm *Philippus Croyus* primus *Dux Areſcotanus* eſt inſtitutus. Sed prima igitur emptio ab *Antonio*, ornatus & cultus deinde, à *Guilielmo Croyo*: quod clarum apud nos nomen eſſe ſcitis, & meritis ſuis illuſtre. Ille eſt, qui pro *Carolo Quinto*, poſteà Auguſto, in ſacro fonte ſpopondit; ille, qui eiuſdem iuuentę rector & moderator datus; ille, qui Hiſpanijs pręfuit; ille, qui pace & bello omnia apud magnum hunc Cæſarem fuit. Prudentiâ & virtute inſignis, ſed & felicitate notabilis, quòd ad extremum vitæ æquabili gratiâ vel auctoritate viguit: neque vel alienus liuor, aut Principis frigus, minùit vel detraxit. Itaque magnas opes vel relictas à maioribus, vel partas à ſe habuit: ſed neque ijs, neque potentiâ, niſi in publicum bonum vel ornatum vſus, hîc atque alibi egregia monumenta reliquit, alter *M. Agrippa*, vt cum adſimili viro componam. Cùm enim liberos non haberet, etſi in iuuenili & nobili cõiugio *Mariæ Magdalenæ Hamaliæ*; multa ſibi ſuiſque ſtruxit, plura Deo, & in vſum religionis aut ſacrorum. Alia nunc omitto, ſed ab eo ecce pulcherrima hæc Arx, etſi opere

(mors enim interuênit) imperfecto: ab eo templum & cœnobium hoc amplum Cęleſtinorum, quod vxor perfecit. Nam obijt, dum curis publicis intendit, in Germaniæ *VVormatiâ*, menſe Maio, anno ∞. IↃ. XXI. cuius defuncti corpus relatum, * *Areſcoti* primò ſepultum eſt, mox in hoc templo, chori medio, vbi & monumentum ſuperbum & titulos eſt videre. In latere etiam ad parietem, veram eius in tabellâ effigiem. Neque defuncto amorem & honorem *Carolus* noſter non exhibuit: imò ipſe exſequijs interfuit, & raro in Cæſaribus exemplo, funus deduxit & honeſtauit. Ille igitur auctor præcipuorum operum: ſed ecce Ill^mus & Excell^mus qui nunc præeſt, *Carolus* primus *Dux Croyus*, & quartus *Areſchotanus*, immane quantum auxit & ornauit. Deus bone, quot ille opera ſtruxit, quæ apparent, & non apparent? multa enim terrâ conduntur: & valles ſuſtulit, & montes deduxit; & quidquid hîc viarum, arborum, ſepium, fontium, viridariorum, hortorum eſt, illi auctori inſcribendum. Omitto ædificia quę fecit, cœpit, aut concepit: quibus perfectis, credite, non erit in Europâ prætorium quod iure ſe anteponat. Quò maximè facit facies ipſa loci, à Deo & naturâ ſic amœna. Ecce inter modicè decliues colles Arx iacet; flumen Dilia prætercurrit à fronte; à tergo *Fura* riuus; tum prata, agri, ſiluæ, pulcherrimo adſpectu recreant animum & diffundunt. Quid fontes, vias, & manu facta, aut facienda dicam? Quin videte in hac Tabulâ & diſcite: quam ipſe ille Princeps delineari iuſſit; & eſt expreſſa tota *Heuerléa*, qualis eſt, aut qualem mente deformauit. Videte.

* Quem locum in *Marchionatum* attolli curauerat.

Inſerenda hic Tabula HEVERLEÆ.

Satis

1. Porta opidi, quæ Heuerleënſis dicitur, quia huc ducit.

2. Porta noua, quę Baronatum Heuerléæ à ditione Louanienſi ſeparat.

3. Pulcherrima Via, quæ ab ipſo opido, recto limite, aduſque ſiluulam & fontium receptacula, ſiue caſtellum aquarum, ducit. Longa eſt paullò minùs mille paſſus, lata pedes XL. ad libellam æquabilis, & inter montes aut colles, altos alibi ad viginti pedes, depreſſa & complanata. Margines ſepibus viuis clauduntur, in parte muris: tilijs arboribus adſitis vtrimque obumbratur. Egregium, & regium opus, vt verbo dicamus.

4. Parcum ſiue Viuarium, quod feris eſt deſtinatum.

5. Via, Wauriam municipium verſus.

6. Riuus, qui à Parcenſi Cœnobio in Diliam manat.

7. Piſcinæ, numero ſeptem, ſuaui aſpectu & opportuno ſitu, inter decliues agros, & veſtitos arboretis colles.

8. Silua Heuerleënſis, magna, venatibus apta.

9. Domus & receptaculum venatorum.

10. Area ſubiecta, itemque riuus & piſcinæ.

11. Silua Merdalienſis, lata, diffuſa.

12. Dilia flumen.

13. Prata adſita.

14. Fura riuus, cuius curſum in præcipuâ parte opus & manus direxit: eumdem per prata deriuauit, piſcibus aut piſciculis receptaculum & cuſtodiam.

15. Agri arui, & prata.

16. Hortus pomorum.

17. Limes ad flumen, nucetis alibi conſitus.

18. Templum Parochiale Heuerléæ, antiquum.

19. Agri arui.

20. Viuarium cuniculis aut lepuſculis, itemq; Columbarium.

21. Domus in vſum nobilium domeſticorum, itemque aduentorum.

22. Via, quæ ad Siluam Heuerleënſem tendit.

23. Area ante Equile.

24. Ipſum Equile, & area interior.

25. Area ante Arcem, lata & pulcherrima, vtrimque arboribus, ambulacris & xyſtis clauſa.

26. Tiliæ arbores diſpoſitæ.

27. Hortus prunorum, perſicorum, & id genus.

28. Hortus florum, cum ſuis flexibus & Labyrinthis.

29. Fons, qui altè ſubſiliēs marmoreo labro duplici excipitur.

30. Pergulæ, topiario opere, grandes: occultæ aquæ aut ſiphones in ijs, qui ingredientes fallunt & inundant: monticuli item ſiue rupes è topho, ſilice, teſtis conchiſque marinis, mirandâ arte. Vertebrâ motâ, molæ molunt, auiculæ cantant, aqua adſtantes ſpargit: alia, cum oblectatione miranda.

31. Fons publici vſus.

32. Hortus ceraſorum, varij generis.

33. Via arboribus limitata, ad Cœnobium.

34. Hortus holerum, & herbarum edulium.

35. Fons in eo item è marmore, & tali vaſto labro.

36. Pergulæ, Labyrinthus, & fons.

37. Via & arbores adſitæ, iuxta flumen.

38. Idem ante Cœnobium.

39. Templum, & cœnobij multiplex ædificium: in quo vigintiquattuor religioſos eſſe oporteat, ex lege & ſcito teſtatoris: ſed iniuria temporum, itemque hominum incuria, diminuerunt.

40. Hortus religioſorum.

41. Area Cœnobij.

42. Collegium, quod deſtinatum, vt parua Academia, Lectionibus aut diſſertationibus, in gratiam Principis & aduentorum.

43. Hortus Cœnobij.

44. Aula inferior Cœnobij, & piſcinæ.

45. Hortus pirorum Cœnobij.

46. Agri arui.

47. Prata.

48. Agri arui.

49. Parcum, ſiue locus clauſus in ſiluâ, ad feras.

50. Arboreta, fons primarius & ſcaturigo, item piſcinæ.

51. Arx ipſa, domicilium Principis: ſuperbum opus, ſi perfectum.

52. Fons in eâ pulcherrimus, altè ſaliens, & labris marmoreis exceptus; ſtatuis ornatus.

53. Foſſæ circum arcem, latæ, profundæ, nitidâ aquâ plenæ.

54. Hortus voluptatis.

55. Molendinum duplex: frumentis frangendis, & ſecandis ignis.

56. Venatorum domus, & Falconariorum.

57. Area ponè Arcem.

58. Prata.

59. Foſſæ minores, vel Elices è riuo Furâ.

60. Viæ & adſitæ arbores, itemque ſepes.

61. Agri arui.

62. Communes agri.

63. Via, quæ Bancum cœnobium ducit.

64. Ipſum Bancum.

65. Via regia, quâ Bruxellam itur veniturque.

66. Porta Bruxellenſis.

Satis vidiſtis, imò non ſatis (quis enim faſtidiat?) locum amœnitati & Muſis factum. Hasaddo, quia ipſe Ill^mus Princeps impendia ſua & curas eò confert. Deus donet perficere, donet ipſum & ex eo poſteros frui. En & Epigrammatium quod olim luſi

IN HEVERLEAM.

MÆSTA ô Belgica noſtra, tolle vultus,
Tolle, & lumine lætiore luſtra
Magni PRINCIPIS *hoc opus, ſacratum*
MVSIS ET VENERI, *& venuſtiorum*
Quidquid eſt hominum. ſuperba gaude
His adaucta Palatijs & Hortis,
Hiſce Fontibus, hiſce & Arboretis,
Xyſtis, Limitibúſque, & Ambulacris.
O diſpar facies vetuſtiori!
Antè ſcabra loca hæc, & abſque cultu
Horrida, ardua, iniqua, ſabuloſa:
Nunc quàm ſplendida, quàm polita rident?
Ades GRÆCIA *tu vetus, vetúſque*
Ades ROMA: *mea, ecce,* BELGICA *audet*
Se conferre, an & auſit anteferre?

Sed iam pedem in portam ponimus: benè eſt, venite rectà ad ædes meas, prandebimus vnà, & miſcebimus alios ſermones. Quid ſubducitis? tu, inquam, *Rubeni*, tu *Santene*, tu *Vvvene*, tu *Del-Plani.*

Lubet ſubtexere hunc SCAZONTEM, quem ſuper inclinatione Vrbis ſcripſi.

LOVANIVM loquitur.

VRBS vrbium fuiſſe glorior quondam,
Lumen decusq; Belgicæ, & caput regni
Quod à Lothario inclytum trahit nomen.
Quàm lata muris, & frequens fui tectis?
Quàm denſa ciue? ſicut æther hic ſtellis.
Nam multi honeſti & nobiles ſuam ſedem
Iſtîc habere, multa plebs ſuam ſedem.
Vulgus Mineruæ ſacrum & æmulum lanam
Tractabat & texebat, exteris mercem.
Quid nobiles? ferocis ij magis Martis
Pulli audiebant, bella & arma poſcebant.
Meus ille ciuis (credet hoc ſequens æuum?)
Domi foriſq; claritudinem & nomen
A Marte peperit: ille adoreas crebras
Eques pedeſq; patriæ tulit terræ.
Germanus hunc miratus, acer & Gallus,
Pugnax ſimul Britannus. & quid hæc iacto?
Hunc Aſia vidit terra, vidit Aegyptus,
Et axe vidit altero ferox Liuo,
Itémq; Lithuanus, & Scytha, & Moſcus.
Sunt vera, & hæc fuiſſe glorior quondam;
Sed heu, fuiſſe: iam quid eſſe me dicam?
Ludibrium ſtatus prioris & fati,

Vmbram-

Vmbramq́ ſomniumq́ floris antiqui.
Huc me redegit contumacia, & fœda
Seditio, ab impotente plebe concîta
Semel iterumq́. quod luit quidem magno
Suo ipſa damno, pulſa, caſa, & afflicta:
Sed & ego ſenſi. ſolitudo nam vaſta
Mox inſecuta: quam fugare dum Princeps
Parat Ioannes, *nobile hîc Athenæum*
Inſtituit: & res hæc habere ſucceſſum
Iam cœperat, iam cœperamq́ florere,
Cùm ciuica, ecce, bella, triſtia heu bella,
Iterùm dederunt infrequentiam priſcam.
Heu fata rerum! abite, & alta ſpirate:
En illa cecidi ego alta, nec caput tollo
Lumen decusq́ Belgicæ, & caput quondam.

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI.

OCCASIO *ſermonis, & in rem præparatio. Caput* 1. *Paginâ* 1.

De æuo & nomine Louanij, reiectæ opinationes leues, aut fabellæ. Cap. II. 4

Conditus opidi ad Normannica tempora relatus: & de ijs igitur prædictum, & immani tunc vaſtitate. Cap. III. 7

Louanij Normanni fuerunt, ſederunt, & graui ibi prœlio attriti, aut deleti. Cap. IIII. 9

Diei eius lætitia, & nunc etiam memoria. Initium interioris opidi, & poſteà portarum è lapide, ac murorum. Cap. V. 14

De arce ſiue Burgo, non videri perantiquam: nec niſi Comitum domicilium fuiſſe. Cap. VI. 18

Opidi exterioris initium, mœnium operoſitas & magnitudo. Cap. VII. 20

Nomen Louanij paullò vetuſtius, itemque Comitum, qui huic loco fuerunt. Aliquid de Lotharingiâ præmiſſum. Cap. VIII. 22

Reges & mox Duces Lotharingiæ, itemque Archiduces: Comites noſtri in hac parte, & ſtirpe. Cap. IX. 25

Comites hîc perpetui: & de Carolo Duce dictum, à quo noſtra magnitudo. Cap. X. 28

Lambertus Comes, alijque ex ordine, ad Godefridum primum Ducem. Cap. XI. 31

De Marchionatu Rienſi, quis ille, & quādo acceſſerit. Cap. XII. 37

Idem in Brabantiâ quæſitum: qualis, & vbi ea? Cap. XIII. 39

LIBRI SECVNDI.

Dignitas Ducum Brabantiæ, atque opidi Louanij: Cuius nomen in titulis præualuit. Eaipſa caput Lotharingiæ. Cap. I. 44

Frequentia olim Louanij, & incolentium mira multitudo. Cap. II. 47

Nobilitatem multam fuiſſe, in ſeptem familias diuiſam: eiusque origo quæſita. Cap. III. 49

De hominibus S. Petri, qui item nobilitatis ius habent. Origo & honores. Cap. IIII. 51

Plebs olim in militiâ: & hoc fine exercitia, & Gildæ. Tum de Lanificio. Cap. V. 53

Opes Louanienſium, vt illo æuo, notabiles: & pauca exempla. Cap. VI. 55

Pietas & Probitas Louaniēſium. Cap. VII. 58

Facta militaria eorum, & expeditiones pro religione. Virtus Guilielmi Rhodij. Cap. VIII. 59

Facta alia militaria, & virtus in

præcipuis

præcipuis prœlijs. Cap.IX. 63
Labes vrbis, & in eâ ſeditiones. Prima leuior, ſecunda grauiſſima, Couterelliana: eaque accuratè deſcripta. Cap. X. 68
Seditio tertia, & diro facinore horrenda. Cap.XI. 74
Seditio quarta, & vltima, cũ motu minisque magis quàm præſenti noxâ. Cap.XII. 78
De arce Keſſelſteiniâ aliquid: tum Eiconiſmus vrbis. Cap.XIII. 79
De incendijs in hac vrbe. tum de æde D. Petri, eius Canonicis, & Præpoſito. Denique de turre. Cap.XIV. 81
Reliquæ Parochiæ, & earum æuum percurſum: & ſiquid notandum. Cap.XV. 83
Virorum Cœnobia. Cap.XVI. 86
Fæminarum Cœnobia, aut cœtus. Cap. XVII. 88
Profana aliquot loca. Cap.XVIII. 90

LIBRI TERTII.

Initium Louanienſis Academiæ, & hîc conditæ cauſſa. Cap.I. 92
Martinus Quintus approbauit. Natalis Academiæ, & Lectionum. Cap. II. 95
Regimen Academiæ, Rector, Conſeruator, Promotor, Senatus. obiter & de Cancellario. Cap. III. 97
Halæ noſtræ, ſiue Scholæ publicæ: item Pædagogia, & Collegium trilingue. Cap. IV. 100
Collegia alendæ iuuentuti, Theologiæ, Iuris, miſcella. Cap.V. 101
Vetus Academiarum ſpecimen in Oriente, itemque Æthiopiâ, Africâ, Nouo orbe. Cap. VI. 103
Idem in Græciâ, Aſiâ, Italiâ, & Romæ. Cap. VII. 106
Idem in prouincijs, & Galliâ noſtrâ: nec tamen eadem planè cum hodiernis Scholis facies. Cap. VIII. 112
Loca ſuburbana percurſa, & deſcripta, id eſt tria Cœnobia. Cap. IX. 114
Heuerléa breuiter laudata, & luſtrata. Cap. X. 116

APPROBATIO.

Hoc Iuſti Lipſij Hiſtoriographi ac Profeſſoris Regij de Louanio ſcriptum ſi emittatur in lucem, poſterioris æui hiſtorijs multam adferet lucem. Datum Louanij, 28. Septemb. 1605.

Guilielmus Fabricius Nouiomagus, Apoſtolicus & Archiducalis librorum Cenſor.

PRIVILEGIVM CÆSAREVM.

RVDOLPHVS SECVNDVS diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ Rex, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ & Wirtembergæ, &c. Comes Tirolis,&c. Noſtro & Sacri Imperij fideli dilecto IVSTO LIPSIO gratiam noſtram Cæſaream. Poſtquam inter alia,quę DEVS immortalis hominibus liberali manu dedit dona, illuſtria inprimis illa & quaſi diuina ſunt, quæ in litteris liberalibusq́ue diſciplinis conſiſtunt, quibus ſcilicet homines non tantùm ab animalibus ceteris rationis expertibus, ſed à rudi etiam & imperito hominum vulgo ita diſtinguuntur,vt tanquam Dij quidam ſplendeſcere in terris videantur: rem ſanè præclaram ſeq́ue dignam illi præſtant,qui diligentem iis ipſis in litteris ac diſciplinis operam ponunt; præclariſſimam verò & Reipub. vtiliſſimam,qui eas ita excolunt, vt aliorum menti docendo, ſcribendo lumina præferant, eosq́ue ex ignorantiæ tenebris quaſi manu educant. Quos excitare,quos amare atque animare, ad dignitatis noſtræ munus, ad quod Diuino vocati beneficio conceſſuq́ue ſumus, inprimis pertinere exiſtimamus. Cùm itaque ab iis, quorum nobis ſpectata fides, quiq́ue iudicare de Litteris poſſint, acceperimus, inſignes te animi ingeniiq́ue tui dotes tibi à natura inſitas à primis temporibus ætatis tuæ ita litterarum ac diſciplinarum ſtudiis excoluiſſe atque exornaſſe, vt olim iuuenilibus adhuc annis præclara floreſcentis minimeq́ue vulgaris eruditionis ſpecimina præbueris, dum obſcura in antiquis ſcriptoribus loca, quæ quædam tanquam luſtra erant, illuſtraſti, quæque in iis iniuria temporum deprauata & corrupta fuerunt, reſtituiſti, dum vetuſta Latinæ antiquitatis rudera in nouam ſubinde ſtructuram ſingulari artificio eleganter conuertiſti: ad exquiſitam adeò & raram doctrinam, quæ magnam de te apud doctos quoſque viros opinionem excitarit, perueniſſe, eamq́ue variis abs te libris acri & graui cum iudicio ſcriptis atque in lucem editis oſtendiſſe, vt in eo quod tam feliciter tractes ſcriptionis genere paucos tibi pares hodie reperire ſit: iam verò matura te ætate virum, viro magis magisq́ue digna, & viris doctis grata ac Reipub. vtilia ſcribere, quæq́ue à primis illis Romanis olim auctoribus ſcripta fuerunt, à mendis purgare, & lectiſſimos quoſque ex Muſarum hortis, in quibus aſſiduè verſeris, flores colligere, concinnare, quibus Lectores mirificè recrees, & eorum pectus ad prudentiam probitatemq́ue informes: haudquaquam prætermittere voluimus, quin Reipub. ad quam hæc abs te ornamenta conferuntur, cauſa, Cæſareo te noſtro elogio decorandum, & quamuis per te ſatis ipſe animatus ſis, animandum magis patrocinioq́ue noſtro defendendum pro benigna noſtra in te ſuſciperemus voluntate. Quoniam verò lucubrationibus atque operibus tuis in lucem edendis, peculiarem te eligere velle Typographum, accepimus, Diplomate hoc noſtro priuilegioq́ue te & Typographum tuum aduerſus quorumcumque fraudē, qui lucri cauſâ, quod fieri ſolet, eadem excudere aut typis imitari fortè velint, munitos cupimus. Quamobrem pro auctoritate noſtra Cæſarea decernimus, ſtatuimus, vetamusq́ue, ne quis Typographorum, Bibliopolarum,

aut

aut aliorum, qui librariam negotiationem exercent, eos libros, quos tu editurus es, quocunque modo, charactere, aut forma, ſiue integros, ſiue aliquam eorum partem typis imitari, edere, excudere, aut venundare intra ſacri Romani Imperij, Regnorumq; ac Dominiorum noſtrorum hereditariorum fines, triginta annis proximis à primo editionis die computandis, abſque tuo tuorúmve heredum conſenſu audeat: Hac autem lege addita, vti tria vt minimùm cuiuſque libri exemplaria, quemadmodum moris eſt, ad Imperialem noſtram Cancellariam mittantur. Si quis verò edictum hoc noſtrum tranſgredi, violare, aut contemnere deprehenſus fuerit, eum non ſolùm eiuſmodi libris, tibi, heredibúſve tuis, auxilio Magiſtratus, vbicunq. reperti fuerint, vendicandis, priuari, ſed triginta etiam Marcharum auri puri mulcta, cuius ſemiſſis quidem Fiſci noſtri Procuratori, fraudis vindici; alter verò ſemiſſis, tibi heredibúſve tuis pendatur, puniri volumus. Mandantes vniuerſis & ſingulis noſtris & ſacri Romani Imperij ſubditis & fidelibus dilectis, tam Eccleſiaſticis quàm Politicis, cuiuſcumque ſtatus, gradus aut ordinis extiterint, præſertim verò iis, qui in Magiſtratu conſtituti, vel ſuo vel ſuperiorum ſuorum loco aut nomine, ius dicunt, iuſtitiámve exercent, ne quemquam hoc Priuilegium noſtrum impunè violare, ſpernere aut negligere patiantur: Sed, ſi quos contumaces compererint, conſtituta à nobis mulcta, eos puniri & quibuſcumque modis coërceri curent, ni & ipſimet grauiſſimam noſtram in ſe conuertere indignationem velint. Id quod hoc Diplomate, manu noſtra ſubſcripto, & Cæſarei noſtri ſigilli impreſſione munito, confirmamus. Datum in arce noſtra Regia Pragæ, die prima menſis Auguſti, Anno Domini Milleſimo, Quingenteſimo, Nonageſimo ſecundo: Regnorum noſtrorum Romani decimo ſeptimo, Hungarici vigeſimo, & Bohemici itidem decimo ſeptimo.

Subſign.

RVDOLPHVS.

Iacobus Curtius à Senfftenaw.

Ad mandatum ſacræ Cæſareæ M^tis proprium.

Io. Baruitius.

Additum ſigillum Cæſ. M^tis in cerâ rubrâ.

SVMMA PRIVILEGII REGIS CATHOLICI.

PHILIPPVS *Dei gratia Hiſpaniarum, &c. Rex Catholicus, diplomate ſuo ſanxit, nequis,* IVSTI LIPSI *Hiſtoriarum in alma Vniuerſitate Louanienſi Profeſſoris, & item Hiſtoriographi ſui libros quoſcumque, à Cenſoribus legitimis approbatos, præter ipſius, heredúmve eius, voluntatem, intra triginta annos à prima ſingulorum librorum editione computandos imprimat, aut alibi terrarum impreſſos, in has Inferioris Germaniæ ditiones importet, venaléſve habeat. Qui ſecùs faxit, præter librorum confiſcationem, triginta marcharum auri puri illatione mulctabitur. Vti latiùs patet in litteris, datis Bruxellæ,* XIV. *Febr.* M. D. XCVII.

Signat.

Verreycken.

SVMMA PRIVILEGII REGIS CHRISTIANISSIMI.

HENRICVS *Dei gratia Galliarum & Nauarræ Rèx Chriſtianiſſimus, ſingulari priuilegio ſanxit, nequis per vniuerſos Regnorum ſuorum fines,* IVSTI LIPSI, *quos vel hactenus edidit, vel in poſterum editurus eſt libros, excudere intra decennium præter voluntatem ipſius poſſit. Qui ſecùs faxit, præter librorum confiſcationem, ter mille florenorum illatione mulctabitur; vti latiùs patet in litteris, datis Pariſiis,* XIII. *Iulij,* M. DC. V.

Signat.

Perrochel.

TIbi IOANNES MORETE, pro amicitiâ quæ mihi cum Plantino (heu, quondam meo) & Plantinianis eſt ac fuit, tibi, inquam, permitto, vti hos meos de OPIDO ET ACADEMIA LOVANIENSI Libros tres typis tuis excudas ac diuulges. Ne quis alibi alius præter te, cupio ſiue iubeo, ex lege quam magnus Cæſar & Reges dixerunt.

Iuſtus Lipſius.

LABORE ET CONSTANTIA